

**Organisatorisch en
financieel verslag
1987 - 1988**

PvdA

INHOUDSOPGAVE

Pag.

INLEIDING	5
PARTIJBESTUUR	7
Samenstelling	7
Verdeling taken partijbestuur	8
Toedeling aan gewesten	9
Gewestelijke toernees	9
SOCIAAL JAARVERSLAG	10
Doel van het personeelsbeleid	10
Arbeidsvoorwaarden	10
Wijziging in de cao	10
Inlevering prijscompensatie ten behoeve van atv	11
Personeelsverloop	11
In memoriam	12
Automatisering	12
Conflicten	13
Huisdrukkerij	13
Overzicht overwerk kalenderjaar 1988	13
Ziekteverzuim	14
Buitengewoon verlof	15
Personalia	15
Overzicht personeelssterkte per 30 september 1988	16
Samenstelling partijbureau op 30 september 1988	17
LEDENADMINISTRATIE	20
Overzicht ledenverloop boekjaar 1987/1988	20
Overzicht ledenverloop per kwartaal boekjaar 1987/1988	21
COMMISSIES	22
Beroepscommissie	22
Commissie Etnische Groepen	22
Financiële commissie	23
Commissie landbouwproblematiek	24
Onafhankelijke commissie kandidaatstelling Europees Parlement	24
Onafhankelijke commissie kandidaatstelling Tweede Kamer	25
Reglementencommissie	25
Trefpunt voor levensovertuiging en socialisme	25
WERKGROEPEN	27
Milieu en Energie	27
Ombudswerk	27
Onderwijs	30
Volkshuisvesting	30
Werkgelegenheid en Bedrijfsdemocratisering	31
Adviesgroep ouderenbeleid PvdA	32

PARTIJRADEN	34
18 juni 1988	34
30 september en 1 oktober 1988	35
VOORLICHTING	38
VOORWAARTS	46
INTERNATIONAAL SECRETARIAAT	47
Brede Commissie Buitenland	49
Stuurgroep Europese Politiek (STEP)	50
EG-commissie	50
Latijns-Amerika Commissie	51
Commissie Ontwikkelingssamenwerking	
Verre-Oosten Commissie	53
Comité tegen de Berufsverbote	53
EUROPESE BEWEGING IN NEDERLAND	55
ROOIE VROUWEN	59
REGIONAAL OVERLEG	63
VERSLAG PENNINGMEESTER	65
ACCOUNTANTSRAPPORT	67

INLEIDING

Dit verslagjaar stond vooral in het teken van de discussie over het rapport *Schuivende Panelen*. Hoewel er in het begin veel kritiek was op de late verspreiding van het rapport en op de vaak ontoegankelijke taal, was de deelname aan de discussie over de gehele linie behoorlijk groot. De partijraad kon daardoor in september 1988 met het partijbestuur vaststellen, dat het rapport een prikkelend werkstuk was gebleken, dat op indringende wijze belangrijke vragen voor de toekomst stelt en stimuleerde tot een meningsvormende discussie waarin verschillende visies aandacht konden krijgen.

Inmiddels was bij de presentatie van het rapport *Bewogen Beweging* gebleken, dat het partijbestuur voor wat betreft voorlichting, presentatie en taalgebruik geleerd had van de ervaringen, opgedaan bij het discussieproject 'Schuivende Panelen'.

Dit zou niet het organisatorisch verslag van een politieke partij zijn, als er geen woord gezegd behoeft te worden over verkiezingen. In dit jaar waren het de verkiezingen voor het Europees Parlement die de aandacht vroegen. Om de leden van de partij meer vertrouwd te maken met de werkzaamheden van onze leden in het Europees Parlement, werden in het kader van een *informatiecampagne* verschillende informatieve bijeenkomsten georganiseerd en werd veel informatie vervaardigd. En ter voorbereiding van de kandidaatstelling startte de Onafhankelijke Commissie kandidaatstelling Europees Parlement in april haar werk.

Zoals hiervoor bleek, heeft de partij in dit jaar veel tijd gestoken in de gedachtenwisseling over programmatische onderwerpen. Dat is ook de eerste taak van een partij als de onze.

Om echter zoveel mogelijk steun te verwerven en te behouden voor onze opvattingen, is een goede organisatie een belangrijke voorwaarde. Ook dit jaar zijn er belangrijke stappen gezet om de *partijorganisatie* aan de mogelijkheden en eisen van deze tijd aan te passen. Eén van die stappen betreft de automatisering. De voorstellen die de stuurgroep in oktober 1987 deed om tot een fasegewijze voortzetting van de reeds ingezette automatisering te komen, zijn aan het eind van deze verslagperiode vrijwel afgerond.

Dat geldt ook voor het onderzoek naar de mogelijkheden om de huisdrukkerij financieel-economisch gunstiger te laten draaien, maar hier zijn nog belangrijke organisatorische knopen door te hakken.

Al met al zouden er redenen zijn om dit jaar met voldoening af te sluiten, als de ontwikkeling van het ledenbestand gunstiger was. Ook dit jaar verloren we meer leden dan er nieuwe bijkwamen, en de eindstand van dit jaar (98.001) is daardoor nog erg ver verwijderd van het doel dat we ons stelden voor 1992, namelijk 120.000. Hoewel getracht wordt met geavanceerde middelen zoveel mogelijk nieuwe leden te werven, blijft de instroom van nieuwe leden te gering. Dat ook andere partijen aan dit euvel lijden (en zelfs meer), is wellicht interessant voor de analyse van het probleem, maar mag geen reden zijn de nadelen van een kleiner wordende partij te onderschatten. Veel aandacht moeten we blijven besteden aan de ledenwinning en het ledenbehoud.

De discussie over 'Schuivende Panelen' heeft de partij de gelegenheid gegeven te

tonen dat er binnen de partij ruimte bestaat om op verschillende manieren over onderwerpen van groot maatschappelijk belang van gedachten te wisselen. Dat is voor het behoud van leden zeker een belangrijke zaak. Het is echter ook belangrijk dat kiezers die nog geen lid zijn, gemotiveerd worden lid te worden. Dat is een zaak van overtuigen, maar het stelt ook eisen aan onze werkwijze.

Er is daarom nog veel te doen: verschillende suggesties in 'Bewogen Beweging' en 'Politiek à la Carte' vragen om uitwerking en de discussie over 'Schuivende Panelen' moet nog worden afgerond in het verkiezingsprogramma voor de Tweede-Kamerverkiezingen. Onderwerpen waarvoor de inzet nodig is van partijgenoten op alle niveaus van de partij.

Kortom: Er is weer veel werk aan de winkel. Wij hopen dat we al die partijgenoten die al dat werk opknappen en onszelf over een jaar mogen feliciteren met glanzende verkiezingsoverwinningen op Europees, nationaal en lokaal niveau en met duidelijke ledenwinst.

Het partijbestuur

PARTIJBESTUUR

Samenstelling

In deze verslagperiode verliet H. Ahmad Ali het partijbestuur; hij werd opgevolgd door Hans v.d. Vlist.

Door het overlijden van Joop den Uyl werd Joop v.d. Berg benoemd tot lid van de Staten-Generaal en diende hij te bedanken voor het partijbestuurslidmaatschap; hij werd opgevolgd door Johan Chandoe.

Eveline Herfkens zag zich genoodzaakt voor het lidmaatschap van het partijbestuur te bedanken: zij werd opgevolgd door Tineke Netelenbos.

Wim Albers bedankte eveneens voor het lidmaatschap van het partijbestuur; zijn opvolger was Seçil Arda.

Op 30 september 1988 werd het partijbestuur gevormd door:

mw. S. Arda

W. Bohle, 2e internationaal secretaris

I. Chandoe

*) mw. G. Faber, bestuurslid belast met het werk met vrouwelijke leden

mw. B. Geugies

*) mw. A. Goedmakers, 2e vice-voorzitter

W. Kok, fractievoorzitter Tweede Kamer

*) H. Kurvers, 2e secretaris

mw. T. Netelenbos

mw. J. van Nieuwenhoven

H. Ouwerkerk

W. Peeters

mw. W.S.M. Plemper-Veltman

*) J.P. Pronk, 1e vice-voorzitter

H. Roethof

L.M. Schoots

*) mw. M. Sint, voorzitter

*) W.J. van Velzen, secretaris

O. Venloo

*) W.A. Vermeend, penningmeester

J. v.d. Vlist

*) J.M. Wiersma, internationaal secretaris

mw. T. Witteveen-Hevinga

W. v.d. Zandschulp

P.G.J. Zelissen

De met *) aangegeven leden vormden het dagelijks bestuur.

Ingevolge artikel 43 lid 1 sub b van de statuten woonde pg. W. Kok de vergaderingen van het dagelijks bestuur met adviserende stem bij.

Ingevolge artikel 42 lid 5 sub h woonde pg. J.Th.J. v.d. Berg als directeur van de Wiardi Beckman Stichting de vergaderingen van het partijbestuur met adviserende stem bij.

Ingevolge artikel 42 lid 5 sub i woonde een vertegenwoordiger van het algemeen bestuur van de jongerenorganisatie (achtereenvolgens Maarten Groene, Paul Velt en Joachim Driessen) de vergaderingen van het partijbestuur met adviserende stem bij.

Verdeling taken partijbestuur

Functionele werkgroep werkgelegenheid en bedrijfsdemocratisering:

Functionele werkgroep onderwijs:

Functionele werkgroep milieu en energie:

Functionele werkgroep volkshuisvesting:

Evert Vermeer Stichting:

Wiardi Beckman Stichting:

Rooie Vrouwen:

Jonge Socialisten:

Centrum voor Lokaal Bestuur:

Stichting Vorming Partij:

Commissie midden- en kleinbedrijf:

Commissie ombudswerk:

Defensiecommissie:

EG-commissie:

Commissie ontwikkelingssamenwerking:

Brede Kommissie Buitenland:

Reglementencommissie:

Financiële commissie:

Intergewestelijk overleg soc.-ec. aangelegenheden:

Grote Steden Overleg:

Etnische groepen:

Adviesgroep ouderenbeleid:

Werkgroep cultuur:

Stuurgroep Europese Politiek:

Trefpunt:

Redactieraad Voorwaarts:

Overleggroep milieu en economie:

PvdA-SEP kolencontact:

Vertegenwoordiging progressieve samenwerking:

END:

NOVIB:

Europese Beweging:

Latijns-Amerika commissie:

Van de Zandschulp,
Witteveen

Schoots

Goedmakers, Ouwerkerk

Van der Vlist

Arda

Zelissen,

Van de Zandschulp

Kurvers, Plemper

Van Velzen, Wiersma

Faber, Ouwerkerk

Plemper

Witteveen

Chandoe, Arda

Bohle, Wiersma

Wiersma, Plemper

Venloo, Roethof, Wiersma

Bohle, Wiersma

Kurvers, Van Velzen

Vermeend, Van Velzen

Peeters, Witteveen

Venloo

Venloo, Roethof, Chandoe,

Arda

Geugjes

Zelissen,

Van Nieuwenhoven

Plemper, Wiersma

Roethof, Sint

Sint

Goedmakers, Bohle

Goedmakers

Goedmakers,

Van Nieuwenhoven

Bohle

Zelissen

Van den Berg

vacature

Toedeling aan gewesten

Gewest:

Friesland
Groningen
Drenthe
Overijssel
Gelderland
Flevoland
Utrecht
N-Holland-Noord
N-Holland-Zuid
Zuid-Holland
Zeeland
N-Brabant-Oost
N-Brabant-West
Limburg
Amsterdam
Rotterdam
Den Haag

PB-lid:

T. Witteveen
H. Kurvers
H. Ouwerkerk
W. Bohle
T. Netelenbos
S. Arda
W. v.d. Zandschulp
B. Geugies
W. Plemper
W. Vermeend
L. Schoots
P. Zelissen
O. Venloo
W. Peeters
J. van Nieuwenhoven
H. Roethof
H. v.d. Vlist

Gewestelijke toernees

In deze periode stond de discussie over 'Schuivende Panelen' centraal. Jammer genoeg was de presentatie aan de partij niet vlekkeloos. Daardoor moesten vele partijgenoten in de krant kennis nemen van gedachtenwisselingen over dit rapport zonder dat zij zelf de rapporten of samenvattingen hadden ontvangen. In verband hiermee organiseerde het partijbestuur twee rondes langs de gewesten. De eerste ronde ging langs de gewestelijke besturen en werd voornamelijk besteed aan een nabeschouwing over de presentatie van 'Schuivende Panelen' en de vraag hoe de presentatie voortaan beter zou kunnen. De tweede ronde bestond uit 21 bijeenkomsten in de verschillende gewesten. Tijdens deze ronde werd gesproken met het kader uit de afdelingen en werd de gelegenheid aangepakt de nieuwe partijvoorzitter en nieuwe internationaal secretaris voor te stellen. Centraal stond ook hier de vernieuwingsdiscussie.

SOCIAAL JAARVERSLAG

Doel van het personeelsbeleid

Met inachtneming van de eis van een goede functionering van het partijbureau en daardoor van de hele partijorganisatie, stelt het personeelsbeleid zich ten doel:

- a. de bevordering van de individuele ontplooiing en ontwikkeling van de medewerkers, alsmede het streven naar verbetering van de kwaliteit van het werk;
- b. het tot stand brengen en behouden van goede samenwerkingsrelaties.

Ook in de afgelopen verslagperiode is gepoogd zo goed mogelijk gestalte te geven aan deze in de Nota personeelsbeleid opgenomen doelstelling.

Arbeidsvoorwaarden

De primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden tussen de werkgever PvdA (en haar neveninstellingen) en de werknemers zijn vastgelegd in een met de Dienstverbond FNV afgesloten cao.

De voornaamste voorwaarden luiden:

- De werktijd voor full-timers bedraagt 35 uur per week.
- Overwerk wordt zoveel mogelijk in vrije tijd gecompenseerd.
- Full-time medewerkers hebben recht op 196 werkuren vakantie c.q. vrije uren. Part-timers naar rato.
- Met toepassing van een systeem van functieclassificatie zijn de medewerkers ingedeeld in salarisgroepen en daaraan gekoppelde salarisschalen.
- Medewerkers die door ziekte of ongeval hun werk niet kunnen verrichten, houden het recht op hun volledige salaris over een termijn van één jaar voorzover ze nog geen jaar in dienst zijn en oplopend tot twee jaar voorzover ze langer in dienst zijn dan vier jaar.
- Voor de werknemers die niet onder de verplichte Ziektenwet vallen, is een collectieve ziektekostenverzekering afgesloten. Betrokken medewerkers dragen 1/3 bij in de daarvoor te betalen premie.
- Voor medewerkers die ouder zijn dan 25 jaar is een pensioen verzekering afgesloten met de Verzekeringsmaatschappij De Centrale.
- De wederzijds in acht te nemen opzegtermijnen variëren, afhankelijk van de functie, van één tot drie maanden.
- Voor scholing, vorming of studie kan een medewerker in aanmerking komen voor extra verlof en (gedeeltelijke) vergoeding van de studiekosten.
- Als orgaan van overleg tussen de werknemers en de werkgever is de Personeelsraad ingesteld.
- De salarissen worden aangepast aan het prijsindexcijfer dat door het CBS wordt berekend.

Wijziging in de cao

In 1986 en 1987 was er een negatieve prijsontwikkeling, die een negatieve prijscompensatie tot gevolg had. Deze negatieve prijscompensatie zou moeten wegval- len tegen positieve prijscompensaties in de toekomst. In deze verslagperiode werd echter overeengekomen, dat de negatieve prijscompensatie zou worden ingeruild tegen een structurele aanpassing van de overwerkregeling. Deze aanpassing werkt voornamelijk negatief uit voor de medewerkers in de hogere salarisgroepen. Door de inruil worden de toekomstige positieve prijscompensaties niet gekort.

Inlevering prijscompensatie ten behoeve van atv

Voor de reeds doorgevoerde atv, ingegaan op 1 januari 1985, moest het personeel op 1 juli 1986 en op 1 januari 1987 nog een deel van de prijscompensatie inleveren. Wegens het ontbreken van deze prijscompensatie werd deze inlevering opgeschort. Uit de ingeleverde atv-gelden is destijds een bedrag besteed aan het veilig stellen van bestaande arbeidsplaatsen bij de SVP.

Door de meerinkomsten uit CLB-contributies ten behoeve van de SVP, vergt een sluitende SVP-begroting voor de komende jaren een aanmerkelijk lagere PvdA-bijdrage dan verwacht was. In een overleg tussen de werkgever en de vakbond is overeengekomen dat een bedrag uit de atv-gelden, bestemd voor de SVP, teruggesluisd zou worden naar de atv-pot. Dit bedrag is weggestrept tegen de claim die de werkgever met betrekking tot de atv nog op het personeel had. Daarmee is de atv-inleveroperatie geheel rond.

Personeelsverloop

De assistente van de voorzitter, Margot Dekker, is op de helft van deze verslagperiode overleden. Tiny Lindeman, die samen met Margot de functie in deeltijd vervulde, werd voor full-time in deze functie benoemd.

De beleidsmedewerker Jan van Muilekom heeft deze verslagperiode de dienst verlaten. Aart van Dam en René Cuperus hebben de functie in deeltijd overgenomen. René was daarvoor als dienstweigeraar op de afdeling voorwaarts te werk gesteld. Na zijn vertrek op deze afdeling is de opengevallen plaats niet meer opgevuld.

De bij de (functionele) werkgroepen te werk gestelde dienstweigeraar Jan Dirk van de Ven kreeg groot verlof en werd opgevolgd door René van Hell.

Doordat twee medewerkers op de afdeling voorlichting korter zijn gaan werken, kon er op part-time basis een administratieve kracht worden aangetrokken. Deze functie werd ingevuld door Lia van Duijn.

Bij de Rooie Vrouwen vertrok de tijdelijk medewerkster Lian Hurkmans. Haar functie werd overgenomen door Gerjannnie van de Weg. Door het vertrek van een medewerkster in de vorige verslagperiode stond er nog een vacature bij de Rooie Vrouwen open. Deze vacature van medewerkster is omgezet naar beleidsmedewerkster en is door Marka Spit opgevuld.

In het kader van een tweejarig project positieve actie is de emancipatiewerkster Diana Vermeulen tijdelijk in dienst getreden.

Op de afdeling secretarie werd de vacature van telefoniste/receptioniste opgevuld door Pamela Terlien.

Er kwam een eind aan het tijdelijk dienstverband van Dik Borger die op de afdeling boekhouding werkzaam was.

Nel van Alff, medewerkster ledenadministratie, heeft begin 1988 de dienst verlaten. Haar openstaande functie was op het eind van deze verslagperiode nog niet ingevuld.

Op de afdeling tekstverwerking kwam er een eind aan het dienstverband van Klaaske Regnery, die arbeidsongeschikt werd verklaard. Haar functie van medewerkster tekstverwerking correctie-begeleiding werd in verband met de geplande automatisering niet opnieuw ingevuld.

Bij de Jonge Socialisten vertrok de bureaumedewerkster Resi Dekker. Haar functie werd overgenomen door Loes Tuinder. De dienstweigeraar Henk Jan Winter kreeg in deze verslagperiode groot verlof.

Bij de EVS vertrok de tijdelijk medewerker Gerrit Vledder. Marinke Ros werd in de functie van algemeen veldwerker aangesteld. De dienstweigeraar Jan Jaap Kleinrensink kreeg groot verlof en werd opgevolgd door Arend J. Alberts.

In memoriam

Na een periode van ernstige ziekte overleed op 17 mei 1988 Margot Dekker. Zij was op 1 oktober 1981 als assistente van de voorzitter bij de partij in dienst getreden. Hoewel haar gezondheid al enkele jaren te wensen overliet, heeft zij zich vrijwel tot het eind aan toe voor de partij ingezet.

Haar sprankelende persoonlijkheid zal nog lang in onze herinnering blijven.

Automatisering

In het vorig jaarverslag werd medegedeeld dat onder leiding van een externe deskundige onderzoek was gedaan naar de behoefte aan een (verdere) automatisering van de informatievoorziening op het partijbureau en in de gewesten. De resultaten hiervan leidden tot het opstellen van een informatieplan.

Een stuurgroep onder voorzitterschap van de partijsecretaris en verder bestaande uit medewerkers van het partijbureau kreeg opdracht aan de hand van het informatieplan automatiseringsvoorstellen te ontwikkelen en de eventuele uitvoering daarvan te begeleiden. De automatisering diende budgettair neutraal te verlopen. In oktober 1987 deed de stuurgroep een aantal voorstellen waarbij ze zich enerzijds liet leiden door de behoefte zoveel mogelijk knelpunten in de informatievoorziening en de partijorganisatie weg te werken, en anderzijds door de mogelijkheden die de automatisering bood om te komen tot een efficiëntere werkwijze.

De voorstellen beoogden:

- het in fasen plaatsen van pc's;
- het koppelen hiervan aan de bestaande computerapparatuur van de boekhouding, de grafisch coördinator, de financiële beleidsmedewerker, de salarisadministratie en de personeelsadministratie;
- het vervangen van het merendeel van de in gebruik zijnde typemachines door (tekstverwerkende) pc's;
- het openen van de mogelijkheid voor de gewesten, gebruik makend van de gegevens en mutaties van de centrale ledenadministratie, om over eigen geautomatiseerde adressenbestanden te beschikken.

De meerkosten als gevolg van de eerste twee punten werden op f 59.000.- per jaar begroot. Daar zou volgens de stuurgroep een bezuiniging tegenover staan van f 115.000.-. Die bezuiniging zou onder meer kunnen worden bereikt door het niet invullen van twee inmiddels open gehouden vacatures (één op de financiële administratie en één op de afdeling tekstverwerking).

De voorstellen van de stuurgroep werden door het db overgenomen. De Personeelsraad en het bestuur van de Bedrijfs Leden Groep verklaarden zich onder voorwaarden akkoord met de voorstellen.

Aan het einde van de verslagperiode was een groot deel van de voorstellen inmiddels uitgevoerd of in uitvoering.

Conflicten

GEDurende deze verslagperiode deden er zich geen noemenswaardige conflicten voor.

Huisdrukkerij

Met ingang van het boekjaar 1986/1987 worden de kosten van de huisdrukkerij rechtstreeks, aan de hand van van te voren vastgestelde tarieven, bij de gebruikers in rekening gebracht.

Uit het accountantsrapport over dat eerste boekjaar bleek een nadelig exploitatiesaldo van de huisdrukkerij

Als gevolg hiervan werd een aantal maatregelen genomen die zouden moeten leiden tot een beter resultaat. Tevens werd het Grafisch Economisch Adviesbureau (GEA) gevraagd een onderzoek te doen naar de mogelijkheden de kosten en de opbrengsten van de drukkerij beter met elkaar in overeenstemming te brengen en hiertoe voorstellen te doen. Dit onderzoek was bij het afsluiten van de verslagperiode nog gaande.

Overzicht overwerk kalenderjaar 1988

Partij afdeling	Totaal aantal overuren	Overuren in vrije tijd	Uitbetaalde overuren	Uitbetaald bedrag
P & O	148	125	23	831,68
Administr.	328	328	-	-
Secretarie	238	154	84	3.614,14
Tekstverw.	79	79	-	-
Techn.d.	80	80	-	-
Huisdr.	60	60	-	-
Graf.coörd.	-	-	-	-
Huish.d.	45	45	-	-
Voorl.	433	368	65	5.115,85
Voorwaarts	-	-	-	-
Medew.best.	387	217	170	7.706,93
Medew.RV	186	186	-	-
Totaal:	1984	1642	342	17.268,60

Neveninstellingen

WBS/CLB	-	-	-	-
EVS	-	-	-	-
SVP	354	224	130	9.783,60
JS	-	-	-	-
Totaal:	354	224	130	9.783,60

Het aantal gewerkte overuren daalde in 1988 ten opzichte van 1987 van 3697 naar 2338.

Van 2338 overuren werden er 1866 in vrije tijd gecompenseerd en 472 uur werden uitbetaald. In 1987 bedroegen deze aantallen respectievelijk 2824 en 873. In geld uitgedrukt betekent dit, dat in 1988 f 27.052,20 overwerk werd uitbetaald, tegen f 45.959,55 in het jaar daarvoor. Het aantal gewerkte overuren was in 1988 ten opzichte van 1987 voornamelijk lager, doordat de overwerkregeling voor de medewerkers in de hogere salarisgroepen is veranderd.

Ziekteverzuim

Partij

afdeling	aant.ziekte-dagen	% van het aant.werkd.
P&O	58	4,5
Administratie	349	13,1
Secretarie	65	5,3
Tekstverwerking	41	3,9
Technische dienst	2	0,8
Huishoudelijke dienst	-	-
Grafisch coörd.	54	20,1
Huisdrukkerij	116	11,2
Voorlichting	38	2,6
Voorwaarts	242	31
Medew. bestuur	405	18
Medew. RV	56	7,5
Totaal:	1426	10,7

Opmerking:

- Op de afdeling Voorwaarts komen 140 ziekte-dagen voort uit een zwangerschaps/bevallingsverlof;
- 107 ziekte-dagen bij de medewerkers bestuur worden veroorzaakt door een zwangerschaps/bevallingsverlof;
- 88 ziekte-dagen op de huisdrukkerij zijn het gevolg van een ongeval;
- het hoge percentage op de afdeling administratie is het gevolg van een langdurige ziekte van een van de medewerkers;
- een langdurige ziekte van de enige medewerker op de afdeling grafisch coördinatie is de oorzaak van het hoge percentage dat daar vermeld staat.

Het ziekteverzuim, inclusief zwangerschapsverlof, steeg in deze verslagperiode ten opzichte van het vorige verslagjaar van 8,3% naar 10,7%.

Neveninstellingen

	aant.ziekte-dagen	% van het aant.werkd.
WBS/CLB	113	3,6
EVS	198	20,3
SVP	93	6
JS	27	3,4
Totaal:	431	6,7

Opmerking:

- Bij de neveninstellingen daalde het verzuim van 10% over 1986/1987 naar 6,7% over 1987/1988;
- het hoge percentage bij de EVS heeft betrekking op één medewerkster die langdurig ziek is geweest.

Buitengewoon verlof

	1985/86	1986/87	1987/88
I.v.m. ziekte huisgenoot	2	1	2,5
I.v.m. overlijden verwanten	12	-	-
I.v.m. bevalling echtgen.	-	-	-
I.v.m. huwelijksjubileum	-	-	1
I.v.m. verhuizing	6	6	15
I.v.m. studieverlof	24	13	13,5

Personalia

Bij het afsluiten van de verslagperiode waren de diverse personeelscommissies als volgt samengesteld:

Personeelsraad

Inez Abell (secretaris)
Gregor Niessen (voorzitter)
Erika Versteeg
Henk Stijl
Gina Siegel

Bestuur Bedrijfs Leden Groep Dienstenbond FNV

Bernard Hollebrand (voorzitter en lid onderhandelingsdelegatie) Victor Jammers (lid onderhandelingsdelegatie)
Geertje Voerman
Marja Kroef
Marjo Weterings (secretaris/penningmeester)

Commissie functieclassificatie

Bernard Hollebrand
Willy Monnikendam
Leo van Lierop

Werkgroep financiën

Bernard Hollebrand

Jan Smid

Rob van Esseveld

Sociaal Fonds

Margot Gunderman (secretaris)

Willem Harlaar (penningmeester)

Hil Oosterveld (voorzitter)

Gina Siegel

Bestuur Stichting Vrijwillig Vervroegd Pensioen

Margot Gunderman (voorzitter)

Leo van Lierop (secretaris)

Bert Vahl

Riet van de Zedde

Overzicht personeelssterkte per 30 september 1988

Partij

Afdeling	Fullt.	Partt.	Tot.	Tot.FT
Pers. en org.	1	4	5	3,8
Administratie	5	6	11	10,3
Secretarie	5	5	3,9	
Tekstverwerking	1	3	4	3,4
Techn. dienst	1	1	1,0	
Huish. dienst	1	1	1,0	
Graf. coörd.	1	1	1,0	
Huisdrukkerij	4	4	4,0	
Voorlichting	3	3	6	5,1
Voorwaarts	1	2	3	2,3
Medew. bestuur	4	5	9	6,9
Medew. Rooie Vr.		4	4	3,1
Totaal 30-9-88:	22	32	54	45,8
Totaal 30-9-87:	25	29	54	46,9

De 54 vaste medewerkers van de partij zijn verder nog op te splitsen in:

32 vrouwen, waarvan 25 part-time en 7 full-time;

22 mannen, waarvan 7 part-time en 15 full-time.

Neveninstellingen

Instelling	Fullt.	Partt.	Tot.	Tot.FT
WBS/CLB	8	5	13	11,2
SVP	5	1	6	5,5
EVS	-	4	4	2,7
JS	-	3	3	2,3
Totaal 30-9-88:	13	13	26	21,7
Totaal 30-9-87:	14	11	25	21,7

Het totaal aantal vaste medewerkers bij de neveninstellingen is 26, waarvan:
 14 vrouwen, 7 full-time en 7 part-time
 12 mannen, 6 full-time en 6 part-time.

Samenstelling partijbureau op 30 september 1988

Medewerkers bestuur

bestuursassistente	Margot Gunderman
medewerkster bestuursassistentie	Marjo Weterings*)
assistente van de voorzitter	Tiny Lindeman
assistente van de secretaris	Jenny van Ringen*)
	Marjo Weterings*)
assistent van de secretaris	Rob van Esseveld
assistente van de intern.secretaris	Gina Siegel*)
	Riet v.d. Zedde*)
beleidsmedewerker	René Cuperus*)
	Aart van Dam*)
dienstweigeraar	René van Hell

Voorlichting

hoofd voorlichting	Peter Kramer
coördinator voorlichting	Annelies Kolk
medewerkster tbv prod. en proj.	Jopie Rikkelman*)
medewerkster publieksvoorlichting	Inez Abell*)
medewerker perm. campagne en actie	Victor Jammers
adm. medewerkster	Lia van Duijn*)

Voorwaarts

hoofdredacteur	Oebele de Jong
redactrice	Tjarda Harmsma*)
redactie-assistente	Doke Menger*)

Rooie-Vrouwenbureau

coördinator	Sera Kooyman
medewerkster	Inez Pluijlaar*)
	Gerjannie v.d. Weg*)
beleidsmedewerkster	Marka Spit*)
projectmedewerkster	Diana Vermeulen

Service-apparaat

beheerder	Piet Knollema
secr. medew. personeelsbeh.	Hennie Hollebrand*)
	Lida v.d. Voorst*)
personeelsfunctionaris	Leo van Lierop*)
financieel beleidsmedewerker	Willem Harlaar*)
hoofd administratie	Harry Veen
boekhouder/plv. hoofd	Bert Vahl*)
salarisadm/boekh. medew.	Ingrid Landegent
medewerker boekhouding	Jan Smid
medew. boekh./kassier	Tine van Wakeren
tijd. medew. boekh.	Elly Sekeris
coördinator ledenadministratie	Wouter Wolterbeek
plv. coörd. ledenadministratie	Ida Meijer*)
medewerkers ledenadministratie	Tamira Agsteribbe*)
	Leonie de Lange*)
	Saskia v.d. Ben*)
technisch medewerker	Johan Smitz
grafisch coördinator	Rinus v.d. Meulen
hoofd huisdrukkerij	Henk Brinkman
medewerkers huisdrukkerij	Henk Stijl
	Richard Vries
	Frans Wouters
hoofd tekstverwerking	Maaïke Rittershaus
medewerkers tekstverwerking	Coby Admiraal*)
	Maria Dijkman*)
	Geertje Voerman*)
hoofd secretarie	Willy Monnikendam*)
medewerkers secretarie	Denys Segond von Banchet*)
	Jan van Hensbergen*)
telefoniste/receptioniste	Peggy Fofana*)
	Pamela Terlien*)
conciërge/kantinebeheerder	Eddy van Schagen

Jonge Socialisten

bureaucoördinator	Walter Hooghiemstra*)
bureau medewerkster	Loes Tuinder*)
scholingsmedewerker	Eelko van den Boogaard*)

Stichting Vormingswerk

coördinator	Frans Becker
vormingswerker/plv. coördinator	Bernard Hollebrand vormingswerksters
Gierveld	Joke
secretariaatsmedewerkster	Hil Oosterveld
administratief medewerkster	Tineke Schrande
	Anja Seite*)

Wiardi Beckman Stichting

directeur
secretarissen

wetenschappelijk medewerkers

medewerksters bibliotheek

Centrum voor Lokaal Bestuur

wetenschappelijk medewerkers

secretaresse

Evert Vermeer Stichting

coördinator
welzijnswerker
alg. veldwerkster
vormingswerksters

dienstweigerars

Joop v.d. Berg
Vera van Lingen
Ria Nijholt
Paul de Beer*)
Pieter van Driel*)
An Huitzing
Paul Kalma
Paul Scheffer
Riet de Lange*)
Line Vijlbrief*)

Anton Schuurman
Marja Kroef*)
Karen van Elk*)
Lies Vellekoop*)
Erika Versteeg

Wout Nijland*)
Siebrand Wiedijk*)
Marinke Ros*)
Maartje van Putten*)
Barbara Swart*)
Arend J. Alberts
Ad Manders
Rob Peschier

*) = part-timer

LEDENADMINISTRATIE

Overzicht ledenverloop boekjaar 1987/1988

Gewest	1	2	3	4	5	6	7
Friesland	8.399	284	487	-34	8.162	-237	-2,8%
Groningen	6.902	253	389	-74	6.692	-210	-3,0%
Drenthe	5.555	113	266	19	5.421	-134	-2,4%
Overijssel	6.793	236	437	-20	6.572	-221	-3,3%
Gelderland	10.319	409	713	1	10.016	-303	-2,9%
Flevoland	1.292	60	128	15	1.239	-53	-4,1%
Utrecht	6.301	227	426	9	6.111	-190	-3,0%
Noord-Holland-Noord	7.170	203	460	-29	6.884	-286	-4,0%
Noord-Holland-Zuid	5.972	181	400	16	5.769	-203	-3,4%
Zuid-Holland	15.262	494	950	14	14.820	-442	-2,9%
Zeeland	2.477	82	130	-1	2.428	-49	-2,0%
Noord-Brabant-West	3.152	182	243	-3	3.088	-64	-2,0%
Noord-Brabant-Oost	3.844	239	301	-2	3.780	-64	-1,7%
Limburg	3.606	271	342	10	3.545	-61	-1,7%
Amsterdam	6.796	390	646	-38	6.502	-294	-4,3%
Rotterdam	3.867	147	399	-26	3.589	-278	-7,2%
Den Haag	3.183	157	272	-3	3.065	-118	-3,7%
Algemene leden	143	4	12	23	158	15	10,5%
Adres tijdelijk onbekend	108	1	72	123	160	52	48,1%
TOTAAL	101.141	3.933	7.073	0	98.001	-3.140	-3,1%

1. Ledenstand per 01-10-1987
2. Ingeschreven nieuwe leden
3. Afgevoerde leden
4. Verhuiscijns/verlies
5. Ledenstand per 30-09-1988
6. Winst/verlies
7. Winst/verlies in procenten

Overzicht ledenverloop per kwartaal boekjaar 1987/1988

Gewest	1-10-1987	1-1-1988	1-4-1988	1-7-1988	30-9-1988
Friesland	8.399	8.292	8.222	8.224	8.162
Groningen	6.902	6.856	6.817	6.769	6.692
Drenthe	5.555	5.503	5.471	5.455	5.421
Overijssel	6.793	6.717	6.680	6.630	6.572
Gelderland	10.319	10.199	10.182	10.126	10.016
Flevoland	1.292	1.259	1.261	1.262	1.239
Utrecht	6.301	6.235	6.178	6.160	6.111
Noord-Holland-Noord	7.170	7.064	7.007	6.949	6.884
Noord-Holland-Zuid	5.972	5.918	5.863	5.836	5.769
Zuid-Holland	15.262	15.112	15.010	14.911	14.820
Zeeland	2.477	2.461	2.472	2.453	2.428
Noord-Brabant-West	3.152	3.129	3.100	3.108	3.088
Noord-Brabant-Oost	3.844	3.798	3.774	3.786	3.780
Limburg	3.606	3.572	3.560	3.573	3.545
Amsterdam	6.796	6.681	6.637	6.586	6.502
Rotterdam	3.867	3.770	3.690	3.656	3.589
Den Haag	3.183	3.157	3.112	3.094	3.065
Algemene leden	143	152	153	150	158
Adres tijdelijk onbekend	108	119	143	173	160
TOTAAL	101.141	99.994	99.332	98.901	98.001

COMMISSIES

Beroepscommissie

De in 1987 gekozen beroepscommissie is ongewijzigd van samenstelling: A. J. Cnoop Koopmans, S. Patijn en I. Samkalden.

In het afgelopen verslagjaar heeft de commissie één zaak voorgelegd gekregen. Een lid uit de afdeling Budel ging in beroep tegen het door de ledenvergadering uitgesproken royement.

Na het horen van betrokkenen en bestudering van de schriftelijke informatie heeft de commissie in augustus 1988 het royement verworpen.

Voor deelneming aan de behandeling van deze kwestie was het commissielid Samkalden verhinderd; hij werd vervangen door J.C.J. Lammers.

Commissie Etnische Groepen

In de verslagperiode kwam de Commissie Etnische Groepen (CEG) acht maal bijeen. In deze acht bijeenkomsten werd een groot aantal onderwerpen besproken. De belangrijkste waren: de Wet gelijke behandeling, de remigratieregeling, het minderhedenbudget, het fouilleringsbeleid, de concentratiescholen en de tripartisering van de Arbeidswet.

In de verslagperiode is een aanzet gemaakt voor een nieuwe structuur en werkwijze van de CEG. Leden van de CEG 'oude stijl' werden op persoonlijke titel in de commissie benoemd. De nieuwe commissie zal worden samengesteld door vertegenwoordigers van de gewesten en de memorandumgemeenten. In de overgangsperiode behouden de zittende leden hun lidmaatschap tot 1990. Daarna kunnen gewesten en memorandumgemeenten eventueel een andere vertegenwoordiger naar de commissie afvaardigen. De besluitvorming over de invoering van deze nieuwe structuur heeft net na de verslagperiode plaatsgevonden.

De CEG heeft een conferentie georganiseerd over onderwijs en etnische groepen. Centraal daarbij stonden het onderwijs in eigen taal en cultuur (OETC), het onderwijs-voorrangsbeleid en de basiseducatie.

In het voorjaar heeft de commissie naar aanleiding van 'Schuivende Panelen' een succesvolle conferentie georganiseerd. Ook is een wethoudersoverleg georganiseerd bedoeld als gedachtenuitwisseling tussen lokale bestuurders, leden van de fractie en de commissie over het te voeren minderhedenbeleid.

In de nota 'Allemaal Samen' heeft de commissie voorstellen geformuleerd met betrekking tot het arbeidsmarktbeleid voor etnische groepen.

In de stuurgroep van de CEG hebben de volgende mensen zitting:

Thanasis Apostolou (voorzitter), Sabri Bagci, Flip Buurmeijer, Keith Carlo, Jim Lopulalan, Irene Sandel, Henk Smeets, Victor Jammers en Jan Dirk van de Ven (in september 1988 opgevolgd door René van Hell, secretaris).

Financiële commissie

Aan het begin van de verslagperiode bestond de door de partijraad gekozen financiële commissie uit de volgende leden:

H. Rosenberg (voorzitter), J.B. Andriessen (vice-voorzitter), J. Brok, A.P. Raner, mw. H. Sniijders-Borst, mw. L. Steneker en J. de Vries.

De voorzitter van de financiële commissie trad tijdens de junipartijraad af en werd als lid opgevolgd door mw. M. Vonk.

Namens de partij namen aan de vergaderingen van de commissie deel: W.J. van Velzen (secretaris), W.A. Vermeend (penningmeester), P.J. Knollema (beheerder), Harry Veen (hoofd administratie) en W. Harlaar (financieel beleidsmedewerker/commissiesecretaris). De leden van de personeelscommissie 'Werkgroep financiën' hadden toegang tot de vergaderingen van de financiële commissie. De financiële commissie kwam in deze verslagperiode vier maal bijeen.

In het boekjaar 1987/88 werd het automatiseringsproject afgerond. De voorzitter van de financiële commissie maakte deel uit van de begeleidingsgroep automatisering. Bij bespreking van het definitieve voorstel stelde de financiële commissie zich op het standpunt, dat het automatiseringsproject zichzelf moest terugverdienen, met inbegrip van de 'ombuigpost' zoals die in de begroting 1987/1988 was opgenomen.

Het begrotingsjaar 1986/1987 werd met een negatief resultaat afgesloten. Naar aanleiding van het accountantsrapport over dat boekjaar concludeerde de commissie, dat er onduidelijkheid bestaat over de verantwoordelijkheidstelling van half uitgelichte begrotingen zoals Voorwaarts, Rooie Vrouwen en de huisdrukkerij/tekstverwerking. De commissie adviseerde in het verleden genomen besluiten inzake dergelijke half uitgelichte begrotingen te heroverwegen. De commissie neemt reeds enige tijd met zorg waar dat binnen afdelingen en gewesten zich geldstromen hebben ontwikkeld naast de reguliere contributies en afdrachten. De commissie is van mening, dat er meer eenheid moet komen in de wijze waarop en de mate waarin afdelingen en gewesten financiële bronnen aanboren. In dit verband meent de commissie dat ook aandacht besteed moet worden aan de omvang van de afdelingsactiviteitenpot. Tot hier is de tekst gewijzigd. De commissie is er een voorstander van dat gegevens binnen de partijbegroting bruto gepresenteerd worden. Het partijbestuur blijft uiteindelijk verantwoordelijk voor de totale geldstroom. Zoals gebruikelijk is de financiële commissie sterk betrokken geweest bij de begrotingsopstelling 1988/1989. Deze begroting is de eerste in de rij begrotingen, die onderdeel zijn van het beleid zoals dat in de nota Meerjarenperspectief 1988/1992 is geschetst. In het advies aan de partijraad sprak de commissie haar twijfels uit over de haalbaarheid van de externe inkomsten. Een lagere raming werd reëler geacht, dit zou dan ten koste moeten gaan van de verhoogde storting aan het campagnefonds, opdat het principe van een sluitende begroting gehandhaafd blijft. Voor het overige kon de commissie instemmen met de begroting inclusief de voorgestelde contributieverhoging.

Ten aanzien van de nota Meerjarenperspectief 1988/1992 heeft de financiële commissie het partijbestuur onder meer gewezen op de grote druk die het aantal bezoldigde bestuurders en de vaste lasten leggen op de totale middelen. Voorts is gewezen op de gebrekkige onderbouwing van het na te streven ledenaantal van 120.000

leden. Vervolgens adviseerde de financiële commissie de partijraad, dat na behandeling van onder andere de rapporten van de commissies B en C, op basis van beleidsmatige uitgangspunten, opnieuw een vertaling naar de meerjarenraming zou moeten plaatsvinden. Omdat niet alleen de financiële positie van de partij zorgelijker is geworden, maar -zij het in verschillende mate- ook die van de aan de partij gelieerde instellingen, dienen eveneens de inkomsten en geldstromen naar neveninstellingen, afdelingen en gewesten aan de orde te komen.

Commissie landbouwproblematiek

De commissie landbouwproblematiek PvdA is een -begin 1987- door het partijbestuur ingestelde commissie van landbouwdeskundigen uit PvdA-kring. Het verzoek aan de commissie luidde: te trachten in een bondige rapportage advies uit te brengen over de vraag welke methoden het meest gewenst en doeltreffend zijn om de overproductie in de Europese Gemeenschap -en wel in het bijzonder de graanoverproductie- te verminderen.

Gedurende de tweede helft van 1987 en de eerste helft van 1988 is de commissie ongeveer vijftien maal bijeen geweest.

In juni 1988 verscheen de eindrapportage van de commissie aan het partijbestuur onder de titel 'Het vraagstuk van de overproductie in de landbouw'.

Kort daarop besloot het partijbestuur de conclusies uit het rapport over te nemen, inclusief de aanbeveling tot het verder uitwerken van een integrale visie op de plattelandsproblematiek. Inmiddels is daartoe een nieuwe ad hoc werkgroep in het leven geroepen en daadwerkelijk met haar werkzaamheden begonnen.

Onafhankelijke commissie kandidaatstelling Europees Parlement

Het 21ste congres van 2, 3 en 4 april 197 koos tot leden van de onafhankelijke commissie: A.L. ter Beek, A.J. Cnoop Koopmans, mw. S. v.d. Gaast-Bakker Schut, A. v.d. Hek, mw. S. Langedijk-de Jong, S.L. Mansholt, A.P. Oele, mw. C. van Rest-Nieuwkerk, mw. S.J. Stuiveling en M. van Traa. Partijsecretaris W. van Velzen werd lid vanwege zijn functie.

Bij de aanvang van de werkzaamheden berichtte mw. Langedijk dat zij voor het commissielidmaatschap bedankte; zij werd opgevolgd door W. Etty. Partijsecretaris Van Velzen meldde eveneens niet aan de werkzaamheden te zullen deelnemen vanwege zijn mogelijke kandidatuur voor het Europees Parlement. Het partijbestuur wees daarop internationaal secretaris J.M. Wiersma aan als plaatsvervanger van de partijsecretaris.

De commissie kreeg ambtelijke ondersteuning van de Tweede-Kamermedewerkers B.J. v.d. Boomen en B. de Ruiter.

In april 1988 werd een begin gemaakt met de werkzaamheden. De commissie koos Ter Beek tot voorzitter en M. van Traa tot vice-voorzitter. Eind oktober publiceerde de commissie na overleg met de Eurofractie het advies over de meest gewenste samenstelling van de toekomstige Eurofractie. Dit werd de aanzet tot de kandidaatstellingsprocedure, waarover in het volgende verslag nader gerapporteerd zal worden.

Onafhankelijke commissie kandidaatstelling Tweede Kamer

Het congres van april 1987 koos een nieuwe commissie bestaande uit:

J.Th.J. v.d. Berg, mw. A. Grewel, mw. S. Langedijk-de Jong (voorzitter), C. Poppe, mw. N. Salomons en mw. P. Schröder.

W.J. van Velzen maakte opnieuw q.q. deel uit van de commissie.

J. van Muilekom vervulde de functie van ambtelijk secretaris tot zijn vertrek in februari 1988. Het werk werd door verschillende medewerkers waargenomen totdat A.R. van Esseveld in september de werkzaamheden overnam.

In januari 1988 verliet J.Th.J. v.d. Berg de commissie en werd opgevolgd door P. Dordregter. Deze op zijn beurt ging in september weg en werd opgevolgd door mw. M. Smeets-Janssen.

In de verslagperiode heeft de commissie zich allereerst bezig gehouden met aard en invulling van de werkzaamheden. Het congres had geen veranderingen in de bevoegdheden van de commissie aangebracht. Wel bepaalde het congres dat het voortaan een permanente commissie zou zijn.

Dit leidde via een gedachtenwisseling met de gewestelijke delegatievergadering van 5 februari 1988 tot een in maart en april 1988 gehouden gespreksronde met gewestelijke besturen over de samenwerking tussen partijraad en gewesten enerzijds en de commissie anderzijds.

Daarvoor, op 1 maart, had de commissie een gesprek met het fractiebureau van de Tweede Kamer over de werkwijze van de commissie en over de gewenste samenstelling van de fractie.

Gelijkertijd werd een aantal partijenoten gevraagd met namen te komen van mogelijke kandidaten. Aan het eind van de verslagperiode werden er afspraken gemaakt op welke wijze en door wie deze mensen benaderd zouden worden voor een gesprek over een mogelijke kandidaatstelling door de commissie.

Reglementencommissie

De reglementencommissie werd gevormd door de partijleden mw. M.S. Gunderman, B. Kandel, H. Kurvers, J.J. Rietveld, mw. W. Swildens, W.J. van Velzen en mw. I. Vorrink.

De commissie is ter advisering van het partijbestuur één maal bijeen geweest. Onderwerp was artikel 12 van de statuten, de gelijke vertegenwoordiging van vrouwen en mannen. Dit advies heeft mede geleid tot een interpretatie van artikel 12 door het partijbestuur, zoals neergelegd in zijn brief van 20 mei 1988 aan de besturen van de afdelingen en gewesten.

Trefpunt voor levensovertuiging en socialisme

De commissie, ingesteld door het partijbestuur, heeft tot taak zich bezig te houden met levensovertuiging in de PvdA. Kerken en Humanistisch Verbond zijn belangrijke organen van levensovertuiging. Vandaar dat het voor de PvdA van belang is met kerken en HV in contact te blijven, ook voor de bezinning op eigen achtergronden.

De leden van de commissie zijn lid van de PvdA en spelen een rol in een organisatie die te maken heeft met levensovertuiging.

Naast uitwisselen van informatie (zeer nuttig) hield Trefpunt zich in 1988 bezig met discussie rond 'Schuivende Panelen'.

Voorts werd de uitdaging opgepakt die vanuit de kerken kwam rond het armoedevraagstuk. Zowel in 1987 als in 1988 organiseerde de Raad van Kerken, samen met de betrokkenen, een dag over de armoedetoestand in Nederland.

Op voorstel en met medewerking van het partijbestuur organiseerde Trefpunt begin 1989 een open conferentie over dit probleem. Armoede kreeg daarmee, vanuit de PvdA, de politieke prioriteit die het verdient.

De leden van Trefpunt zijn:

Vanuit de PvdA: M. Sint, W. de Pree en E. Herfkens.

Voorzitter: H.M. de Lange.

Secretaris: B. Barends, AG der Woodbrookers.

Leden: S. Strikwerda, A. Lascaris, J. Bos, M. Hardon, A. den Broeder, P. van Hoog, I. van den Heuvel, C. van Bruggen, J. van Workum, J. van Putten, L. Hage-naars, H. de Lange, C. de Ronde, E. Schillebeeckx, R. Tielman en J. Wijbrandi.

WERKGROEPEN

Milieu en Energie

De adviescommissie Milieu en Energie kwam in de verslagperiode vijf maal bijeen. In deze bijeenkomsten werden de volgende onderwerpen besproken: de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening, de rol van de gemeenten en provincies in het kader van het verzuringsbeleid, het Milieu-investeringsplan van de FNV en het LMO, verkeer en vervoer, en de landbouwproblematiek.

In juni heeft de commissie een energieconferentie georganiseerd. Thema: de (on-) mogelijkheden van een PvdA-energiebeleid.

In de verslagperiode verschenen drie nummers van het blad Milieu Actueel, waarin onder andere aandacht werd besteed aan de export van pesticiden, milieubeleid en -beheer, zure regen en lokale politiek, en reacties op 'Schuivende Panelen'.

Een subwerkgroep, de werkgroep Ecologie en Ontwikkeling, probeert de politieke aandacht voor de ecologische en sociale aspecten van grootschalige ontwikkelingsprogramma's te versterken. De werkgroep heeft meegewerkt aan de fractiedag naar aanleiding van het Brundtland-rapport.

In het dagelijks bestuur van de commissie hadden in de verslagperiode de volgende mensen zitting:

Jaap Jelle Feenstra (voorzitter), in januari 1988 opgevolgd door: Peter Visser; Anemarie Goedmakers, Fred Baerselman, Gerard Peet, Bart Romijn en Hans Altevoigt. De ambtelijke ondersteuning vanuit het partijbureau werd verzorgd door Jan Dirk van de Ven (in september 1988 opgevolgd door René van Hell).

Ombudswerk

Voor het ombudswerk was het afgelopen verslagjaar een jaar van bevestiging en vernieuwing. Bevestiging werd gevonden in de constructieve wijze waarop de partij het ombudswerk benaderde. Onder verantwoordelijkheid van het partijbestuur verscheen het rapport 'Bewogen Beweging', dat grote nadruk legde op het belang van het directe contact met de kiezer. Hieruit voortvloeiend werd ook het belang van het ombudswerk onderkend, hetgeen tot de aanbeveling leidde het ombudswerk in bredere zin uit te bouwen.

De vernieuwing kwam tot stand in de samenstelling van de werkgroep. Vanwege een structurele onderbezetting van actieve leden kwam het functioneren van de werkgroep steeds meer in de knel. Omdat dat geen goede zaak is, werd in het werven van nieuwe actieve leden meer tijd geïnvesteerd. De vele enthousiaste ombudsmedewerk(st)ers in het land hebben immers recht op een uitstekende ondersteuning. De werkgroep heeft zich door middel van een plan van aanpak voorgenomen haar functioneren te verbeteren en met extra gedrevenheid de jaren negentig in te gaan. Het ombudswerk heeft immers toekomst!

Organisatie

In het verslagjaar oktober 1987/1988 kwam de werkgroep een vijftal keren bij el-

kaar, te weten in de maanden oktober, november, februari, juni en september. Besloten is de vergaderingen in de regel om de zes à zeven weken te houden. Door gebrek aan agendapunten of door het feit dat activiteiten nog niet uitgevoerd waren kwam een drietal vergaderingen te vervallen.

Ten aanzien van de personele invulling van de werkgroep valt te melden, dat het afgelopen jaar Dirk Jeroense en Ruud Dijkstra de werkgroep verlieten vanwege persoonlijke redenen. Zodoende bestond de werkgroep aan het eind van dit jaar uit de volgende mensen: Henk Kosmeijer, Jo Koks-Bouwens, Peter Gemmeke (secretaris/penningmeester), Guus Maat, Titus van Roermund (uitvoerend secretaris), Willem Rutten, Thea Schuurman, Merlijn van den Wittenboer (voorzitter) en Ale Zichtema.

Landelijke activiteiten

Wat inhoudelijke activiteiten betreft organiseerde de werkgroep een drietal vormingsweekeinden in de maanden januari tot en met maart. Doel van deze weekeinden was ombudswerk(st)ers de mogelijkheid te bieden ervaringen uit te wisselen, vaardigheden te leren en kennis op te doen. Dit laatste vond op de weekeinden plaats tijdens een themagedeelte over schuldsanering.

De deelnemers van de vormingsweekeinden werden in de maand mei uitgenodigd voor een bezoekdag aan de Tweede Kamer. Op deze dag legde Elske ter Veld onder meer uit wat het belang is van het ombudswerk voor kamerleden.

De werkgroep maakte verder dit jaar concrete plannen voor het organiseren van een congres, gericht op kennisoverdracht en politieke besluitvorming. Aanvanke-lijk was het idee als thema het begrip economische eenheid binnen de sociale-zekerheidswetgeving te nemen. In een later stadium werd gekozen voor de (inkomens) positie van ouderen. Het congres werd vlak na het verslagjaar, eind oktober, gehouden.

De Ombofoon, het contactblad voor ombudswerk(st)ers, verscheen in de maanden november, januari/februari, mei, juni, augustus en oktober. Gepoogd werd ook dit jaar inhoudelijke artikelen over de sociale-zekerheidswetgeving en aanverwante terreinen af te wisselen met berichten over het ombudswerk binnen de partij. Verder werd in elk nummer een aantal persberichten opgenomen, die ombuds-teams aan de plaatselijke pers konden verzenden. Gebleken is dat deze persberichten door de regionale kranten gemakkelijk worden opgenomen.

Het adressenbestand van de Ombofoon was de laatste jaren behoorlijk 'vervuld'. In het verslagjaar werd dit via een telefonische en later schriftelijke benadering bijna volledig opgeschoond.

Bij deze opschoning kwam aan het licht welke ombudsteams niet meer als zodanig functioneerden. In totaal bleken er in de loop der jaren ruim dertig ombudsteams opgeheven te zijn. Onder deze teams werd een onderzoek gehouden naar de oorzaken van opheffing. Inzicht in deze oorzaken kan immers van belang zijn voor het (blijven) functioneren van bestaande ombudsteams. Het onderzoek leverde een aantal aanbevelingen op, die meegenomen zullen worden bij te houden vormingsweekeinden en in een nieuwe uitgave van de infomap ombudswerk.

Stand-/discussiepunten

Op een aantal terreinen nam de werkgroep het afgelopen jaar een standpunt in. Zo werd besloten, naast de uitgave van de Ombofoon, plaatselijke teams thema's aan te bieden waaruit zij actie kunnen ondernemen. Dit resulteerde tot tussentijdse informatie over de huurverhoging in juli. Ook werden de teamcoördinatoren van de teams opgenomen in het adressenbestand van het distributiecentrum Overheidspublicaties, waardoor zij op de hoogte gehouden worden van allerlei nieuwe wetgeving.

Standpuntbepalingen werden eveneens ingenomen ten aanzien van het ondernemen van PR-activiteiten en de ondersteuning van niet-PvdA-ombudsteams. Wat dit eerste betreft werd besloten eerst meer nadruk te leggen op het functioneren van de werkgroep zelf.

Niet-PvdA-ombudsteams kunnen op de reguliere ondersteuning rekenen. De motivatie voor deze beslissing was dat deze teams veelal uit actieve partijleden bestaan, die om plaatselijke redenen hebben besloten het woord PvdA niet in hun vaandel te plaatsen. De beslissing om deze teams van ondersteuning te voorzien past in het beleid van het partijbestuur om de luiken open te zetten.

Ook de werkgroep zelf kwam in het afgelopen jaar ter discussie. Onder het motto 'De werkgroep op weg naar 1990' beraadden de werkgroepsleden zich over de knelpunten in het functioneren van de werkgroep. De hoeveelheid ondernomen activiteiten werd door de werkgroep negatief beoordeeld. Oorzaken hiervan waren de geringe menskracht, een gebrekkige voortgangscontrole en een gebrek aan financiële mogelijkheden.

Er werd een aantal besluiten genomen om deze knelpunten weg te nemen. Zo moet het aantal werkgroepsleden uitgebreid worden door nieuwe werkgroepsleden, aan te trekken op grond van hun deskundigheid en niet langer (voornamelijk) op grond van gewestelijke afkomst. Daarnaast werd besloten dat de voortgang van activiteiten onder de verantwoordelijkheid valt van de uitvoerend secretaris. Omtrent het financiële knelpunt besloot de werkgroep contact op te nemen met het partijbestuur.

Regionale activiteiten

In het vorig verslagjaar stelde de werkgroep een opbouwplan vast om de oprichting van gewestelijke werkgroepen ombudswerk en het verrichten van gewestelijke activiteiten te bevorderen. In de praktijk is gebleken, dat in gewesten waar het ombudswerk ook op gewestelijk niveau actief is, bestaande ombudsteams meer ondersteuning krijgen en nieuwe teams eerder opgericht worden.

In het verslagjaar werd het opbouwplan verder uitgewerkt. De gewestelijke werkgroep in Limburg kwam op eigen benen te staan. Het gewest Overijssel richtte zelf een eigen werkgroep op, waarvan een lid van de landelijke werkgroep deel uitmaakt. In Groningen werd een eerste contactavond belegd, die in ieder geval heeft geresulteerd in halfjaarlijkse gewestelijke bijeenkomsten. Verder werd er een eerste contact gelegd met het gewestelijk bestuur in Gelderland om ook hier het ombudswerk uit te bouwen. Ook werd een aantal afdelingen bezocht die met het ombudswerk wilden starten.

De werkgroep werd verder door diverse ombudsteams en gewesten op de hoogte

gehouden van de gang van zaken. Daaruit bleek dat in tal van afdelingen het ombudswerk nog steeds springlevend is. In een tiental afdelingen werd een nieuw ombudsteam opgericht, waarmee het totaal op ruim 150 teams kwam.

Voorts kwamen bij het secretariaat regelmatig verzoeken binnen voor het verzenden van materialen of het uitzoeken van informatie.

Voor het komend jaar wil de werkgroep de ingeslagen weg voortzetten. Dat betekent dat doorgedaan wordt met activiteiten als het uitbrengen van de Ombofoon, het organiseren van vormingsweekeinden en themabijeenkomsten, het stimuleren van regionale activiteiten en werkgroepen en het verzorgen van de algemene ondersteuning voor de ombudsteams (materiaalvoorziening, vraagbaak). Verder zal de nadruk komen te liggen op het functioneren van de werkgroep zelf en de hiermee samenhangende personele invulling. Dit alles met als doel de ondersteuning van het ombudswerk zo goed mogelijk te krijgen. De ombudsteams verdienen immers niet beter.

Onderwijs

De adviescommissie Onderwijs kwam in de verslagperiode drie keer bijeen. Zij organiseerde een wethoudersoverleg over de bezuinigingen in het basisonderwijs, de volwasseneneducatie, de SVM-operatie en de fusies in het voortgezet onderwijs.

In samenwerking met de Commissie Etnische Groepen is een conferentie georganiseerd over onderwijs in eigen taal en cultuur, onderwijsvoorrangsbeleid en de basiseducatie.

Als vervolgactiviteit heeft de commissie een concept-nota over het interculturele onderwijs geschreven. Naar aanleiding van deze nota zullen beleidsaanbevelingen worden opgesteld. De nota zal in de volgende verslagperiode aan het partijbestuur worden aangeboden.

De werkgroep heeft een advies opgesteld over de invoering van de basisvorming en hieraan een bijeenkomst georganiseerd. In reactie op 'Schuivende Panelen' heeft de commissie een notitie geschreven en deze aan het partijbestuur aangeboden. Namens Nederland heeft de commissie twee vertegenwoordigers in de organisatie van socialistische onderwijsinstanties.

In het dagelijks bestuur van de werkgroep hebben de volgende mensen zitting: Fred van Witsen (voorzitter), Gert Geitenbeek, Roos Praning, Berend Prenger en Ed Schüssler.

De ambtelijke ondersteuning vanuit het partijbureau werd verzorgd door Jan Dirk van de Ven (in september 1988 opgevolgd door René van Hell).

Volkshuisvesting

In de verslagperiode kwam de werkgroep volkshuisvesting (VHV) drie keer bijeen. Centraal daarbij stonden de thema's: de terugtrekkende overheid en de gevolgen voor de volkshuisvesting, de lastenontwikkeling in de huur- en koopsector, nieuwbouwprogramma's en de financiering en subsidiëring van de volkshuisvesting en de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening.

In de verslagperiode heeft een projectgroep een visie ontwikkeld op het volkshuis-

vestingsbeleid in de jaren negentig. Deze is vastgelegd in de nota 'Om solidariteit en emancipatie'. De nota concentreert zich op de hoofdpunten van het beleid. Rond dit thema is in april een conferentie georganiseerd.

In de volgende verslagperiode wordt de nota aangeboden aan het partijbestuur en zal zij besproken worden in een aantal regionale bijeenkomsten.

Opstellers van de nota zijn: Peter Dordregter, Hans van Fulpen, Jan van der Moolen, Tineke Netelenbos, Louis Overboom, Wilfried de Pree, Chris van der Schoot, Theo Strijers, André Thomsen, Jan Dirk van de Ven, Lenny Vulperhorst en Piet IJssels.

In het dagelijks bestuur van de werkgroep hadden in de verslagperiode de volgende mensen zitting:

Chris van der Schoot, Tineke Netelenbos, André Thomsen en Jan Dirk van de Ven (secretaris, in september 1988 opgevolgd door René van Hell).

Werkgelegenheid en Bedrijfsdemocratisering

In deze verslagperiode heeft de werkgroep Werkgelegenheid en Bedrijfsdemocratisering (WBD) een succesvol startweekeinde georganiseerd. Thema's waren flexibilisering van de arbeidsrelaties en 'werk maken, sociaal vernieuwen'.

De WBD hield in het najaar van 1987 een conferentie over de tripartisering van de arbeidsvoorziening. Centraal hierbij stond de taakverdeling tussen overheid, politiek en vakbeweging. In een vervolgbijeenkomst in januari is gesproken over een uitwerking van de aard, richting en invoering van de tripartisering.

Een projectgroep heeft een beleidsopvatting opgesteld over provinciaal beleid voor technologische en sociale vernieuwing.

Ook werd aandacht besteed aan vakbondsbeleid en ondernemingsraden, en de interne markt in 1992 en de gevolgen voor de arbeidsverhoudingen.

In januari hield de WBD samen met een vijftal tijdschriften een conferentie 'Vakbeweging in perspectief'.

De voorjaarsconferentie had als thema 'Socialisten als werkgever'. Besproken werden: reorganisatie en profilering van de overheid als politieke keuze, cultuurverandering bij de overheid en het socialistisch werkgeverschap, de relatie met de ambtenarenbonden e.a. Naar aanleiding van de discussienota, waarvan Giep Hagoort de opsteller is, wordt in de volgende verslagperiode een boek uitgegeven.

In het kader van 'Bewogen Beweging' zijn de voorbereidingen gestart voor het project 'Om de kwaliteit van de flexibele arbeid'. De flexibilisering van de arbeidsrelaties staat daarin centraal. In de volgende periode zal het project worden aangeboden aan afdelingen, in eerste instantie bedoeld om de meningsvorming in de partij te bevorderen.

In de verslagperiode verschenen twee WBD-bulletins, met daarin een groot aantal onderwerpen, onder andere de tripartisering van de arbeidsvoorziening, reacties op 'Schuivende Panelen', de arbeidspolitiek, mogelijkheden en perspectieven voor (mede-) zeggenschap, en multinationale ondernemingen in de internationale arbeidsdeling.

In het dagelijks bestuur van de WBD hadden in de verslagperiode de volgende mensen zitting:

Nico Broers (voorzitter), in februari a.i. opgevolgd door Meine Pit, Wibo Koole (secretaris), Stan Poppe, Ruud Vreeman, Joop van de Berg en Willem van de Zandschulp.

In het bestuur: Tineke Witteveen-Hevinga, Frans Leijnse, Jan Pronk, Kees Zijlstra, Ed van Eijbergen, Giep Hagoort, Loekie Hendriks, Annet van der Hoek, Nelly Kukler, Frank Pot, Rob Schuitemaker, Hans Schuurman en Ineke van Dijk.

De ambtelijke ondersteuning vanuit het partijbureau werd verzorgd door Jan Dirk van de Ven (in september 1988 opgevolgd door René van Hell).

Adviesgroep ouderenbeleid PvdA

Samenstelling

De adviesgroep bestond in de verslagperiode uit 20 personen. In dezelfde periode zijn twee leden vertrokken. De leden van de groep komen praktisch uit het gehele land, te weten uit de provincies Groningen, Friesland, Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant, Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland. Voorzitter is J.T. Velenga; secretaris is J.C. Moolekamp.

Vergaderingen

De adviesgroep is in de verslagperiode vier keer bijeen geweest te Amersfoort. De opkomst was als volgt:

5 leden vier keer

7 leden drie keer

3 leden twee keer

4 leden een keer

1 lid nul keer

Er zitten twee leden uit de Tweede-Kamerfractie en een lid uit het partijbestuur in de groep.

Behandelde onderwerpen/zaken

1. enquête partijbestuur met betrekking tot commissies en werkgroepen;
2. regionale/gewestelijke dag Gelderland over ouderenbeleid;
3. financiën adviesgroep naar aanleiding van brief penningmeester;
4. brochure inleidingen conferentie Woudschoten in maart 1987 (partijbestuur en SVP);
5. mogelijke schriftelijke informatie met betrekking tot het ouderenbeleid via het partijbestuur, bij voorbeeld 2 à 3 keer per jaar;
6. standpuntenfolder nr. 29 over De PvdA en het ouderenbeleid;
7. ouderenvraagstukken vanuit de Tweede-Kamerfractie;
8. herziening van het belastingstelsel (commissie-Oort);
9. gezondheidszorg (commissie-Dekker);
10. regionale/gewestelijke voorlichtingsdag in Zuid-Holland (eerste aanzet);
11. herijking adviesstructuur rond het partijbestuur;
12. contact met Centrum voor Lokaal Bestuur over programma gemeenteraadsverkiezingen en andere zaken;

13. congres Ombudswerk PvdA over ouderenbeleid en de daarbij ontstane misverstanden;
14. interne notities over werkwijze en inhoudelijke vraagstukken in verband met de adviesgroep.

Activiteiten

1. Regionale/gewestelijke voorlichtingsdag Gelderland op 23 maart 1988 te Arnhem. Uitstekende voorbereiding en uitvoering door gewestelijk bestuur, delegatie adviesgroep en SVP. Prima opkomst, te weten 150 belangstellenden. Het verslag is door Gelderland in samenwerking met de SVP gemaakt en dient ook voor andere gewesten.
2. Brochure, getiteld 'Ouderen blijven het rooien', naar aanleiding van de conferentie Woudschoten. Na overleg met het partijbestuur en de SVP uitstekend opgezet en uitgevoerd door de SVP. Is voor brede kring beschikbaar.
3. Correspondentie met het partijbestuur, Centrum voor Lokaal Bestuur en enkele nieuwe leden adviesgroep.
4. Vergadering met een delegatie van het partijbestuur over de herijking van de adviesstructuur.

Administratie

We hebben goede hulp gehad van het partijbureau; eerst van Jan Dirk van de Ven en daarna van René van Hell. Onze dank.

Slot

Van een echte adviesfunctie, zowel gevraagd als ongevraagd naar het partijbestuur en de Tweede-Kamerfractie is door de bekende omstandigheden niet veel terecht gekomen.

We wachten nu het resultaat af van de uitkomst van de herijking adviesstructuur rond het partijbestuur.

We hebben nu het gevoel dat we aan de zijlijn staan en nog steeds te weinig bekend zijn. Er zijn verschillende pogingen gedaan om hierin verbetering te brengen, maar tot nu toe met weinig of geen resultaat.

PARTIJRADEN

18 juni 1988

In deze partijraad kwam een aantal huishoudelijke zaken aan de orde. Zo stelde de partijraad achtereenvolgens het werkschema 1988/1990 en de begrotingen voor 1988/1989 voor partij en Centrum voor Lokaal Bestuur vast. Hij besprak het organisatorisch en financieel verslag van de partij over 1986/1987, keurde dat goed en verleende decharge aan de penningmeester. Voorts besprak de partijraad de notitie meerjarenraming 1988/1992 en stelde daarover de volgende resolutie vast:

1. De partijraad is van oordeel, dat ook in de komende jaren sluitende begrotingen uitgangspunt van het beleid moeten zijn.
2. Omdat er meer geld beschikbaar dient te komen voor nieuwe activiteiten en voor activiteiten die buiten de verkiezingen om naar kiezers en sympathisanten ontplooid moeten worden, dient het beslag van de vaste lasten op de inkomsten verder te worden teruggedrongen.
3. Om de partijraad inzicht te verschaffen in de voortgang van het in de nota meerjarenperspectief uitgezette meerjarenbeleid, wordt jaarlijks aan de partijraad gerapporteerd over de uitvoering en de resultaten van de in de nota meerjarenperspectief geformuleerde opdrachten.
4. Als doel van een geïntensiveerde ledenwin- en behoudcampagne wordt gekozen voor 120.000 leden aan het einde van de komende vierjarenperiode. Gestreefd wordt vooral naar een groei van het aantal jonge leden. De financiële middelen die hiervoor nodig zijn, en die boven het budget van de begroting uitgaan, zullen moeten komen uit de extra inkomsten die het gevolg zijn van de ledenwin- en behoudcampagne.
5. De partijraad deelt de opvatting van het partijbestuur, dat het voorkomen van gedwongen ontslag van medewerkers in dienst van de partij en de met haar verbonden instellingen een belangrijke taakstelling is.
6. Gelet op de notitie financieel meerjarenperspectief is de partijraad van mening, dat het partijbestuur op basis van de rapporten A, B en C een integrale visie moet formuleren op:
 - a) de taken van het partijbestuur, de met de PvdA verbonden instellingen en de partijpers en
 - b) de taken en het functioneren van gewesten op het middenniveau van de partij en
 - c) het functioneren van het landelijk partijbureau, zowel wat betreft de inrichting en het functioneren van de werkorganisatie, als ook wat betreft de ondersteuning van het partijbestuur en de gewesten.
7. Het partijbestuur wordt verzocht deze integrale visie in het najaar van 1988 aan de partijraad voor te leggen en daarbij tevens voorstellen te doen over eventueel noodzakelijk onderzoek en de wijze waarop dat moet worden verricht.
8. Gelet op de geschetste financiële problematiek in deze nota is de partijraad van mening, dat de bijdrage aan de instellingen moet worden bevroren.
9. Het beleid dient erop gericht te zijn, dat er in de komende jaren een gemiddeld

werkkapitaal beschikbaar is van 4.000.000 in guldens voor 1988, met als absoluut minimum 3.500.000.

10. In de algehele herziening van de partijpers dienen ook WBS-publicaties te worden betrokken. De partijraad stemt overigens in met de uitgangspunten, zoals geformuleerd in het hoofdstuk partijpers onder 'uitgangspunten partijpers' (punt 1 t/m 4) en wacht de rapportage af over de voortgang van het meerjarenperspectief in het najaar van 1988.
11. Jaarlijks zal worden bezien in hoeverre kostenstijgingen aan de uitgavenkant van de begroting, die voortvloeien uit de prijs- en loonontwikkelingen, verwerkt worden in de contributies.

De partijraad ging akkoord met de benoeming van Martha Vonk en de herbenoeming van Jan Brok tot lid van de financiële commissie.

Op voordracht van het partijbestuur werd Nico Schrijver voor een periode van twee jaar herbenoemd tot voorzitter van de Evert Vermeer Stichting.

Voor de politieke besluiten zij verwezen naar het beleidsverslag van de partij over de periode 1986/1988.

30 september en 1 oktober 1988

Tijdens deze partijraadsvergadering werden de organisatorische en financiële verslagen van de JS, WBS, EVS en SVP besproken en goedgekeurd. Tevens nam de partijraad de resolutie inzake troonrede en miljoenennota 1989 aan, alsmede de resoluties en motie over het buitenland. Voor de tekst daarvan wordt verwezen naar het beleidsverslag 1988/1990.

Inzake 'Schuivende Panelen' nam de partijraad de volgende besluiten:

A. De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 30 september en 1 oktober 1988 te Utrecht

1. constateert met het partijbestuur dat er spanning bestaat met betrekking tot individualisering en solidariteit;
2. overweegt
 - dat er ten aanzien van de individualisering sprake is van een onomkeerbaar proces;
 - dat individualisering altijd plaatsvindt in het kader van de gemeenschap;
 - dat deze spanning grotendeels wordt ingegeven door de angst voor het ont-aarden van individualisering in egoïsme;
 - dat het welzijn van de individuele mens des te groter wordt naarmate deze mens in samenwerking met anderen gemeenschappelijke doelen weet te bereiken;
3. spreekt uit
 - dat de PvdA in haar visie op de individualisering geen tegenstelling ziet ten

aanzien van solidariteit;

- dat individualisering niet leidt tot egoïsme, maar tot een bewust kritische gemeenschap.

B. De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 30 september en 1 oktober 1988 te Utrecht

1. heeft met waardering kennis genomen van het verslag van het partijbestuur met betrekking tot de discussies in de partij over 'Schuivende Panelen' (SP) alsmede van zijn commentaar daarop;
2. constateert met betrekking tot de organisatie dat:
 - het partijbestuur waardering verdient voor de open wijze waarop het de discussie rond 'Schuivende Panelen' heeft begeleid;
 - toegankelijkheid van SP en de wijze van presentatie bij de aanvang als minder positieve punten dienen te worden beoordeeld;
 - met deze discussie slechts een deel van de opdracht van de partijraad aan het partijbestuur is vervuld;
3. constateert met betrekking tot de inhoud en de resultaten:
 - dat SP, hoewel niet altijd even consistent, voldoende elementen bevat voor een goede discussie in de partij en de discussie, op hoofdlijnen, voldoende richting heeft gegeven voor het op te stellen nieuwe verkiezingsprogramma;
 - dat de discussie rond SP de betrokkenheid van zowel partijgenoten als buitenstaanders bij de positie van de partij heeft vergroot;
 - dat op een aantal onderdelen een nadere uitwerking alsnog gewenst is;
4. vraagt het partijbestuur, gelet op de gevoerde discussie, bij de uitwerking van het verkiezingsprogramma de onderstaande onderdelen hierbij te betrekken:
 - a. dat bij de reeds toegezegde uitwerking met betrekking tot de samenhang tussen solidariteit en individualisering aandacht dient te bestaan voor de rol van de overheid:
 - ten opzichte van burgers als haar individuele klanten (of groepen van klanten);
 - als verschafter van, veelal op solidariteit gebaseerde, collectieve overheidsvoorzieningen;
 - voor de onderlinge verhouding tussen deze twee elementen van overheidstaken;
 - b. dat economische groei die alleen leidt tot vergroting van het Bruto Nationaal Produkt en geen bijdrage levert aan de verbetering en het behoud van de leefomgeving, het draagvlak voor economische ontwikkeling aantast; en dat derhalve alle inspanningen gericht moeten zijn op het ontwikkelen van instrumenten, die bijdragen aan een duurzame economische ontwikkeling, zelfs indien dat ten koste gaat van economische groei zoals die nu wordt gedefinieerd (waarin de effecten op de leefomgeving niet zijn verwerkt);
 - c. dat, naast de in SP genoemde vormen van individuele arbeidsduurverkorting, bij de uitwerking van instrumenten voor het bestrijden van de werkloosheid vormen van collectieve arbeidsduurverkorting -waar mogelijk in

combinatie met scholing- niet kunnen worden gemist;

- d. de keuze van het partijbestuur voor het streven naar een goed zakelijk compromis impliciet uitgaat van een gelijke machtsverhouding tussen de belangengroepen. Ons beleid zal er op moeten worden gericht dat in de relatie tussen werkgevers en werknemers dit evenwicht eerst gerealiseerd wordt.

C. De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 30 september en 1 oktober 1988 te Utrecht

1. neemt met voldoening kennis van het feit dat het rapport 'Schuivende Panelen' in verschillende afdelingen intensief is besproken;
2. neemt kennis van de daaruit door het partijbestuur samengestelde samenvatting;
3. stelt vast dat zich bij de verdergaande internationalisering tevens een verdergaande verschuiving in de machtsverhoudingen voltrekt, waarbij internationale ondernemingen nog sterker hun invloed laten gelden op de sociaal-economische en sociaal-culturele verhoudingen in de Nederlandse samenleving;
4. verzoekt het partijbestuur bij de opstelling van het verkiezingsprogramma aandacht te besteden aan:
 - a. maatregelen voor een gericht werkgelegenheidsbeleid te ontwikkelen bij voorkeur in overleg met de vakbeweging, welke zullen bijdragen aan volledige werkgelegenheid;
 - b. maatregelen voor een verdere versterking van de sociale zekerheid, ook in het Europa van na 1992, waarbij herstel van de werkgelegenheid een belangrijke factor is, in samenhang met gerichte maatregelen in de loonkostenontwikkeling, scholing en hergebruik van uitkeringsgelden;
 - c. maatregelen die een gelijkmatig aandeel van uitkeringsgerechtigden in de welvaartsontwikkeling waarborgen en een uiterste inspanning doen om de opgelopen achterstand in te lopen;
 - d. maatregelen voor herstel en versterking van de kwaliteit van de collectieve sector, onder meer op de terreinen ouderenzorg, onderwijs en gezondheidszorg;
 - e. de mogelijkheden van actief overheidsoptreden bij het stellen van randvoorwaarden met betrekking tot de toepassing van technologie en de flexibilisering van arbeid en bij het integreren van economische ontwikkeling en gebruik, behoud en verbetering van het milieu;
 - f. een afwijzing van de acceptatie van minimale nucleaire afschrikking als einddoel en een verder werken aan een kernwapenvrije wereld waarin ook het instellen van kernwapenvrije zones in Europa een goede (tussen-)stap kan zijn.

VOORLICHTING

Het verslagjaar 1987/1988 kende, op enkele uitzonderingen na in verband met gemeentelijke herindelingen, geen verkiezingscampagnes. Wel werden we geconfronteerd met de voorbode van de verkiezingen voor het Europees Parlement in 1989 in de vorm van de informatiecampa­gne. Doordat onze Eurodelegatie in het vorige verslagjaar besloot hun voorlichter te detacheren op de afdeling voorlichting op het partijbureau, werd de informatiecampa­gne een geïntegreerde activiteit binnen het werkpakket van de afdeling.

Een in het oog springende gebeurtenis tijdens het voorjaar van 1988 was het aangaan van de veelbelovende relatie met het reclame-adviesbureau Saatchi & Saatchi. De keuze voor dit bureau kwam tot stand na een uitvoerige selectieprocedure waarbij op basis van tevoren in het dagelijks bestuur vastgestelde criteria met meer kandidaten gesprekken zijn gevoerd. Het was uiteindelijk Saatchi & Saatchi dat de plaats innam van bureau BBK. BBK adviseerde de PvdA gedurende een lange reeks van jaren, maar meende in het najaar van 1987 om zakelijke redenen de banden te moeten verbreken.

Advisering

Een belangrijke taak voor de afdeling voorlichting is het adviseren van gewesten en afdelingen bij hun activiteiten op het gebied van 'permanente campagne' en ledenwerving. Deels wordt deze taak ingevuld in de vorm van persoonlijke contacten (gesprekken met bestuursleden, spreekbeurten voor afdelingen en raadsfracties, agendering tijdens vergaderingen van de gewestelijke secretarissen et cetera), deels door schriftelijk materiaal waarbij vooral gedacht kan worden aan het PartijPers-Bureau.

Het wordt ook nog steeds door de afdeling voorlichting als een gemis ervaren dat er geen goede cursus publiciteit bestaat ten behoeve van onze partij-afdelingen.

Naast advisering van geledingen en neveninstellingen van de partij waar het gaat om publicitair-gevoelige activiteiten en onderwerpen die de beeldvorming aangaan, verrichtten de medewerkers van de afdeling voorlichting op deze terreinen ook tal van ondersteunende activiteiten voor de leden van het partijbestuur en met name het hoofd van de afdeling ten behoeve van de partijvoorzitter.

Op beperkte schaal werd in dit verslagjaar gebruik gemaakt van onderzoek (sresultaten). Helaas bleken de financiële middelen van de partij te beperkt om (kostbaar) uitvoerig onderzoek te verrichten naar het beeld van de PvdA.

Persvoorlichting

In het verslagjaar 1987/88 werden enkele persconferenties georganiseerd, onder andere bij het uitkomen van de nota's in het kader van de vernieuwingsdiscussie en bij het uitbrengen van het ontwerp voor het Europese verkiezingsprogramma.

De afdeling voorlichting bleef het aanspreekpunt voor de media waar het gaat om (achtergrond)informatie, documentatie en aanvragen van reacties van en interviews met het partijbestuur, met name met de partijvoorzitter.

De samenwerking met de Haagse collega's verbeterde aanzienlijk en kan nu goed genoemd worden.

Publieksvoorlichting

Op basis van een taakverdeling met de voorlichtingsafdelingen bij de Tweede-Kamerfractie wordt ingespeeld op de informatiebehoefte die blijkt uit de dagelijks op het partijbureau binnenkomende telefoontjes en brieven. Naast een meer algemene en steeds doorlopende behoefte aan informatie, zijn het vooral de publicitaire hoogtepunten in parlementair Den Haag die publieksvoorlichters 'bezighouden'.

De 'informatiestroom'

Dagelijks wordt in overleg met de Tweede-Kamerfractie en soms ook met onze Eurodelegatie bekeken of er een in het oog springende politieke gebeurtenis (op komst) is, die van voldoende importantie is om er een kort helder PvdA-standpunt over te formuleren. Dit standpunt komt vervolgens terecht in de 'informatiestroom': de 'partijlijn' (de telefonische informatielijn na 18.00 uur en in het weekend, 020 - 272701), het PartijPersBureau (ten behoeve van redacties van afdelings- en gewestbladen, alsmede dienende als sprekersdocumentatie voor pb- en fractieleden), de pb-pagina's in Voorwaarts en soms als 'los vel' voor informatievragers.

Voorlichtingsmateriaal

De in het vorige verslag aangekondigde standpuntenfolders over de Derde Wereld (31), Milieu (32) en Kinderopvang (33) zijn verschenen in het najaar van 1987. In april 1988 verscheen de standpuntenfolder (34) over Vrede en Veiligheid. De bijdrage van Wim Kok aan de Algemene Beschouwingen in september 1988 is in verkorte vorm uitgegeven onder de titel 'Bouwstenen voor een beter beleid'. 'De Wegwijs', de welkomst- en informatiebrochure voor nieuwe leden, is geheel herzien in het voorjaar van 1988.

Met ingang van het werkjaar 1989/90 wil de afdeling voorlichting komen tot een modernisering van de informatiestroom, waarbij ook het kaderblad Witsenkader betrokken wordt. Gezien de teruglopende inkomsten van de PvdA zullen de beperkte hoeveelheden materiaal voor ondersteuning van activiteiten op afdelingsniveau, ondanks de terechte vraag ernaar, niet gemakkelijk kunnen worden vergroot.

'De Toekomst'

De ledenkrant kende zijn vierde jaargang sinds de structurele ont koppeling van Voorwaarts. De krant die sinds twee jaar onder de titel 'De Toekomst' naar alle leden gaat, heeft sinds vorig verslagjaar weinig verandering ondergaan. De Toekomst heeft in het seizoen 1987/88 een belangrijke rol gespeeld in de vernieuwingsdiscussie op basis van de drie rapporten 'Politiek à la carte' (oktober 1987), 'Schuivende Panelen' (november 1987) en 'Bewogen Beweging' (juni 1988). Naast politieke actualiteit en verenigingsnieuws kwamen in de hartpagina's thema's aan bod als milieu, etnische minderheden, belastingfraude en kinderopvang.

Er is deze jaargang een poging ondernomen om de advertentie-inkomsten te verhogen, hetgeen ertoe heeft geleid dat in vrijwel elk nummer van De Toekomst een advertentie werd opgenomen.

De redactie bestond uit: partijvoorzitter Marjanne Sint, hoofd voorlichting Peter Kramer, free lance-journalist Rien Robijns en produktiemedewerkster Jopie Rik-

kelman. De redactie werd halverwege de jaargang versterkt met fractievoorzitter en ex-VN-journalist Ben Heinrichs. Vormgever Ren de Vree maakte plaats voor Ben Ellenbroek. Het zetwerk en de opmaak was in handen van de huisdrukkerij. De druk werd als vanouds door Brouwer in Delft verzorgd.

Partijuitzendingen op de radio

De veertiendaagse radio-uitzendingen in het kader van zendtijd voor politieke partijen, op Radio 5, kwamen tot stand door samenwerking van Jack Kroes (redactie), Claire Polak (presentatie) en Jopie Rikkelman (productie).

Van oktober 1987 tot medio april 1988 werd een serie van tien uitzendingen geproduceerd rond de Europese politiek aan de hand van vraaggesprekken met onze negen Europarlementariërs. Onderwerpen als het milieu, biotechnologie, de interne markt, emancipatie, de landbouwbegroting et cetera kwamen op die manier aan de orde. Deze Euroserie werd grotendeels geproduceerd door tijdelijk medewerkster Lisette van der Loo.

Na half april werd de formule gewijzigd. Vanaf die tijd werden in elk programma twee politiek actuele onderwerpen behandeld aan de hand van interviews met kamerleden en partijbestuurders.

Partijuitzendingen op televisie

Najaar 1987 waren er drie uitzendingen in het kader van de zendtijd voor politieke partijen: 28 oktober, 23 en 30 december. De uitzending van oktober bestond uit een portret van fractievoorzitter Wim Kok aan het werk vóór, tijdens en na de Algemene en Politieke Beschouwingen in de Tweede Kamer. In de uitzending van 23 december kwamen burgers aan bod die door het bezuinigingsbeleid van het kabinet-Lubbers ernstig waren gedupeerd. Door de gewaardeerde medewerking van de RPF kwam een zendtijdruil tot stand die ons in staat stelde op 30 december een stijlvol in memoriam voor Joop den Uyl uit te zenden.

Bij de invoering van het derde net begin april 1988 verhuisden de uitzendingen voor politieke partijen naar dit nieuwe net. In de praktijk betekende dit een enorme terugval in kijkdichtheid: van een gemiddelde van ruim 500.000 kijkers naar krap 100.000! Met name voor het ledenwerfaspect dat steeds aan onze uitzendingen gekoppeld werd, had dit een desastreus effect.

De uitzending van 13 april 1988 was het eerste produkt van de samenwerking met Saatchi & Saatchi en toonde de opbouw van een menselijke pyramide. Tussen die beelden was een aaneengesloten reeks archiefbeelden te zien die betrekking hadden op uiteenlopende onderwerpen als onderwijs, ouderenbeleid, emancipatie, werkgelegenheid en milieu. Aangegeven werd dat het kwalijke dan wel tekortschietende kabinetsbeleid om PvdA-alternatieven vraagt. Dit laatste werd door Wim Kok in zijn afsluiting van deze uitzending nader ingevuld.

De uitzending van 8 juni 1988 stond in het kader van de Europese informatiecampaagne. Twaalf politieke onderwerpen, geïllustreerd door korte filmfragmenten, eindigden elk met de toevoeging van een ster waardoor tenslotte de twaalf sterren

het beeldmerk van de socialistische fractie vormden. Deze beelden werden begeleid door tekst en muziek van Herman Brood. Het thema was 'Eurosocialisten voor een menselijk Europa'.

Bijzondere activiteiten

In het voorjaar van 1988 vond het traditionele toernee van het partijbestuur langs de gewesten plaats. Dit keer stond geen verkiezingscampagne centraal, maar de stand van zaken in de discussie over 'Schuivende Panelen'. Ook werd de afdelingen gewezen op het belang van werving en behoud van leden.

In totaal waren er ongeveer 1400 bezoekers op 21 bijeenkomsten.

Zuid-Holland is electoraal een probleemgebied. In 1986 bleef de verkiezingswinst in deze provincie achter ten opzichte van de meeste andere provincies. De afdeling voorlichting heeft met financiële ondersteuning van onze Eurodelegatie in samenwerking met het gewest Zuid-Holland, de stichting De Beuk en de Stichting Vorming PvdA een 'Leergang Campagneleider' opgezet. In eerste instantie is deze leergang gericht op de campagne voor de Europese verkiezingen, maar ook de campagnes voor de verkiezingen in 1990 zullen hiervan profijt hebben.

De voorbereidingen voor de leergang werden in het voorjaar van 1988 afgerond, uitvoering vindt plaats in het najaar van 1988 en het voorjaar van 1989.

In samenwerking met het gewest Zuid-Holland werd in april 1988 een grote telefoonactie gehouden. Een groot aantal Zuidhollandse afdelingen is de straat opgegaan om deze actie onder de aandacht te brengen: drie uur lang konden inwoners uit Zuid-Holland bellen met Wim Kok, Marjanne Sint en een groot aantal Zuidhollandse kamerleden, gedeputeerden en statenleden. Een deel van de gesprekken werd uitgezonden via Radio Rijnmond. Ook de schrijvende pers besteedde ruim aandacht aan de actie.

Op 9, 10 en 11 september 1988 was de partij met een stand vertegenwoordigd op de beurs 'Brabant Perspectief', die in het teken stond van Europa 1992. Tijdens deze beurs was het, mede dank zij het speciaal vervaardigde foldermateriaal en de inzet van onze Brabantse partijgenoten, mogelijk vele bezoekers kennis te laten nemen van de ideeën van de PvdA.

De aandacht van de bezoekers werd getrokken door het vertonen van twee videofilms, die eerder in het kader van de zendtijd voor politieke partijen door de PvdA op tv waren uitgezonden.

Omdat 1 mei in 1988 op zondag viel, besloot het partijbestuur de 'Dag van de Arbeid' grootser dan andere jaren te vieren. In samenwerking met de Eurodelegatie, de Brabantse gewesten en de JS werd 1 mei in Het Casino in Den Bosch gevierd. Het programma was bedoeld voor jong en oud en bestond onder andere uit: amusement verzorgd door de Jeans (jongeren, net van de Kleinkunst Academie af met een uiteenlopend repertoire van zang en dans), de Berini's (een komisch duo uit Rotterdam), statements van verschillende Europese partijleiders op video, toespraken van Marjanne Sint en Wim Kok en als afsluiter het strijdlid Morgenrood, gezongen door 200 Stemmen des Volks onder aanvoering van Karin Bloemen. De

presentatie van dit programma was in handen van Astrid Joosten.

Tegelijkertijd vond elders in Het Casino een forumdiscussie plaats onder de titel 'Zeepkist'. Rijp en groen werd daar behandeld en beoordeeld door een deskundig panel met onder andere Hedy d'Ancona, Frits Castricum en Frits Niessen. Ilona Hofstra presenteerde dit programma.

In de foyers vonden optredens plaats van leerlingen van circuschool Jo Andy en voor de kleinsten was een schminkwedstrijd georganiseerd.

De gevel, foyers en zalen werden aangekleed door leerlingen van de Academie Textiele Vaardigheden uit Nijmegen.

Zo'n 1500 partijgenoten woonden de 1 mei-viering bij.

Ledenwerving en ledenbehoud

Op 1 oktober 1988 waren er 101.141 leden, op 1 oktober 1988 nog 98.001, een verlies van 3.140. Er kwamen weliswaar 3.933 nieuwe leden bij, maar 7.073 mensen werden afgevoerd, waarvan 2.119 wegens contributieschuld. Vergeleken met het voorgaande verslagjaar daalde het aantal afvoeringen wegens contributieschuld met 524, het aantal opzeggers met 529. De oorzaak van de terugloop kan dus worden toegeschreven aan het achterblijvende aantal nieuwe leden: 2.117 minder dan in het voorgaande verslagjaar.

De verhuizing van Nederland 2 naar Nederland 3 halverwege het verslagjaar veroorzaakte 900 nieuwe leden minder. Dat betekent dat het achterblijvende aantal nieuwe leden voor de helft verklaard wordt uit de verhuizing van onze tv-uitzendingen van Nederland 2 naar 3. De reden voor het 'wegblijven' van de andere helft moet gezocht worden bij het gegeven dat veel mensen het politiek bedrijf niet meer als inspirerend ondergaan en er in ieder geval in afnemende mate door gemotiveerd worden om lid te worden. Dit geldt overigens niet alleen voor de PvdA.

In het najaar van 1988 en het voorjaar van 1989 vonden de gebruikelijke ledenwerfacties plaats. Daarnaast werden in een aantal bladen advertenties geplaatst. Nieuw was de introductie van de 'ledenwerfmap', die afdelingen konden gebruiken om hun eigen ledenwerf materiaal vorm te geven.

Alle afdelingen ontvingen in oktober 1987 het handboek 'leden werven en behouden'.

In september 1988 werden de inwoners van Veghel en Waalwijk per brief opgeroepen om lid te worden van de PvdA. Het betrof een eerste test van deze ledenwerfmethode. Het resultaat van de actie was niet bevredigend, de opgedane ervaring wel. Onder andere bleek het aantal negatieve reacties op deze wervingsmethode minimaal. Met behulp van de opgedane ervaring zal het experiment in gewijzigde vorm in 1989 worden herhaald.

Met alle gewesten zijn gesprekken gevoerd over ledenwerving en ledenbehoud. Suggesties uit deze gesprekken zijn gebruikt bij het opzetten van ledenwerfacties.

Sinds oktober 1987 wordt bijgehouden op welke wijze men lid wordt van de PvdA. Het grootste deel van de nieuwe leden wordt geworven door de afdelingen, al dan niet met behulp van materiaal dat door de afdeling voorlichting is vervaardigd. Al snel bleek dat afdelingen het landelijk materiaal dat zij bestellen, pas maanden

later gebruiken. Dat gegeven heeft ertoe geleid dat minder dan vroeger wordt ingespeeld op actuele ontwikkelingen en meer gezocht wordt naar teksten die langere tijd bruikbaar blijven.

Steeds meer aandacht is ook besteed aan ledenbehoud. De correspondentie met mensen die hun lidmaatschap opzeggen en met mensen die contributie-achterstand hebben is verbeterd. Voorbereidingen zijn getroffen om alle afdelingen eens per kwartaal een overzicht te verstrekken van mensen die contributie-achterstand hebben of hun lidmaatschap hebben opgezegd, met het verzoek contact op te nemen met deze partijgenoten.

Europese informatiecampagne

Gedurende anderhalf jaar is door de Europarlementariërs een informatiecampagne gevoerd om werkzaamheden van de PvdA-leden in de socialistische fractie meer bekendheid te geven. Via intermediären is gepoogd in contact te komen met interessante organisaties, bedrijven en instellingen.

Ter begeleiding van deze informatiecampagne werd de commissie-Van Velzen ingesteld, waarin zitting hadden Wim van Velzen (voorzitter), Marjanne Sint, Jan Marinus Wiersma, Eisso Woltjer, Piet Dankert, Hedy d'Ancona, Peter Kramer en Gregor Niessen (secretariaat). De activiteiten werden vanuit de afdeling voorlichting op het partijbureau gecoördineerd en georganiseerd. Bij sommige projecten werd samengewerkt met collegamedewerkers van de Anne Vondeling Stichting.

In het kader van een adequate informatievoorziening is gestart met de uitgave van de PvdA-Eurokrant voor eigen kader, belangrijke organisaties en personen, alsmede voor meer-geïnteresseerden in de Europese politiek. In oktober 1987, april en juni 1988 kwam een nummer uit. De laatste werd aan alle leden toegestuurd.

In het verslagjaar verscheen een groot aantal brochures van de socialistische fractie in het Europees Parlement: Biotechnologie, Drugs, Racisme en fascisme, Sexueel geweld tegen vrouwen, De Negen en een folder over de socialistische fractie.

In het verslagjaar werd een aantal persconferenties gegeven over actuele onderwerpen of naar aanleiding van elders beschreven activiteiten als medicijnprijzen, nieuwe vogelrichtlijn, betaald educatief verlof, Vierde Nota Ruimtelijke Ordening et cetera.

Op 27 november 1987 werd in Amsterdam een bijeenkomst georganiseerd over biotechnologie, ter gelegenheid van het uitkomen van de brochure over dit onderwerp. Ruim honderd mensen 'uit het veld' bezochten deze studiemiddag.

Naar aanleiding van deze middag werden ruim 4000 brochures over dit onderwerp opgevraagd: een groot aantal opleidingen (universitair en hogere school) nam de brochure in het lespakket op. Daarnaast vroegen veel bedrijven de brochure voor intern gebruik aan.

In december 1987 werd een werkbezoek aan de provincie Groningen gebracht met het doel in contact te komen met partijgenoten op provinciaal, gewestelijk, lokaal en afdelingsniveau. Tevens werden bezoeken aan bedrijven en lokaties gebracht

waarin gesproken werd over de Oostgroningse problematiek en Groningen als trekpleister voor toerisme.

Op 27 april 1988 organiseerde de Anne Vondeling Stichting, het samenwerkingsverband van de PvdA-EP-ers, in Hilversum haar jaarlijkse themaconferentie. Onder de naam 'Ver-Kijken' werd het mediabeleid in het licht van Europese ontwikkelingen aan een nadere beschouwing onderworpen. Onderdeel van het programma was een speciaal vervaardigde videofilm, waarop sprekers uit alle betrokken organisaties aan het woord kwamen. De conferentie, geopend door de partijvoorzitter, werd door 180 mensen bezocht. Een speciale uitgave van de Eurokrant diende als voorbereidend materiaal.

In aanwezigheid van Tweede-Kamerleden, EP-ers en veel media werd op 27 april aan de grenspost Bergh-Autoweg een terras ingericht om met vrachtwagenchauffeurs in contact te komen. Speciaal foldermateriaal ('Truckers zonder grenzen') was voor die ochtend vervaardigd.

De 1 mei-viering in Den Bosch stond voor een belangrijk deel in het teken van Europa. Onderdeel van het programma was een Euro-prijsvraag, waarbij winnaars een bezoek konden brengen aan Brussel en Straatsburg.

Juni-Euromaand: in juni verschenen op drie achtereenvolgende zaterdagen grote advertenties van de socialistische fractie met een bon waarmee ruim 500 mensen de PvdA-Eurokrant aanvroegen. Deze krant werd tevens naar alle leden verzonden. Verder stond onze tv-uitzending op 8 juni in het teken van Europa, gedurende 10 minuten rolden de twaalf 'Eurostars' over het scherm onder het motto 'Eurosocialisten voor een menselijk Europa'.

Op 25 juni vond in Utrecht een bijeenkomst plaats, bezocht door ruim 100 mensen, onder de titel 'Gelijk belonen, gelijk belasten' over gelijke behandeling in de belastingwetgeving. Meegewerkt werd door vertegenwoordigsters van de Nederlandse Vrouwen Raad, Breed Platform, Associatie, FNV en Rooie Vrouwen. Aan de forumdiscussie namen Tweede-Kamerleden van PvdA, CDA en VVD deel.

Voorafgaand aan de Europese Top van 8 en 9 februari in Brussel werden in NRC-Handelsblad en de Volkskrant advertenties geplaatst onder de kop: PvdA-Europarlementariërs wensen Lubbers veel sterkte. Het doel was om Lubbers op te roepen nu eindelijk eens een succes te maken van een Europese Top.

Op 9, 10 en 11 september waren ook de Eurosocialisten in de PvdA-stand vertegenwoordigd op de grote, in het teken van Europa 1992 staande beurs in Den Bosch, 'Brabant Perspectief'. Door aanwezigheid van EP-ers en speciaal vervaardigd foldermateriaal werd aandacht besteed aan onder andere regionale politiek in Europees perspectief.

Gedurende het verslagjaar maakte een groot aantal partijgenoten (225 m/v) een reis naar het Europees Parlement in Straatsburg. Daar werden gesprekken met EP-

ers georganiseerd en werd onder andere de plenaire zittingszaal bezocht met het doel eens van dichtbij kennis te maken met het dagelijkse werk van de EP-ers.

In juni 1988 maakten 30 Rooie Vrouwen een studiereis naar Brussel om de vergadering van de Commissie voor de Rechten van de Vrouw in het EP te bezoeken.

(N.B. Een meer uitgebreide omschrijving van de activiteiten in het kader van de informatiecampagne en ten behoeve van de Anne Vondeling Stichting is opgenomen in het jaarverslag van de Anne Vondeling Stichting d.d. 31 maart 1989.)

Organisatie

Onder het hoofd van de afdeling voorlichting, Peter Kramer, ressorteerden aan het eind van het verslagjaar 1987/1988 Inez Abell (publieksvoorlichting, productie PPB, pb-pagina Voorwaarts, standpuntenfolders), Lia van Duyn (administratief medewerkster), Victor Jammers (ledenwerving/ledenbehoud, minderheden), Annelies Kolk (coördinatie, assistentie hoofd, persvoorlichting), Gregor Niessen (voorlichter Eurodelegatie/AVS) en Jopie Rikkelman (De Toekomst, partijuitzendingen op radio en televisie).

In het verslagjaar werd de computerisering van de afdeling verder ingevuld. Enkele medewerkers volgden cursussen op voorlichtings- dan wel publiciteitsgebied.

VOORWAARTS

Werd in het vorige verslag de hoop uitgesproken dat de toename van de partijdiscussie zou leiden tot een stijging van het aantal abonnees, thans moet worden vastgesteld dat dat niet heeft mogen zijn. De gestage teruggang van het aantal abonnees, van 25.000 tot 22.000, dwong tot drastische beperkingen in de redactionele uitgaven; zowel artikelen als pagina's. Middelen om te werven ontbraken door de aanzienlijke verschraving van redactioneel aanbod en presentatie. Gedurende enige tijd werd de tweewekelijkse frequentie zelfs gehalveerd.

Ondanks de eveneens in het vorige verslag uitgesproken verwachting dat discussies over de plaatsbepaling van Voorwaarts tot het verleden zouden behoren, doken deze toch weer op en vroegen zij de nodige tijd en energie van de redactie. Deze discussies leidden er tevens toe dat een aantal leden van de redactieraad opstapte (Liesbeth Rensman, Frits Castricum en Leon de Wolff).

De redactie heeft de discussies gedurende dit verslagjaar slechts beperkt in de voltallige samenstelling kunnen meemaken.

Hoofdredacteur Oebele de Jong werd wegens ziekte gedurende een viertal maanden vervangen door pg. Johan S. Wijne als hoofdredacteur ad interim. Redactie-assistente Doke Menger werd wegens ziekte en later zwangerschapsverlof een achttal maanden vervangen door Monique Smits. De laatste ving tevens het tussentijdse vertrek op van René Cuperus, die als erkend gewetensbezwaarde als redacteur aan het blad was verbonden. Een korter ziekteverlof van redacteur Tjarda Harmsma werd opgevangen door extra bijdragen van free lance-journalisten en medewerkers.

Binnen al die geldende beperkingen heeft de redactie gepoogd haar taak als redactie van het opinieblad van de partij nog enigszins waar te maken. Conform de aankondiging in het vorige verslag is uitgebreid aandacht besteed aan de discussies in en rond de partij naar aanleiding van de rapporten van de commissies onder leiding van de partijgenoten Pronk, Kok en Middel. Een speciale aflevering werd uitgegeven ter nagedachtenis aan dr J.M. den Uyl. Een speciaal katern werd aan een aflevering toegevoegd ter nagedachtenis aan dr W. Drees.

De redactie bestond aan het einde van dit verslagjaar uit Oebele de Jong (hoofdredacteur, full time), Tjarda Harmsma (redactrice, 20 uur) en Doke Menger (redactie-assistente, 25 uur). De redactieraad bestond aan het einde van het verslagjaar uit Peter Kramer, Jack Kroes en Marjanne Sint.

INTERNATIONAAL SECRETARIAAT

Samenstelling

De samenstelling van het internationaal secretariaat was als volgt: Jan Marinus Wiersma, internationaal secretaris, Gina Siegel en Riet van der Zedde, medewerkers van het internationaal secretariaat, en Hans Wolters, medewerker Europese zaken. Daarnaast waren twee stagiaires van de Erasmus Universiteit op het internationaal secretariaat werkzaam: Janneke Desain en Jan van der Meer.

Bilaterale contacten

Begin oktober 1987 bezochten Marjanne Sint en Jan Marinus Wiersma het congres van de Britse Labour Party in Brighton. In november 1987 bezocht een delegatie bestaande uit Wim Kok, Marjanne Sint en Jan Marinus Wiersma op uitnodiging van onze zusterpartij de PSÖ in Oostenrijk. In januari 1988 waren Piet Dankert en Jan Marinus Wiersma aanwezig op het congres van de Spaanse socialisten in Madrid. In februari 1988 was de voorzitter van de SPD, Hans-Jochen Vogel, op bezoek bij de PvdA. Op het congres van de Portugese socialisten op 19 februari 1988 werd de partij vertegenwoordigd door pg. Heymans. In mei 1988 was Wim van Velzen gast bij de viering van het 125-jarig bestaan van de SPD in Berlijn. Eind augustus 1988 bezochten Marjanne Sint, Walter Bohle en Jan Marinus Wiersma het SPD-congres in Munster. Walter Bohle ging in september 1988 naar Kopenhagen om het congres van de Deense socialisten bij te wonen.

SI-activiteiten

In het verslagjaar was de PvdA actief in de verschillende commissies van de Socialistische Internationale. Daarbij waren betrokken: Jan Pronk, Eveline Herfkens, Nico Schrijver, Maarten van Traa, Dick Benschop en Jan Marinus Wiersma. In oktober 1987 vergaderde het bureau van de SI in Dakar, Senegal. Het belangrijkste thema: Ontwikkelingen in Afrika en het milieu. De PvdA-delegatie bestond uit Joop den Uyl, Jan Marinus Wiersma en Geke Faber. Het zou de laatste keer zijn dat Joop den Uyl optrad als vice-president van de SI en als voorzitter van de Zuidelijk Afrika Commissie.

Op 10, 11 en 12 mei 1988 vergaderde het bureau in Madrid. De Oost/West-betrekkingen vormden het belangrijkste gespreksonderwerp. Namens de PvdA namen Wim Kok, Maarten van Traa, Geke Faber, Jan Pronk en Jan Marinus Wiersma aan de beraadslagingen deel. Wim Kok werd benoemd tot voorzitter van de Zuidelijk Afrika Commissie.

Activiteiten rond het thema Europa

De Federatie van de Socialistische Partijen in de EG organiseerde in het verslagjaar twee partijleidersbijeenkomsten in Parijs (oktober 1987) en in Rome (juni 1988). Klaas de Vries vertegenwoordigde de PvdA in het overleg tussen de fracties uit de nationale parlementen. Maarten van Traa en Jan Marinus Wiersma namen deel aan het werk van de Manifest-commissie. Zij woonden ook de vergaderingen van het bureau van de federatie bij. Verschillende leden van de PvdA-delegatie in het Europees Parlement, van de Tweede-Kamerfractie en het partijbestuur waren actief in de commissies van de federatie, die teksten aanleverden voor het Manifest voor de Europese verkiezingen.

In het verslagjaar werd een concept-Europees verkiezingsprogramma geschreven door een commissie, bestaande uit Jan Marinus Wiersma (voorzitter), Annemarie Goedmakers, Jan Pronk, Ien van den Heuvel, Eisso Woltjer, Piet Dankert, Maarten van Traa en Hans Wolters (secretaris).

Op 4 juni 1988 werd in Utrecht een landelijke bijeenkomst gehouden, gewijd aan actuele Europese ontwikkelingen. Er waren vele contacten tussen de internationaal secretaris en de PvdA-delegatie in het Europees Parlement, onder meer via de Stuurgroep Europese Politiek (STEP). In het verslagjaar hadden functionerings-gesprekken met alle leden van de delegatie plaats.

Activiteiten rond het thema Oost-West

In het verslagjaar kwam het veiligheidsberaad van de Nederlandse, Deense, Belgische, Engelse, Duitse, Noorse en Franse partijen (SCANDILUX) drie maal bijeen (Amsterdam, Bonn en Kopenhagen). Er werd gesproken over de ontwikkelingen na het INF-akkoord. Dat thema stond ook bovenaan de agenda van het zes-partijen-overleg (Nederland, België, Denemarken, DDR, Hongarije en Bulgarije), dat in februari 1988 te Kopenhagen plaatsvond. Maarten van Traa en Jan Marinus Wiersma waren de PvdA-vertegenwoordigers. Klaas de Vries vertegenwoordigde de PvdA op een grote internationale bijeenkomst over kernwapenvrije zones, gehouden in de DDR. De Tweede-Kamerfractie en het internationaal secretariaat organiseerden in het verslagjaar twee bijeenkomsten met deskundigen van binnen en van buiten de PvdA. Thema's: vrede en veiligheid (naar aanleiding van de fractienota en 'Schuivende Panelen') en ontwikkelingen in Oost-Europa.

Het tweede thema kwam natuurlijk ook aan de orde in de verschillende contacten met Oosteuropese landen. In november 1987 bezochten Marjanne Sint, Wim Kok en Jan Marinus Wiersma Hongarije. Zij spraken met onder andere partijleider Junosz Kudur en de hervormer Imre Podzgay. In september 1988 bracht het hoofd van de internationale afdeling van de Hongaarse Socialistische Arbeiderspartij een tegenbezoek aan de PvdA. In april 1988 maakte Jan Marinus Wiersma deel uit van de delegatie van het Overlegorgaan tegen de kernbepapening, die probeerde in Praag een conferentie te organiseren met deelname van de officiële vredesbeweging en Charta 77. De poging mislukte. Later in het verslagjaar organiseerden de delegatieleden (afkomstig uit CDA, PvdA, Pax Christi en IKV) een studiedag, gewijd aan de ontwikkelingen in Oost-Europa. Aan deze bijeenkomst namen vertegenwoordigers van officiële en inofficiële groeperingen uit Oost-Europa deel.

In juni 1988 verzorgde de internationaal secretaris een inleiding tijdens een conferentie over de ideologische tegenstellingen tussen Oost en West in Bonn. De PvdA was direct betrokken bij de organisatie van de Conferentie van de END (European Nuclear Disarmament) in Lund, zomer 1988.

In het verslagjaar werd het Komitee Kruisraketten Nee opgeheven. Jan Marinus Wiersma bleef deel uitmaken van het bestuur van de stichting, die de gelden van het voormalige KKN beheert.

Het thema Midden-Oosten

De opstand in de bezette gebieden leidde tot een aantal activiteiten rond het Israëlijsch-Palestijnse conflict. De Midden-Oosten Commissie van de SI kwam herhaaldelijk bijeen (Straatsburg, Bonn, Londen) om de situatie te bespreken en resoluties

voor het bureau van de SI voor te bereiden. Mede op aandrang van de PvdA stuurde de SI een delegatie naar Israël en de bezette gebieden. Jan Marinus Wiersma maakte daarvan deel uit. In maart 1988 bezocht de internationaal secretaris van de Israëlische Arbeiderspartij de PvdA. Tweede-Kamerfractie en partijbestuur publiceerden in het voorjaar een verklaring, gericht aan de Israëlische regering, waarin onder meer werd geprotesteerd tegen de gang van zaken in de bezette gebieden. De partijraad besloot aan het eind van het verslagjaar een speciale Midden-Oosten Commissie in te stellen.

Activiteiten rond het thema Noord-Zuid

In het verslagjaar had de internationaal secretaris vele contacten met vertegenwoordigers van partijen en bewegingen uit de Derde Wereld. De nadruk van de activiteiten lag bij de thema's Zuid-Afrika en Chili. Daarnaast behandelde het partijbestuur een rapport van de Suriname-commissie en werd er herhaaldelijk gesproken over de actuele ontwikkelingen in dit land. Er vond geregeld overleg plaats met de staf en het bestuur van de EVS. Dit leidde onder meer tot een grotere participatie van de EVS in de Noord/Zuid-activiteiten van de SI. Namens de PvdA en de EVS bezocht A.G. van de Ven de Westelijke Sahara.

In april 1988 organiseerden PvdA, KZA en Pax Christi een bijeenkomst, gewijd aan de situatie in Zuid-Afrika, waarbij ds. Beijers Naudé als inleider optrad. De PvdA en de EVS steunden inhoudelijk en financieel de grote anti-apartheidsdemonstratie in Amsterdam. In het verslagjaar werd een Zuidelijk Afrika Overleg van betrokken partijgenoten ingesteld. Binnen de SI speelde de PvdA een voraanstaande rol op dit terrein. De eerste voorbereidingen voor een internationale conferentie van de SI in Zimbabwe kwamen op gang. Het democratiseringsproces in Chili kreeg veel aandacht in het verslagjaar. De PvdA en de EVS ondersteunden voorbereidende campagnes in het land zelf. In Nederland kwam op initiatief van de PvdA een oproep voor steun aan de oppositie bij het referendum tot stand. De PvdA zond twee waarnemers naar Chili om dat referendum bij te wonen. Peter Geulaf speelde bij al deze activiteiten een belangrijke voortrekkersrol.

Overige

In het verslagjaar vonden weer veel gesprekken met diplomatieke vertegenwoordigers en actie- en landengroepen plaats, bereidde de internationaal secretaris verschillende discussies in het partijbestuur voor, werden tientallen spreekbeurten gehouden, maakte de internationaal secretaris deel uit van de commissie voor de Europese informatiecampagne en werd aan verschillende conferenties deelgenomen.

Brede Kommissie Buitenland

De Brede Kommissie Buitenland heeft 55 belangstellenden op de verzendlijst staan. Hiervan bezoeken ongeveer 22 mensen de vergadering. Voorzitter is Jan Marinus Wiersma; vergadervoorzitter is Peter de Ruiters; secretaris is Riet van der Zedde.

De BKB heeft in het verslagjaar acht keer vergaderd over de volgende onderwerpen:

- discussie over de verhoudingen binnen Oost-Europa. Deze discussie heeft geresulteerd in de brochure 'De Sovjetunie en Oost-Europa: bondgenoten binnen

zekere grenzen'. In de brochure is een analyse van de ontwikkelingen in Oost-Europa en een beschrijving van de plaats van de Sovjetunie in deze regio opgenomen;

- gemeentelijk buitenland beleid;
- situatie na het akkoord over de kruisraketten;
- terrorisme;
- Midden-Oosten;
- Midden-Amerika;
- interne markt;
- Europa.

Tijdens verschillende vergaderingen is er over Europa, het Europees verkiezingsprogramma (concept) en Europa na 1992 gesproken. Op 4 juni 1988 organiseerde de BKB in samenwerking met de Anne Vondeling Stichting een studiedag naar aanleiding van het Europa-hoofdstuk in 'Schuivende Panelen'.

Stuurgroep Europese Politiek (STEP)

De STEP kwam de verslagperiode negen maal bijeen. Tijdens deze vergaderingen kwamen de volgende onderwerpen aan de orde:

- begrotingsproblematiek;
- landbouwoverschotten;
- milieuvraagstuk chemisch afval, Rijnvervuiling;
- uitvoering vrouwenrichtlijn;
- handelsconflict VS-Europa;
- ontwikkelingssamenwerking;
- kernenergie en de transnucleaire affaire (verdwijning plutonium);
- Midden-Oostenconflict;
- interne markt en de sociale aspecten van Europa 1992.

Ten einde tot een betere afstemming te komen tussen kamerfractie en Eurogroep inzake het landbouwbeleid, werd op voorstel van de STEP een adviescommissie, voorgezeten door pg. Maarten de Heer, ingesteld. Deze commissie bracht een rapport uit.

De STEP stond onder voorzitterschap van Maarten van Traa en bestaat uit de volgende leden: Piet Dankert, Eisso Woltjer, Ien v.d. Heuvel (Eurodelegatie); Maarten van Traa, Wim Meijer, Bram Stemerink (Tweede-Kamerfractie); Jan Marinus Wiersma, Wobbi Plemper (partijbestuur); Jurriën Keesen, Aad Burger (gewesten) en Hans Wolters (beleidsondersteuning, secretariaat)

EG-commissie

De EG-commissie bestaat thans uit 33 leden, waarvan 25 regelmatig de vergadering bezoeken. Ze kwam negen maal bijeen en behandelde tijdens die vergaderingen, naast de maandelijkse actualiteit, de volgende onderwerpen:

- Europese samenwerking (vorm en inhoud);
- EG-begrotingsproblemen;
- Nederlands Europees beleid;

- rapport 'Schuivende Panelen';
- bespreking resultaten Eurotop;
- toekomstige financiering EG;
- Europees economisch beleid;
- sociale dimensie 1992;
- toekomstig landbouwbeleid PvdA;
- bespreking concept-Europees verkiezingsprogramma;
- voortbestaan EG-commissie.

Piet Dankert zat ook dit jaar de commissie voor; Hans Wolters voerde het secretariaat.

Latijns-Amerika Commissie

Voorzitter: Peter Gelauff

Secretaris: Wout Nijland, Evert Vermeer Stichting

Waarnemend secretaris: Rob Peschier, EVS (tot 15 april 1988); Arjen Alberts, EVS (per 15 april 1988).

De afgelopen jaren heeft de Latijns-Amerika Commissie van de Partij van de Arbeid enerzijds geprobeerd het partijbestuur zoveel mogelijk van advies te dienen over de opstelling van de partij inzake specifieke ontwikkelingen in de afzonderlijke landen, anderzijds is zij begonnen aan de ontwikkeling van een meer omvattende beleidsvisie met betrekking tot de sociaal-democratische aanwezigheid in Latijns-Amerika.

In het licht van de ontwikkelingen in Latijns-Amerika is het meer dan ooit nodig om de vinger aan de pols te houden, zeker ook gezien de groeiende betrokkenheid van de Europese landen (waaronder Nederland) bij dit continent. Knelpunt daarbij is echter wel dat de Latijns-Amerika Commissie op dit moment te weinig actieve leden heeft voor de vele taken. De commissie zal daarom gerichte pogingen ondernemen om het aantal actieve leden te vergroten.

De Latijns-Amerika Commissie wordt gevormd door mensen uit kringen van de Tweede-Kamerfractie, het Europees Parlement, het ministerie van Buitenlandse Zaken, diverse ontwikkelingsorganisaties, de Evert Vermeer Stichting en partijleden met speciale kennis van het Latijnsamerikaanse continent of landen daarbinnen.

De commissie vergadert eenmaal per maand. De kerngroep van de commissie bereidt deze vergaderingen voor. Tot en met april 1988 bestond deze kerngroep uit: Peter Gelauff (voorzitter), Rob Peschier (waarnemend secretaris), Ruud Lambregts, Menno Vellinga en Sytse Bergsma. Sinds februari 1988 maakt Govert van Oord ook deel uit van de kerngroep, terwijl Rob Peschier in april 1988 is opgevolgd door Arjen Alberts als waarnemend secretaris.

In de periode 1 oktober 1987 tot en met 30 september 1988 is de commissie tien maal in vergadering bijeen geweest, waarbij net als in de vorige verslagperiode veel energie is gericht op de organisatie van een studieconferentie. Deze conferentie rondom het thema Democratie en mensenrechten in Latijns-Amerika, is uiteinde-

lijk in oktober 1988 gehouden en werd door de aanwezigen als nuttig en leerzaam beschouwd. Sprekers op deze dag, die door ongeveer 100 mensen is bezocht, waren Gunnar Stenar (internationaal secretaris van de Zweedse sociaal-democratische partij) en Patricio Silva (docent universiteit Leiden).

Naast deze voorbereidende conferentiewerkzaamheden heeft de commissie zich in de afgelopen periode beziggehouden met de actuele ontwikkelingen in Latijns-Amerika. Dit heeft onder meer geresulteerd in de volgende adviezen en notities ten behoeve van partijbestuur en fracties:

- een advies inzake Chili;
- een notitie over democratie in Latijns-Amerika en het Nederlandse beleid;
- een beleidsadvies inzake Centraal-Amerika.

Tenslotte heeft de commissie verkennende discussies gevoerd over sociaal-democratie en de Cariben, het regio-beleid Midden-Amerika en de Andeslanden van de vaste commissie van ontwikkelingssamenwerking van de Tweede Kamer, de toenemende nadruk op bewapening en veiligheid in de Caribische regio, en Bolivia en de MIR.

Commissie Ontwikkelingssamenwerking

Voorzitter: Gerard van der Horst (tot aan zijn overlijden op 1 april 1988); per september 1988: Wouter Tims

Vice-voorzitter: Eveline Herfkens

Secretaris: Wout Nijland, EVS

Waarnemend secretaris: Rob Peschier, EVS (tot april 1988); Arjen Alberts, EVS (per april 1988).

De commissie Ontwikkelingssamenwerking is een goed draaiende commissie; de maandelijkse vergaderingen worden frequent bezocht door gemiddeld twintig van de 38 leden. In de periode van 1 oktober 1987 tot en met 30 september 1988 is de commissie acht keer bijeen geweest.

De leden van de commissie zijn afkomstig uit kringen van de Tweede Kamer, de Eerste Kamer, het Europees Parlement, het buitenlandsecretariaat, de Evert Vermeer Stichting, ambtenaren van de diverse ministeries en verschillende leden afkomstig uit ontwikkelingsorganisaties. Twee hooggewaardeerde leden van de commissie, Gerard van der Horst en Joan VerLoren van Themaat, zijn de commissie in het afgelopen jaar ontvallen. De inbreng van twee van de meest trouwe en gemotiveerde leden is hiermee verloren gegaan.

De commissie is belast met advisering van de Tweede-Kamerfractie en partijbestuur over actuele zaken op het beleidsterrein van ontwikkelingssamenwerking en houdt zich bezig met het ontwikkelingsbeleid op langere termijn.

In de verslagperiode zijn de volgende onderwerpen in de commissie aan de orde geweest:

- ontwikkelingssamenwerking en de rechten van de mens;
- EG-landbouwbeleid en de Derde Wereld;
- communicatie en de Derde Wereld (2 x);
- de private sector in ontwikkelingslanden;

- het schuldenvraagstuk;
- een internationaal milieubeleid van de PvdA;
- internationale aspecten van 'Schuivende Panelen';
- de ontwikkelingen op de Filipijnen;
- Suriname en Nederland: Hoe verder?;
- herstructurering van de PvdA-buitenlandcommissies;
- het Brundtland-rapport;
- de PvdA, de internationale particuliere sector en ontwikkelingssamenwerking;
- sectorprogramma training, onderwijs en onderzoek;
- het Europese verkiezingsprogramma;
- het EVS-beleidsprogram 'Opstaan tegen Armoede'.

Verre-Oosten Commissie

Voorzitter: Peter van Tuijl

Secretaris: Gina Siegel

De commissie bestond tijdens deze verslagperiode uit achttien leden, die zeven maal bijeen zijn geweest. Er is hard gewerkt, waardoor in maart 1988 de bundel 'De lotus in de vuist' gereed gekomen is. Deze is op een studiedag op 16 april gepresenteerd, waarbij een kleine honderd mensen aanwezig waren. Tijdens het ochtendgedeelte werden drie inleidingen gehouden door prof. Jan Brema, Europarlementariër Ben Visser en Bart Tromp. 's Middags werd in groepen over de verschillende onderwerpen van de bundel gediscussieerd.

De commissie heeft voor de volgende twee jaar het mandaat gekregen om:

- a) de onderwerpen te verdiepen, vooral het hoofdstuk over China;
- b) de studie uit te breiden tot India;
- c) Japan, de NIC's en de Filipijnen te blijven volgen.

Ook zal een analytisch kader worden ontwikkeld van waaruit de politieke situatie in de regio kan worden bestudeerd.

Comité tegen de Berufsverbote

In februari 1987 stelde de commissie van onderzoek van de Internationale Arbeidsorganisatie te Genève, na een intensief onderzoek, vast dat de regering van de Duitse Bondsrepubliek verdrag nr. 111 van de organisatie schond en riep de regering op aan de schendingen van de mensenrechten een einde te maken. Een tijdsliemiet werd in deze oproep niet gesteld. De commissie heeft echter moeten vaststellen, dat de regering nog geen enkele verklaring heeft afgegeven waaruit haar bereidheid blijkt iets aan de situatie te willen veranderen. In het vierde kwartaal van 1988 komt de commissie opnieuw bijeen.

Hoezeer de ILO het bij het rechte einde heeft, bleek in september 1987 toen voor het hoogste ambtenarengerecht van de Bondsrepubliek, het Bundesverwaltungsgericht, de ambtenaar der posterijen, Herbert Bastian, na 25 dienstjaren werd ontslagen, waarbij hij ook alle pensioenaanspraken verloor. Bastian was lid van de DKP en had zitting in de gemeenteraad van Marburg. Hem werd zijn lidmaatschap van de DKP en zijn bij de wet geregelde lidmaatschap van de gemeenteraad van Marburg ten laste gelegd.

Ondertussen heeft (in september 1988) Bastian bij de Bondspresident een verzoek ingediend zijn ontslag ongedaan te maken. Dit verzoek wordt door leden van Grünen, SPD en CDU ondersteund.

Hamburg, Bremen, Hessen, Nordrhein/Westfalen en Saarland zijn nu vrijwel vrij van Berufsverbote, maar in onder andere Niedersachsen, Rheinland/Pfalz en Bayern gaan ze door.

In november 1987 werden Irmelin en Matthias Schachtschneider en Dorothea Vogt, om slechts enkelen te noemen, definitief door middel van gerechtelijke uitspraken ontslagen.

Bijzonder stuitend is het geval Ulrich Foltz uit Kaiserslautern, geen communist. Foltz studeerde theologie, hield zich in het bijzonder bezig met Karl Barth en werd in 1976 lid van de Deutsche Friedens Union. Omdat van de DFU ook communisten lid zijn, werd hij in december 1984 als leraar geschorst, welke schorsing in maart 1988 door het Bundesverwaltungsgericht op formele wijze werd omgezet in ontslag. Het ministerie van Financiën verlangt nu dat hij ruim 148.000 mark terugbetaalt wegens 'ten onrechte' genoten inkomsten sinds zijn schorsing. Allerwegen wordt getracht dit schandalige besluit ongedaan te maken. Het comité probeert hiervoor Tweede-Kamerleden van PvdA en CDA te activeren, evenals voor de zaak Bastian.

Belangrijk en vermeldenswaard is de verdediging die prof. dr. Helmut Ridder voerde in het proces tegen Axel Bruck in oktober 1987 voor het Bundesverwaltungsgericht in Berlijn. Ridder, die bij de stichting van de Bondsrepubliek een commentaar op de grondwet schreef, bestreed de bevoegdheid van de Bondsrepubliek om in Berlijn processen te voeren, als gevolg van de verdragen van Potsdam en Berlijn van respectievelijk 1945 en 1971. De rechtbank schorste de zitting drie kwartier en besloot toen het proces te verdagen. De achting die Ridder geniet bleek uit het opmerkelijke feit, dat rechters en leken een diepe buiging maakten alvorens de verdaging aan te kondigen. Het proces tegen Bruck wordt voortgezet in januari 1989.

De 'Initiative Weg mit den Berufsverboten' in Hamburg stelde in november 1987, tijdens een bezoek in Wenen aan de vervolconferentie van Helsinki, vast dat ambassades en delegaties van Westeuropese regeringen weinig of niets weten van de Berufsverbote. Het comité tracht daar, wat Nederlandse vertegenwoordigers betreft, iets aan te doen. Onderzocht wordt of en hoe Berufsverbote kunnen worden ondergebracht in de derde 'mand' van de conferentie.

Ook in deze periode was het comité met waarnemers vertegenwoordigd bij processen in de Bondsrepubliek en Berlijn.

EUROPESE BEWEGING IN NEDERLAND

De Europese Beweging in Nederland (EBN) heeft een goed jaar achter de rug. Dat het goed gaat met de EBN is niet in de laatste plaats te danken aan het feit dat sinds het verschijnen van het zogenaamde Witboek van Europees Commissaris Lord Cockfield de ontwikkelingen binnen de Europese Gemeenschap in een stroomversnelling zijn geraakt. De tijdsaanduiding 1992 is niet alleen gaan leven als streefdatum waarop de interne EG-markt tot stand moet zijn gekomen, maar '1992' is ook het symbool geworden van vooruitgang en vernieuwing binnen Europa. De uitkomst van de Europese Raad van 11 en 12 februari 1988 bevestigde nog eens dat de EG-landen eindelijk in staat zijn ook als het gaat om moeilijke vraagstukken knopen door te hakken.

Als de zaken goed gaan is de neiging groot te denken, dat alles nu verder wel op rolletjes zal lopen. De rede van de Engelse minister-president mevrouw Thatcher (Brugge) heeft, voor sommigen ten overvloede, nog eens duidelijk gemaakt dat de eenwording van Europa (de realisering van '1992') een uiterst moeizaam verlopend proces zal blijken te zijn. De voorzitter van de Europese Commissie, de Franse socialist Delors, beseft terdege welke problemen nog om een oplossing vragen. In oktober 1988 zette hij zijn gedachten nog eens uiteen ten overstaan van het Europees Parlement. In feit reageerde hij ook op de Brugge-boodschap van Thatcher. Kern van zijn betoog: de 'Single Act' is geen lopend buffet, je kunt niet alleen nemen waar je zin in hebt, het gaat om de samenhang tussen de verschillende doeleinden c.q. gebieden zoals: vrije markt, samenhang tussen economisch en sociaal beleid met betrekking tot de achtergebleven regio's, onderzoek en ontwikkeling (technologie), sociale dimensie, economische en monetaire unie, milieu en cultuur. De EBN heeft Europa altijd benaderd op de manier zoals door Delors verwoord. De aard van de activiteiten in de verslagperiode geeft dat duidelijk weer, evenals de inhoud van door de EBN uitgegeven publikaties als Nieuw Europa en Europa Periodiek. Daarnaast besteedde de EBN aandacht aan onderwerpen als controle op de financiële handel en wandel van de EG, samenwerking op veiligheidsgebied, emancipatievraagstukken, enzovoorts. Enkele voorbeelden van de activiteiten, zoals voorkomend in het jaarverslag 1987 en 1988 van de EBN.

2 november 1987, vergadering van het hoofdbestuur

Het hoofdonderwerp van bespreking was de Europese Rekenkamer. Drs J.A. Middelhoek, Nederlands lid van de Rekenkamer, hield een inleiding en discussieerde hierover met de aanwezigen. De Europese Rekenkamer bestond dit jaar 10 jaar. Middelhoek concludeerde dat de kwaliteit van het financiële beheer in de EG te wensen overlaat. Financiële reglementen van de EG en de financiële systemen zijn niet toereikend en zijn onvoldoende aangepast aan de realiteit. De Europese Rekenkamer heeft een bondgenoot in het Europees Parlement. De Rekenkamer is het enige wapen dat het Europees Parlement ter beschikking heeft om invloed op de begroting uit te oefenen. De Rekenkamer richt zich ook wel op de Europese Raad, maar hier bestaat weinig aandacht voor de verslagen van de kamer. De commissie-Delors betekende een versterking van de positie van de Rekenkamer. Middelhoek pleitte dan ook voor vergroting van de bevoegdheden met betrekking tot de controle van de uitgaven van de Europese Gemeenschap.

16 november 1987, Publikatie van het rapport 'Westeuropese veiligheidssamenwerking als onderdeel van het integratieproces'

Dit rapport is geschreven door een werkgroep ad hoc, ingesteld door het Dagelijks Bestuur van de EBN. De leden van deze werkgroep waren drs E.P. Wellenstein (voorzitter), drs E. Kwast, drs H.H.J. Labohm, drs J.M.M. Penders, drs P. Scheffer, dr J.G. Siccama, prof.mr P.J. Teunissen en drs O. Verberne.

De belangrijkste conclusie van het EBN-rapport was dat Nederland zijn veiligheidsbeleid in meer Europese zin moet herwaarderen. Nederland is lange tijd uiterst terughoudend geweest tegenover de toevoeging van een veiligheidssamenwerking aan het Europese integratieproces. Verschillende ontwikkelingen hebben ertoe geleid, dat Nederland zijn traditionele reserves moet herzien.

10 december 1987, vergadering van het hoofdbestuur

Hoofdonderwerp van bespreking was de evaluatie van de Europese Raad van regeringsleiders en staatshoofden op 4 en 5 december 1987 in Kopenhagen.

Inleiders waren mr B.J.M. baron van Voorst tot Voorst, toen nog plaatsvervangend directeur-generaal buitenlandse economische betrekkingen van het ministerie van Economische Zaken en dr R. Cohen, Nederlands lid van het Europees Parlement, lid van de socialistische fractie.

In de discussie bleken sommigen de mening van Cohen te delen, maar anderen wazen erop, dat Kopenhagen beslist geen 'schande' was, maar een moeizame stap op weg naar een belangrijk akkoord over de toekomst van de EG. Ook kwam de invloed van de diverse naderende verkiezingen in Europa op de besluitvorming aan de orde. Met spanning wachtte men af of onder het Duitse voorzitterschap van januari tot juli 1988 het onderhandelingsproces tot de voor de voortgang van de Europese integratie zo noodzakelijke en gewenste resultaten zou leiden.

13 januari 1988, cursusdag ten behoeve van de opleiding Regio Bestuur over 'De EG: van ideaal naar realiteit'

De opleiding Regio Bestuur is bestemd voor jonge vrouwen en mannen, in de leeftijd van ongeveer 22 tot 40 jaar, die betrokken zijn bij land- en tuinbouw. De EBN organiseerde deze dag in samenwerking met de Stichting Europa Centrum (SEC) en de Commissie Regionaal en Plaatselijk Kader te Deventer.

Na een korte inleiding door de heer W. Albers, oud-Europarlementariër voor de socialistische fractie, over de interne markt, werd een simulatiespel 'Europees Parlement' gespeeld. In dit spel werden vraagstukken de interne markt betreffende aan de orde gesteld.

4 februari 1988, vergadering van het hoofdbestuur

Hoofdonderwerp van bespreking was de Noord/Zuid-verhouding in de EG en de groeipolen in Zuid-Europa.

Inleiders over het onderwerp waren de nieuwe voorzitter van de Internationale Europese Beweging, Enrique Baron Crespo, lid van de socialistische fractie en vicevoorzitter van het Europees Parlement, ir K. de Jong, directeur van de Exportbevorderings- en voorlichtingsdienst en mevrouw mr E. Boot, lid van de christendemocratische fractie van het Europees Parlement. Volgens Crespo namen de verschillen tussen de centrum-regio's en de periferie toe. Crespo bepleitte dan ook meer sociaal-economische ruimte voor de armere regio's en meer gelijkheid in de

concurrentiecondities. Ir De Jong wees op de nieuwe economische motor van Europa, de 'gouden driehoek' van de Eurocities aan de voet van de Alpen. Willen Nederland en andere regio's in Europa aansluiting houden bij deze groei, dan is een modern communicatienetwerk van vitaal belang, aldus ir De Jong. Mevrouw Boot tenslotte wees op de toegenomen verschillen in de EG en bepleitte een verdubbeling van de zogenaamde structuurfondsen en een privatisering van de uitvoering en controle van de programma's.

26 februari 1988, discussiebijeenkomst 'Europa op de bres voor de vrouw'.

Deze bijeenkomst werd georganiseerd door het Voorlichtingsbureau van het Europees Parlement, de Europese Beweging in Nederland (EBN) en de Stichting Europa Centrum (SEC) in samenwerking met de Nederlandse Vrouwenraad. Tijdens deze bijeenkomst gaven vijf Nederlandse Europarlementariërs, de dames drs H. d'Ancona, mr J.E.S. Larive, P.B.M. van Dijk, I. van den Heuvel en J.R.H. Majij, allen lid van de commissie van de Rechten van de Vrouw van het Europees Parlement, hun mening over actuele vraagstukken de positie van de vrouw in het arbeidsproces betreffende.

De bijeenkomst werd voorgezeten door mevrouw M. Leopold, coördinator internationale betrekkingen van de Nederlandse Vrouwenraad.

Meer dan vijfhonderd vrouwen namen deel aan deze discussiebijeenkomst, die in de Ridderzaal te Den Haag werd gehouden.

4 en 5 maart 1988, Politiek Economisch Beraad

Het tweeëntwintigste Politiek Economisch Beraad vond plaats in Hotel Velp te Velp. Thema van het beraad voor 1988 was 'Oost- en West-Europa: blijvende of tijdelijke toenadering'. De hervormingen die in de Sovjet-Unie plaatsvinden in het kader van de glasnost en perestroika en die voor grote betekenis kunnen zijn voor de relatie(s) tussen Oost en West waren aanleiding dit thema te kiezen.

Inleiders waren op vrijdagavond drs H.G. van Buren, adjunct-directeur van PEJO Holding NV en voorzitter van de Regionale Raad Oost-Europa, een adviescommissie van het ministerie van economische zaken, en prof.dr W.H. Roobol, hoogleeraar Europese studies aan de faculteit der letteren van de Universiteit van Amsterdam.

De ochtend daarop spraken W.L. Burgsma, columnist bij de Haagse Post, en O.M. van der Gablentz, ambassadeur van West-Duitsland in Nederland.

Het beraad werd voorgezeten door mr M.H.J.C. Rutten, oud-permanent vertegenwoordiger van het Koninkrijk der Nederlanden bij de Europese Gemeenschappen.

De deelnemers (105) waren afkomstig uit de Europese instellingen, regeringskringen, politieke partijen, de ambtelijke en wetenschappelijke wereld, werkgevers- en werknemersorganisaties, het bedrijfsleven en de journalistiek.

25 en 26 maart 1988, Kaderconferentie Cultuur en Europa

De noodzaak om de nog overwegend economische integratie van Europa te verbreden met culturele aangelegenheden en de vraag of culturele samenwerking nodig is voor het tot stand brengen van het 'Europa van de burger' waren gespreksthemas op de kaderconferentie over cultuur en Europa.

Inleiders op deze conferentie waren mevrouw H. d'Ancona, lid van het Europees

Parlement voor de socialistische fractie, en drs A.M. Overste, werkzaam bij het ministerie van WVC. Verder was er een forumdiscussie onder leiding van de heer K.J. Hendriks, hoofd internationale betrekkingen van de NOS, met als forumleden Jan Kassies, directeur van het Instituut voor Theateronderzoek, M. Mourik, oud-ambassadeur voor Internationale Culturele Samenwerking en drs C.C.G. Spaan, directeur van het Utrechts Nieuwsblad.

De conferentie werd georganiseerd door de werkgroep Kadervorming en Scholing van de EBN.

6 en 7 mei 1988, Congres van Europa 1988

Het programma van dit tweede congres van Europa, georganiseerd door de internationale Europese Beweging, had qua opzet grote overeenkomsten met dat van 1948. Na een openingszitting met een toespraak van de president van de Bondsrepubliek Duitsland, Von Weizsacker, splitsen de congresdeelnemers zich op in werkgroepen met als onderwerpen 'De toekomst van de Europese industrie', 'Europa in de wereld - de Noord/Zuid-dialoog', 'Europa van de Europeanen - de democratie' en 'Europa van de Europeanen - onderwijs, uitwisseling en cultuur'. Het ochtendgedeelte van de tweede dag werd gebruikt om plenair te rapporteren over de discussies binnen de werkgroepsvergaderingen. Als afsluiting van het congres werd de middag vrijgemaakt voor redenen van politieke kopstukken. Sprekers waren onder andere president Mitterrand, commissievoorzitter Delors en minister-president Lubbers.

11 juni 1988, Jaarvergadering EBN 1988

Thema van het politieke gedeelte was 'De Europese landbouw na de herstructurering'. Inleiders op dit thema waren respectievelijk ir G.J.M. Braks, minister van Landbouw en Visserij, mr F.H.J.J. Andriessen, lid van de Europese Commissie, en G.J. Doornbos, voorzitter van het Landbouwschap. Vervolgens vond er een forumdiscussie plaats onder leiding van D66-kamerlid en lid van het Dagelijks Bestuur van de EBN drs D. Eisma, met als forumleden de inleiders en de heer P. Nijhoff, algemeen directeur van de Stichting Natuur en Milieu.

Uit bovenstaande hoop ik dat duidelijk wordt dat het de moeite waard is lid van de EBN te worden. Het is echter niet alleen de moeite waard, het is ook van groot belang voor de sociaal-democratische beweging dat zoveel mogelijk leden van de PvdA actief worden in de EBN. Ik geloof dat zonder sterke, invloedrijke sociaal-democratische partijen Europa niet wordt wat het zou moeten worden, ik weet zeker dat de invloed van de sociaal-democratie aanzienlijk zal afnemen als de problemen niet op Europees niveau worden aangepakt.

Bram Stemerding, vice-voorzitter van de EBN

ROOIE VROUWEN

Landelijk Bestuur

Het bestuur van de Rooie Vrouwen bestaat uit elf leden.

De samenstelling bij het begin van de verslagperiode was als volgt:

voorzitter: Geke Faber

tweede voorzitter: Ineke van Dijk

Yvonne Barnard

Marlène Haas

Nanke Hartsuyker

Elly de Jeu

Annette Lecomte

Ria Meyvogel

Engeline Nas

Willemien Ruygrok

Irene Sandel

Samenstelling Rooie-Vrouwenbureau

Coördinator Sera Kooijman (32 uur per week), plaatsvervangend coördinator Gerjannie van der Weg (per 16 september 1988, 32 uur per week) en Inez Pluylaar (28 uur per week).

Per 1 december 1987 is een beleidsmedewerker, Marka Spit (18 uur per week), aangetrokken.

In de afgelopen periode heeft Linda Pfrommer (van 1 april 1987 tot 1 augustus 1988 in tijdelijke dienst, 32 uur per week) het bureau versterkt.

Landelijk bestuur

De nieuwe samenstelling van het landelijk bestuur is als volgt:

Ineke van Dijk, voorzitter

Elly Pastoors, tweede voorzitter

overige leden: Mieke van der Burg, Wil Gubbels, Marlène Haas, Nanke Hartsuyker, Ans van Hell, Engeline Nas, Willemien Ruygrok, Irene Sandel, Margo Vliegthart. Reservelid is Nels de Vries.

Het landelijk bestuur vergadert eens per drie weken, tenzij extra vergadertijd noodzakelijk is. In het kader van bezuinigingen vinden deze vergaderingen plaats in Amsterdam. Door het vergaderschema iets te wijzigen is ruimte geschapen om meer tijd te besteden aan het werken in LB-werkgroepen (op onderwerp); de overige dinsdagen zijn hiervoor bestemd.

Naast het landelijk bestuur zijn er zeventien gewestelijke kerngroepen. Binnen de partijafdelingen zijn 438 Rooie-Vrouwengroepen geregistreerd. Ere-voorzitter van de Rooie Vrouwen is mevrouw Liesbeth Ribbius Peletier.

De contacten met de gewesten lopen via een 'vast' contactpersoon in het landelijk bestuur. De bijeenkomsten met de gewestelijke Rooie-Vrouwenvoorzitters worden zes keer per jaar georganiseerd, met daarnaast het jaarlijks reglementaire weekend van landelijk bestuur en gewestelijke Rooie-Vrouwenvoorzitters.

Leden van het landelijk bestuur zijn bij gewestelijke Rooie-Vrouwenjaarvergade-

ringen aanwezig. Door de bestuursleden wordt zo veel mogelijk aan de vraag beantwoord om als spreker of inleider op themabijeenkomsten van Rooie-Vrouwengroepen een bijdrage te leveren.

Werkzaamheden

Tijdens deze verslagperiode is volgens afspraken met congres en gewestelijke Rooie-Vrouwenvoorzitters gewerkt aan het kortlopende actiegericht project Kinderopvang. Om een zo breed mogelijke actie van de grond te krijgen is samenwerking gezocht met diverse (vrouwen)organisaties om te zamen met de Rooie Vrouwen de lokale en landelijke politiek te beïnvloeden. Het feit dat veel Rooie-Vrouwenafdelingen met dit project bezig zijn geweest heeft er mede toe bijgedragen dat van een groot succes gesproken kan worden: van het opzetten van een plan tot en met het daadwerkelijk in gebruik stellen van een kinderdagverblijf of het door een gemeentebestuur beschikbaar stellen van gelden voor kinderopvang.

Rondom dit thema zijn studiedagen georganiseerd en het project werd door middel van een 'slotmanifestatie' in juni 1988 afgesloten.

In samenspraak met de gewestelijke Rooie-Vrouwenvoorzitters is als tweede kortlopend actiegericht project gekozen voor het onderwerp Sociale Veiligheid. Dit project is inmiddels in gang gezet.

Een ander congresbesluit, namelijk het uitbrengen van een korte discussiebrochure over volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, is ten uitvoer gebracht. In het voorjaar van 1988 is de brochure 'Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, een aanzet tot discussie' uitgegeven. Mede naar aanleiding van het enthousiaste onthaal zijn in het najaar twee studie-avonden georganiseerd.

In het kader van het 80-jarig bestaan van de Rooie Vrouwen is in april 1988 een feestelijke landelijke dag georganiseerd. Onder het motto 'Al 80 jaar bezig met de overheid' is de samenleving van nu en in de toekomst onder de loep genomen en gediscussieerd over zeggenschap over lijf en leven, woonomgeving, cultuur en vrijetijdsbeleid.

Naast genoemde studiedagen zijn diverse activiteiten georganiseerd rondom het rapport 'Schuivende Panelen', onder andere met vertegenwoordigsters uit de gewesten, en raads- en statenvrouwen.

Er is zoveel mogelijk ingegaan op de vele verzoeken tot het houden van een inleiding of het zitting nemen in een forum.

Naar aanleiding van de uitspraak op het partijcongres van april 1987 om te streven naar een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op alle niveaus met een bodempercentage van 25%, hebben de Rooie Vrouwen zich actief ingezet om binnen de partij, met subsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, een project Positieve Actie te starten. Na toezegging van de subsidie is onder verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur van de partij dit project van start gegaan. Er is een begeleidingscommissie waarin de Rooie Vrouwen zijn vertegenwoordigd.

Vertegenwoordigingen

Namens de Rooie Vrouwen vinden contacten en vertegenwoordigingen plaats binnen de partij en diverse maatschappelijke (vrouwen)organisaties. Daarnaast wordt het Rooie-Vrouwengedachtengoed uitgedragen door middel van het doen van spreekbeurten en het deelnemen aan fora. De belangrijkste lijnen naar de partij zijn:

- de voorzitter is een op het partijcongres gekozen partijbestuurder en maakt deel uit van het dagelijks bestuur. Uit hoofde van die functie is Geke Faber in de verslagperiode tevens bestuurslid geweest van het CLB;
- de voorzitter bezoekt de tweemaandelijks bijeenkomsten van gewestelijke delegaties. De tweemaandelijks bijeenkomsten van gewestelijk secretarissen worden door de tweede voorzitter bijgewoond;
- landelijk bestuursleden bezoeken partijraden en congressen.

Politieke Vrouwen Organisaties en andere samenwerkingsverbanden

Het Politiek Vrouwen Overleg (PVO) bestaat uit de vrouwenorganisaties van CDA, PvdA, VVD, D66, PPR, PSP en CPN.

Door de gezamenlijke discussies binnen het PVO is door vrouwen van VVD en CDA druk uitgeoefend op hun partijbestuur en -fractie om de '125 miljoen Oortgelden' te besteden aan kinderopvangvoorzieningen in plaats van maatregelen voor belastingaftrek.

In het begin van de verslagperiode heeft het PVO een gesprek gevoerd met de heren Lubbers en De Koning over kinderopvang, het 1990-beleid, ouderschapsverlof.

Er is een dringend beroep gedaan op de Tweede Kamer om geen wetsontwerp te steunen waarin een voorziening voor weduwnaars wordt getroffen ten koste van de voorziening voor weduwen. Er is dringend gepleit voor een compleet en sluitend pakket van maatregelen voor het sociale-zekerheidsstelsel in 1990 tot stand komt. De commissie-Dekker heeft een aantal aanbevelingen gedaan die speciaal voor vrouwen negatieve gevolgen hebben. Het comité Vrouwen Blijven Eisen heeft, in samenwerking met de Nederlandse Vrouwen Raad en Breed Platform Vrouwen voor economische zelfstandigheid, een 'hoorzitting' met vrouwelijke kamerleden hierover georganiseerd. Informatie en gemeenschappelijke zorg en standpunten zijn uitgewisseld, (delen van) de argumentatie die door deskundige vrouwen van aangesloten organisaties werden verwoord, hebben een rol gespeeld in de kamerbehandeling van de diverse voorstellen.

In de afgelopen periode is het Landelijk Platform Kinderopvang (in nauwe samenwerking met het FNV-vrouwensecretariaat en de Rooie Vrouwen) actief gebleven om invloed uit te oefenen op het kabinet over een in te nemen regeringsstandpunt over kinderopvang, daarbij ondersteund door vakbeweging, maatschappelijke organisaties, het kinderopvangwerkveld en de politieke vrouwenorganisaties. Op 8 maart 1988 (internationale vrouwendag) is tijdens een brede persconferentie van de NVR een verklaring aangeboden aan minister De Koning. Er is een kaartenactie gehouden onder de leuze 'Kinderopvang ja, belastingvoordeel nee'. Ook wordt door het platform veel tegenwicht geboden tegen het sterk gepropageerde gastouderschap. Zolang er geen definitieve standpunten liggen zal het Landelijk Platform Kinderopvang actief blijven!

Het landelijk bestuur is officieel vertegenwoordigd in de werkgroepen/commissies etnische groepen, homo/lesbisch emancipatiebeleid, ouderenbeleid, strafrecht en seksuele integriteit, werkgelegenheid en bedrijfsdemocratisering. Regelmatig vindt overleg plaats met verschillende leden van Eerste en Tweede Kamer over actuele politieke zaken.

Vertegenwoordigingen

- Adviesgroep Homo/lesbisch emancipatiebeleid (PvdA)
- Adviesgroep Ouderenbeleid (PvdA)
- Algemene Emigratie Centrale
- Associatie Hervredering van betaald en onbetaald werk
- Born-bestuur
- Breed Platform Vrouwen voor economische zelfstandigheid
- Commissie en werkgroep Etnische Groepen
- CLB-bestuur
- EVS-bestuur
- Landelijk Platform Kinderopvang
- Nederlandse Vrouwen Raad
- Politiek Vrouwen Overleg
- Redactie Rooie Vrouw
- SIW (internationaal)
- Vrouwen Blijven Eisen
- Vrouwenvredesconferenties
- Werkgroep Strafrecht en Seksuele integriteit (PvdA)
- Werkgroep Werkgelegenheid en Bedrijfsdemocratisering (PvdA)

Eigen uitgaven

- projectmateriaal en affiche Kinderopvang
- projectmateriaal Sociale Veiligheid
- discussiebrochure 'Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening'
- Engelse vertaling manifest 'Vrouwen: Vooruit!'
- brochure 'de Rooie Vrouw'
- heruitgave Rooie-Vrouwenreglement
- tijdschrift Rooie Vrouw (9x per jaar)

REGIONAAL OVERLEG

Algemeen

Het regionaal overleg is een platform binnen de partij, dat een ontmoetingspunt wil zijn voor vertegenwoordigers uit die provincies, waarop bij voorrang het regionaal sociaal-economisch beleid is gericht, en vertegenwoordigers uit de fracties in de Eerste en Tweede Kamer, alsmede afgevaardigden van het partijbestuur.

In de praktijk blijkt het overleg voornamelijk te functioneren als klankbord en adviesgroep voor de Tweede-Kamerfractie en in het bijzonder voor de eerste woordvoerder voor het regionaal beleid.

Het verslag loopt van september 1987 tot januari 1989. Het overleg is in die periode vijf maal bijeen geweest. De voorzittershamer is halverwege de periode door Ad Oele overgedragen aan Tineke Witteveen. Het secretariaat is overgegaan van Engel Sap naar Hans van der Elst. Toen de laatste bleek daarvoor onvoldoende tijd ter beschikking te hebben, is afgesproken dat vooruitlopend op een definitieve regeling Boudewijn Bruil, fractiemedewerker Economisch Zaken, als secretaris zou optreden.

Herijking van het regionaal beleid

Een kleine werkgroep onder leiding van Ad Oele heeft een aantal stellingen geformuleerd, die een bijdrage wilden zijn aan de voorbereiding voor de in de Tweede Kamer aan de orde komende Nota Herijking Regionaal Beleid. Tevens wilde men daarmee een kader aangeven voor de beoordeling van de te verwachten en nu inmiddels verschenen Vierde Nota Ruimtelijke Ordening. Nadat het regionaal overleg deze stellingen definitief geformuleerd had, zijn ze besproken met een vertegenwoordiging van de Tweede-Kamerfractie en toegezonden aan het partijbestuur.

Voorts heeft het overleg zich gebogen over een concept-fractienotitie, waarin vooruitlopend op de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening enige hoofdlijnen waren geformuleerd.

De inbreng van de woordvoerder ten behoeve van de begrotingsbehandeling van het regionaal beleid is eveneens in het overleg aan de orde gesteld.

Taak en plaats van het regionaal overleg

Het karakter van het regionaal sociaal-economisch beleid is de laatste jaren enigszins gewijzigd. Lag voorheen meer de nadruk op de zwakte van de verschillende regio's, nu wordt meer geappelleerd aan de eigen sterkte en de eigen mogelijkheden die de regio's hebben.

Met de nadering van Europa in 1992 en de relatieve positie die Nederland daarin zal hebben, is de aandacht meer komen te liggen op de motorfunctie van de Randstad en de uitstraling daarvan op het regionaal beleid. Het regionaal overleg is in de loop der tijd in wezen als fractie-adviesgroep gaan functioneren.

Al deze ontwikkelingen hebben de vraag opgeroepen of het overleg nog langer formeel onder verantwoordelijkheid van het partijbestuur dient te functioneren, of dat het meer voor de hand ligt het om te vormen tot adviesgroep voor de Tweede-Kamerfractie. Indien voor dat laatste gekozen wordt en gezien de behoefte die er bij de fractie bestaat aan specifieke deskundigheid op het beleidsterrein, heeft dat gevolgen voor de samenstelling van het overleg. De discussie daarover is in de ver-

slagperiode op gang gekomen en is binnen het regionaal overleg afgerond. Men heeft besloten dat er een adviesgroep voor de fractie geformeerd wordt, waarin deskundigen, personen uit de top van het veld, zitting hebben. Daarnaast zal één à twee maal per jaar een overleg met vertegenwoordigers uit de gewesten plaatsvinden. Er ontstaan dus twee soorten overleg.

Blijvende aandacht voor regionaal beleid

Het overleg is in ieder geval van mening dat er ook na 1990 plaats dient te zijn voor regionaal beleid, dat niet alleen oog heeft voor de sterke kanten, maar ook voor de relatieve noden van de verschillende regio's. Met name maakt zij zich zorgen over de positie van het Noorden van het land.

Op de laatst gehouden vergadering is gediscussieerd over een te leveren tekst voor het nieuwe verkiezingsprogramma. Sommigen vonden dat het algemene industrie- en technologiebeleid een regionale verbijzondering moest hebben, terwijl anderen vonden dat de teksten uit het tot nu toe geldende verkiezingsprogramma in het nieuwe verkiezingsprogramma overgenomen konden worden, maar dat slechts de onderbouwing geactualiseerd diende te worden. Niet bediscussieerd is de vraag, of het aanvullend regionaal beleid heel Nederland tot voorwerp van zorg moest hebben, dus inclusief de Randstad en de stedelijke problematiek, of dat het zich alleen diende te richten op specifieke uitgeselecteerde regio's.

VERSLAG PENNINGMEESTER

Het voorliggende financiële verslag heeft betrekking op de periode 1 oktober 1987 tot en met 30 september 1988. Aan dit verslag ligt de begroting 1987/1988 ten grondslag, die op 20 juni 1987 te Amsterdam door de partijraad werd vastgesteld. Deze begroting was de laatste in de rij van begrotingen die mede gebaseerd waren op de nota Meerjarenperspectief 1985/1988. Door het partijbestuur werd een sluitende begroting aangeboden, met als belangrijke uitgangspunten: een geraamd ledental van 101.000 (betalend 98.000), geen verhoging van de contributies, een forse verhoging van het ledenwerfbudget, een ombuiging in de sfeer van de salarislasten met circa f 50.000,=.

Daarnaast stelde de partijraad een afzonderlijke sluitende begroting vast voor de drukkerij/tekstverwerking.

De jaarrekening 1987/1988 laat een eindresultaat zien, dat vrijwel overeenkomt met de begroting. Bij dit resultaat kunnen de volgende kanttekeningen worden geplaatst.

Wat de batenkant betreft (begroot f 10.692 mln., uitkomst f 10.652 mln.) ligt het resultaat circa 0,4% beneden het geraamde bedrag. Dit komt vooral door de CLB-contributies: deze waren begroot op f 1.660 mln., terwijl de uitkomst f 1.599 mln. is. De vele inspanningen op het terrein van de ledenwerving hebben niet kunnen voorkomen, dat in het begrotingsjaar 1987/1988 een teleurstellend resultaat is geboekt: het ledental daalde per saldo met 3.140 leden. Per 30 september 1987 was het ledental 101.141 en op 30 september 1988 98.001. Weliswaar is de geraamde contributie-opbrengst (begroot f 8.417 mln., uitkomst f 8.439 mln.) gehaald, maar dat is vooral te danken aan het feit dat het percentage niet-ontvangen contributies daalde en er een lichte verschuiving van leden naar hogere contributieschalen is opgetreden. In de voorgaande jaren was dit beeld anders: een verschuiving naar lagere contributieschalen.

Op het vlak van de ledenwerving zijn door het partijbestuur, mede in het kader van de nota Meerjarenperspectief 1988/1992, verschillende activiteiten ontplooid. Daarover wordt verslag gedaan bij de begroting 1989/1990. Dat geldt ook voor de resultaten van de in het najaar van 1988 onder de leden gehouden actie, gericht op inschaling in de juiste contributieschaal.

Ook de lasten over het verslagjaar 1987/1988 liggen zeer dicht bij het begrotingsbedrag: de lasten komen in totaal 0,4% boven de begroting uit. De totale lasten waren begroot op f 10.692 mln., terwijl de uitkomst f 10.737 mln. is. De belangrijkste oorzaken van deze lichte lastenoverschrijding liggen op het vlak van de post onvoorzien: kosten overlijden J.M. den Uyl en de kosten van ad hoc commissies. Daarnaast waren er hogere kosten in de sfeer van de partij-organisatie en de kosten van een niet in de begroting opgenomen actiedag gezondheidszorg.

Overeenkomstig het in de begroting 1987/1988 voorgestelde beleid is er in het verslagjaar een ombuiging gerealiseerd op de post salarislasten (ten opzichte van het voorgaande boekjaar daalde de lasten met 2,2%).

De bovenvermelde mindere inkomsten (0,4% = f 40.000,=) en meeruitgaven

(0,4% = f 45.000,=) leiden tot een nadelig begrotingsresultaat van f 85.000,=. Dit bedrag is ten laste van het kapitaal geboekt.

Een aantal kostenposten die ten laste van het campagnefonds komen, kwamen hoger uit dan geraamd. Het gaat daarbij vooral om de posten ledenwerving, ledenblad (herdenkingsnummer Den Uyl), pb-toerneekosten en radio- en tv-uitzendingen. Deze kosten konden worden bestreden uit het niet-benodigde deel van de garantiebijdrage 1987 voor het CLB. Overeenkomstig de meerjarenafspraken gaat een deel van de CLB-contributies rechtstreeks naar het campagnefonds.

De vastgestelde sluitende begroting voor de drukkerij/tekstverwerking is niet gerealiseerd. De drukkerij/tekstverwerking behaalde een negatief exploitatiesaldo van f 77.400,=. Dit bedrag is, tezamen met het nadelige saldo van de begroting, ten laste van het kapitaal geboekt. Bij de begroting 1988/1989 heeft het partijbestuur al laten weten de drukkerij/tekstverwerking te willen reorganiseren. Deze reorganisatie is inmiddels aangevangen. Bij de toelichting op de begroting 1989/1990 wordt daarop nader ingegaan.

Het blad Voorwaarts bleef in 1987/1988 ruim binnen het gestelde budget. Daardoor heeft het blad het tekort over 1986/1987 (f 50.800,=) volledig kunnen inlossen. Daarmee heeft Voorwaarts voldaan aan de verplichting die het partijbestuur aan het blad naar aanleiding van de jaarrekening 1986/1987 had opgelegd. Deze verplichting hield in, dat Voorwaarts het tekort 1986/1987 dat in de PvdA-jaarrekening 1986/1987 ten laste werd gebracht van het partijkapitaal aan de partij moest terugbetalen. In de PvdA-jaarrekening 1987/1988 is deze 'terugbetaling' rechtstreeks ten gunste van het kapitaal geboekt.

In het accountantsrapport inzake de jaarrekening 1987/1988 wordt opgemerkt, dat te verwachten is dat de nog steeds uitstekende financiële positie van de partij gedurende het lopende boekjaar gehandhaafd kan blijven. Overeenkomstig de nota Meerjarenperspectief 1988/1992 zal dat niet alleen voor het lopende boekjaar moeten gelden, maar ook voor de toekomst. De begroting 1989/1990 maakt duidelijk dat dit een niet geringe opgave is.

Willem Vermeend
penningmeester

Moret & Limperg

Aan de Partijraad van de
PARTIJ VAN DE ARBEID
AMSTERDAM

Hilversum, 23 januari 1989

Dames en heren,

Hierbij bieden wij u aan ons rapport omtrent de jaarrekening 1987/1988 van de vereniging Partij van de Arbeid.

Evenals voorgaande jaren beslaat dit rapport uitsluitend het landelijk bureau van de Partij.

De gewesten en afdelingen, die in juridische zin onderdelen van de vereniging zijn, worden daarin niet opgenomen.

De afzonderlijke jaarrekeningen van de gewesten en de afdelingen zijn derhalve niet in onze controle begrepen.

ACCOUNTANTSVERKLARING

=====

Wij hebben de jaarrekening over het boekjaar 1 oktober 1987 tot en met 30 september 1988 van het landelijk bureau van de vereniging Partij van de Arbeid gecontroleerd.

Op grond van ons onderzoek zijn wij van oordeel dat de in dit rapport opgenomen jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen op 30 september 1988 en van het resultaat over het op die datum geëindigde boekjaar.

RESULTAAT

=====

Het boekjaar 1987/1988 is afgesloten met een nadelig saldo van f 162.401,11.

De begroting was echter sluitend.

Vergelijking van de staten van baten en lasten over de jaren 1987/1988 en 1986/1987 geeft het volgende beeld (in duizenden guldens):

	1987/1988	1986/1987	Meer (Minder)
<u>Baten</u>			
Contributies	8.439	8.608	(169)
FBA en CLB	1.599	1.235	364
Rentebaten, per saldo	369	435	(66)
Exploitatie gebouw	181	189	(8)
Overige opbrengsten	64	82	(18)
	<u>10.652</u>	<u>10.549</u>	<u>103</u>
	-----	-----	-----
<u>Lasten</u>			
Organisatiekosten	3.485	3.536	(51)
Activiteiten	6.849	6.627	222
Overige uitgaven	403	297	106
Niet-begrote exploitatiesaldi	77	210	(133)
	<u>10.814</u>	<u>10.670</u>	<u>144</u>
	-----	-----	-----
<u>Nadelig saldo</u>	<u>(162)</u>	<u>(121)</u>	<u>41</u>
	=====	=====	=====

Voor nadere specificaties verwijzen wij naar de bijlagen 2 en 4 bij dit rapport.

Ten aanzien van het resultaat willen wij nog het volgende opmerken:

1. Het nadelig saldo over 1987/1988 werd in mindering gebracht op het kapitaal.
2. Het ledental van de Partij is de laatste jaren als volgt:

	<u>Ledental</u>	<u>% t.o.v. vorig jaar</u>
30 september 1984	99.347	(2,3 %)
30 september 1985	100.818	1,5 %
30 september 1986	103.217	2,4 %
30 september 1987	101.141	(2,0 %)
30 september 1988	98.001	(3,1 %)

Het ledental daalde in het verslagjaar per saldo met 3.140 leden.

3. De inkomsten uit contributies namen af met 2,0 %.
Deze daling is als volgt te analyseren:

Daling gemiddeld ledental gedurende het jaar van 102.323 naar 99.474	-	2,8 %
Daling percentage niet ontvangen contributies	+	0,7 %
Verschuiving naar hogere contributieschalen	+	0,1 %
Per saldo daling van de ontvangsten	-	2,0 %
		=====

Voor het verslagjaar 1987/1988 werd berekend dat het ontvangen contributiebedrag 1,3 % lager was dan hetgeen theoretisch ontvangen had moeten worden (1986/1987: 2,0 %).

Voorts is opvallend dat de trend uit voorgaande jaren inzake de verschuiving naar lagere contributieschalen in het verslagjaar niet is voortgezet.

4. De ontvangen rentebaten namen af van f 481.000 naar f 424.000 in het verslagjaar, voornamelijk als gevolg van de uitloting van hoogrentende obligaties.

Na aftrek van betaalde rentevergoedingen ad f 55.000 resteerde per saldo een bate van f 369.000 (vorig jaar: f 435.000).

Over het werkkapitaal werd conform de begroting geen rentevergoeding berekend.

5. In het verslagjaar werd aan salarissen en sociale lasten in totaal, exclusief neveninstellingen, rond f 3.595.000 betaald tegenover f 3.675.000 in het voorgaande boekjaar (- 2,2 %).

De daling is het gevolg van een kleinere gemiddelde personeelsbezetting.

Verdeeld over de verschillende kostendragers is de opbouw als volgt (in duizenden gulden):

	1987/1988		1986/1987
	<u>Effectief</u>	<u>Begroot</u>	<u>Effectief</u>
Bestuur	316	305	251
Bestuursmedewerkers	529	578	577
Voorlichting	439	434	458
Beheer service-apparaat	339	319	328
Administratie	625	664	692
Secretarie	212	202	230
Technische dienst	95	112	88
Drukkerij/tekstverwerking	501	568	518
Rooie Vrouwen	284	316	288
Voorwaarts	204	197	195
Huisvesting	51	51	50
Vacatures etc.	-	(50)	-
	<u>3.595</u>	<u>3.696</u>	<u>3.675</u>
	=====	=====	=====

6. De vergelijking tussen de begroting 1987/1988 en de uitkomsten geeft het volgende beeld (in duizenden gulden):

<u>Baten</u>	<u>Begroot</u>	<u>Uitkomsten</u>	<u>Meer (Minder)</u>
Contributies	8.417	8.439	22
FBA en CLB	1.660	1.599	(61)
Rentebaten, per saldo	350	369	19
Exploitatie gebouw	190	181	(9)
Overige opbrengsten	75	64	(11)
Totaal baten	10.692	10.652	(40)
	=====	=====	=====
<u>Lasten</u>			
Organisatiekosten:			
- partijbestuur	1.732	1.733	1
- service-apparaat	1.772	1.752	(20)
	3.504	3.485	(19)
	-----	-----	-----
Activiteiten:			
- partij-organisatie	198	248	50
- internationale betrekkingen	215	212	(3)
- campagnefonds	1.080	1.080	-
- gewesten en afdelingen	2.605	2.551	(54)
- instellingen en organisaties	2.332	2.257	(75)
- drukkerij/tekstverwerking	501	501	-
	6.931	6.849	(82)
	-----	-----	-----
Overige uitgaven	257	403	146
	-----	-----	-----
Totaal lasten (Partijbegroting)	10.692	10.737	45
	=====	=====	=====
<u>Tussensaldo baten minus lasten</u>	<u>-</u>	<u>(85)</u>	<u>(85)</u>
	=====	=====	=====

Bij het vaststellen van de Partijbegroting over 1987/1988 heeft de Partijraad daarnaast een aparte (sluitende) begroting vastgesteld voor de Drukkerij/tekstverwerking.

Voor deze activiteit moest wederom worden geconstateerd dat het beschikbare budget niet toereikend was, zij het in mindere mate dan het voorafgaande jaar.

Het negatieve exploitatiesaldo kwam uit op f 77.400.

De Rooie Vrouwen bleven binnen het hen toegemeten budget (zie bijlage 4.10 en 4.11).

Door het niet begrote exploitatietekort van de Drukkerij/tekstverwerking wordt het negatieve tussensaldo van rond f 85.000 verhoogd tot het nadelig saldo van het verslagjaar ad f 162.400.

Ten aanzien van de vergelijking van de Partijbegroting met de uitkomsten zijn nog de volgende toelichtingen te geven:

De begrote contributie-ontvangsten zijn volledig gerealiseerd (+ 0,3 %).

Deze meeropbrengsten zijn veroorzaakt door het saldo van:

- gemiddeld ledental 1,5 % lager dan begroot
- contributie-ontvangst per lid 1,8 % hoger dan begroot

De ontvangen FBA-bijdragen kwamen bijna op het begrote niveau.

De contributies-CLB bleven 3,9 % onder de begroting.

De rentebaten waren 5,4 % hoger dan begroot.

De lasten kwamen in totaal f 45.000 boven de begroting (+ 0,4 %).

Enkele oorzaken zijn:

- partij-organisatie : hogere kosten partijbestuur, commissiekosten en niet-begrote actiedag gezondheidszorg
- overige uitgaven : kosten overlijden J.M. den Uyl en kosten ad-hoc commissies

7. De exploitatie van het blad 'Voorwaarts' bleef in 1987/1988 ruim binnen het gestelde budget, waardoor het tekort uit 1986/1987 volledig kon worden ingelopen (zie bijlage 5). Omdat in 1986/1987 een voorziening voor dit tekort was gevormd ten laste van het kapitaal is hetzelfde bedrag nu weer rechtstreeks aan het kapitaal toegevoegd.
8. Met ingang van het verslagjaar is het bestaande verkiezingsfonds geïntegreerd met de activiteiten uit hoofde van de permanente campagne.
- De begrote en gerealiseerde toevoeging aan het fonds bedroeg f 1.080.400, waarvan f 441.400 voor verkiezingsactiviteiten en f 639.000 voor permanente campagne-activiteiten.
- Deze laatste inkomsten zijn in het verslagjaar meer dan volledig besteed, de uitgaven bedroegen f 738.300 (zie voor nadere specificaties bijlage 3.10 en 3.11).
- Deze meeruitgaven zijn derhalve niet zichtbaar in de staat van baten en lasten.
- Het gevolg van de meeruitgaven is dat het fonds minder sterk gegroeid is dan was begroot.
- De benodigde bijdrage 1987 voor het Centrum voor Lokaal Bestuur bleek f 138.500 lager uit te komen dan was begroot.
- Per saldo bedraagt de stand van het Campagnefonds per 30 september 1988 f 579.500.

FINANCIELE POSITIE

=====

Uit onderstaand vergelijkend overzicht moge de ontwikkeling van de financiële positie blijken (in duizenden guldens):

	<u>30-09-1988</u>		<u>30-09-1987</u>	
Dadelijk beschikbare middelen	6.094		3.054	
Vorderingen op korte termijn	1.143		2.181	
Beleggingen	1.852	9.089	2.927	8.1622
Schulden op korte termijn	1.993		1.793	
Voorzieningen en bestemmings-reserves	1.556		1.508	
Fondsen	1.592	5.141	801	4.102
Werkkapitaal	<u>3.948</u>		<u>4.060</u>	
	=====		=====	
Kapitaal	6.948		7.060	
Vastgelegd in gebouw	3.000		3.000	
Werkkapitaal	<u>3.948</u>		<u>4.060</u>	
	=====		=====	

Het werkkapitaal nam af met f 112.000, hetgeen als volgt is toe te lichten:

	f
Tekort 1987/1988	162.000
Af: vrijval voorziening blad 'Voorwaarts'	50.000

Afname van het kapitaal	112.000
	=====

Door tekorten wordt de financiële positie van de Partij aangetast. Sluitende begrotingen blijven terecht een hoofddoelstelling van het financiële beleid, zoals ook in de nota 'Meerjarenperspectief 1988/1992' is geformuleerd.

Het bewaken van de begrotingen en het zo mogelijk bijsturen van afwijkingen verkrijgt naar onze mening veel aandacht.

Het blijkt steeds moeilijker een evenwicht te vinden tussen de inkomsten en de uitgaven.

Voor de begroting over 1988/1989 kon dan ook aan een aanpassing van de contributiehoogte niet worden ontkomen.

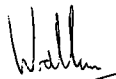
Zorgwekkend is daarbij de ook in het nieuwe jaar blijvende voortgaande daling van het ledental.

Door de verhoging van de contributie kon de begroting sluitend worden vastgesteld.

Te verwachten is dan ook dat de nog steeds uitstekende financiële positie van de Partij gedurende het lopende boekjaar gehandhaafd kan blijven.

Gaarne zijn wij bereid nadere toelichtingen te verstrekken.

Hoogachtend,
MORET & LIMPERG

drs. W. van der Meer

	BALANS PER 30-09-1988	
	=====	
<u>ACTIVA</u>	<u>30-09-1988</u>	<u>30-09-1987</u>
	f	f
DADELIIK BESCHIKBARE MIDDELEN		
Kas, bank- en postbankrekeningen	971.942,83	444.755,62
Depositorrekeningen	5.122.500,-	2.609.281,72
	<u>6.094.442,83</u>	<u>3.054.037,34</u>
VORDERINGEN EN VOORUITBETAALD		
Debiteuren	86.247,36	80.681,11
Rekeningen-courant instellingen	223.629,34	843.622,61
Diverse vorderingen en vooruitbetaald	833.445,40	1.256.987,67
	<u>1.143.322,10</u>	<u>2.181.291,39</u>
BELEGGINGEN		
Effecten	1.851.500,-	2.926.500,-
VASTGELEGDE MIDDELEN		
Pand Nicolaas Witsenkade, Amsterdam	3.000.000,-	3.000.000,-
Inventaris en apparatuur	p.m.	p.m.
	<u>3.000.000,-</u>	<u>3.000.000,-</u>
	<u>12.089.264,93</u>	<u>11.161.828,73</u>
	=====	=====

Bijlage 1 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

SEPTEMBER 1988
=====

<u>PASSIVA</u>	<u>30-09-1988</u>	<u>30-09-1987</u>
	f	f
SCHULDEN EN VOORUITONTVANGEN		
Crediteuren	532.941,54	508.992,12
Afdelingen	235.706,82	243.143,72
Gewesten	106.972,04	115.859,46
Rekeningen-courant instellingen	756.276,20	546.730,59
Diverse schulden en vooruitontvangen	361.217,72	378.587,14
	<u>1.993.114,32</u>	<u>1.793.313,03</u>
VOORZIENINGEN EN BESTEMMINGSRESERVES		
Bijzondere verplichtingen personeel	509.507,86	647.139,32
Afdelingen en debiteuren	1.781,06	6.350,51
Aanschaf apparatuur en inventaris	371.656,32	347.382,41
Onderhoud pand	528.215,47	498.470,24
Congressen	144.386,08	8.700,-
	<u>1.555.546,79</u>	<u>1.508.042,48</u>
FONDSEN		
Campagnefonds	579.512,34	159.253,14
Spaarfonds afdelingen	1.012.784,69	641.317,11
	<u>1.592.297,03</u>	<u>800.570,25</u>
KAPITAAL		
	<u>6.948.306,79</u>	<u>7.059.902,97</u>
	<u>12.089.264,93</u>	<u>11.161.828,73</u>
	=====	=====

Bijlage 2 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

STAAT VAN BATEN EN LASTEN BOEKJAAR 1987/1988
=====

begrotingsnummers

	<u>Begroting</u> <u>1987/1988</u>	<u>Uitkomsten</u> <u>1987/1988</u>	<u>Uitkomsten</u> <u>1986/1987</u>
	f	f	f
<u>BATEN</u>			
1.1 Contributies	8.417.000	8.438.678,32	8.607.965,31
1.2 FBA-bijdragen	120.000	119.104,75	124.569,-
1.3 CLB-contributies	1.540.000	1.480.510,79	1.110.000,-
1.4 Rentebaten, per saldo	350.000	369.004,49	434.889,34
1.5 Exploitatie gebouw	190.400	181.185,82	188.609,38
1.6 Overige opbrengsten	74.700	63.857,03	82.567,92
	-----	-----	-----
	10.692.100	10.652.341,20	10.548.600,95
	=====	=====	=====
<u>LASTEN</u>			
<u>Organisatiekosten</u>			
2. Partijbestuur	1.731.500	1.732.794,31	1.729.669,27
3. Service-apparaat	1.772.400	1.752.409,91	1.806.684,22
	-----	-----	-----
	3.503.900	3.485.204,22	3.536.353,49
	-----	-----	-----
<u>Activiteiten</u>			
4. Partij-organisatie	198.100	248.443,61	224.194,37
5. Internationale betrekkingen	214.700	211.914,10	194.387,87
6. Campagnefonds	1.080.400	1.080.400,-	979.513,74
8. Gewesten en afdelingen	2.604.800	2.550.452,56	2.610.381,02
9. Instellingen en organisaties	2.332.200	2.257.104,78	2.117.000,-
10. Drukkerij/tekstverwerking	501.000	501.000,-	501.000,-
	-----	-----	-----
	6.931.200	6.849.315,05	6.626.477,-
	-----	-----	-----
11. <u>Overige uitgaven</u>	257.000	402.823,33	297.149,21
	-----	-----	-----
<u>Niet-begrote nadelige exploitatiesaldi</u>			
Drukkerij/tekstverwerking		77.399,71	136.443,01
Rooie Vrouwen		-, -	73.476,99
		-----	-----
		77.399,71	209.920,-
		-----	-----
	10.692.100	10.814.742,31	10.669.899,70
	-	162.401,11	121.298,75
<u>TEKORT</u>		-----	-----
	10.692.100	10.652.341,20	10.548.600,95
	=====	=====	=====

Bijlage 3.1 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

TOELICHTING BALANS
=====

Kas, bank- en Postbankrekeningen

	f
Kas	15.806,55
Postbank, girorekening 18218	829.808,73
Postbank, girorekening 130095	5.487,25
Postbank, girorekening 3934400	555,-
Postbank, girorekening 3479700	869,50
Postbank, girorekening 2590	1.521,50
Postbank, girorekening 30624	9.362,-
Postbank, girorekening 2882	500,-
Postbank, girorekening 451963	525,-
Postbank, girorekening 230000	500,-
Postbank, girorekening 315193	645,14
Postbank, girorekening 7554	1.132,50
Postbank, girorekening 7558	500,-
Postbank, girorekening 3758684	500,-
Hollandsche Koopmansbank 63 50 11 778	85.795,30
Hollandsche Koopmansbank 63 50 12 677	18.434,36
	<hr/> 971.942,83 =====

Depositorekeningen

Postbank, tot 5 oktober 1988 (5,2 %)	1.000.000,-
Postbank, tot 17 oktober 1988 (5,1 %)	900.000,-
Postbank, tot 14 november 1988 (5 %)	500.000,-
Hollandsche Koopmansbank, tot 17 oktober 1988 (5,25 %)	500.000,-
Algemene Spaarbank Nederland, fondsenbeleggings- rekeningen (6,41 %)	2.222.500,-
	<hr/> 5.122.500,- =====

Bijlage 3.2 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

	f
<u>Debiteuren</u>	86.247,36 =====
Betreft voornamelijk vorderingen op grond van diverse declaraties.	
Een voorziening voor mogelijk dubieuze vorderingen is opge- nomen onder de post 'Voorziening afdelingen en debiteuren'.	
<u>Rekeningen-courant instellingen (te vorderen)</u>	
Evert Vermeer Stichting	214.043,54
Stichting Het Thiele Wibautfonds	9.585,80
	----- 223.629,34 =====
<u>Diverse vorderingen en vooruitbetaald</u>	
Tweede-Kamerfractie	179.539,59
GAK	136.843,16
Te vorderen couponrente	95.500,-
Te vorderen overige renten	27.910,30
Voorschotten en leningen	95.694,59
Voorraad papier en andere materialen huisdrukkerij	62.142,50
Voorraad brochures	37.729,-
PTT, depotbedrag	62.250,-
Vooruitbetaalde kosten blad 'Voorwaarts'	8.813,50
Ziekengeld	25.774,99
Vooruitbetaalde kosten ledenwerving	13.209,53
Vooruitbetaalde kosten werkplan 1988-1990	12.426,71
Vooruitbetaalde kosten informatie-campagne Europa	17.773,82
Te verrekenen premie arbeidsongeschiktheidsverzekering	14.953,63
Gewesten	8.515,25
'De Centrale', inzake pensioenen	12.572,89

- transporteren -	811.649,46

-14-

Bijlage 3.3 bij rapport d.d. 23 januari 1989
 PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

	f	
- transport -	811.649,46	
Vooruitbetaalde reiskosten	5.250,-	
Te vorderen portiekosten	4.735,14	
Voorschot subsidie radio-uitzendingen	6.000,-	
Diversen	5.810,80	
	<hr/>	
	833.445,40	
	=====	
 <u>Effecten</u>		
f 600.000	12 % lening Nederland 1981-87/91, beurskoers 108,75	600.000,-
f 1.250.000	7,5 % lening Nederland 1983-87/90, beurskoers 101,50	1.250.000,-
f 1.500	4 % lening Stg. Fonds voor bedrijven van vrouwen	1.500,-
		<hr/>
		1.851.500,-
		=====

De leningen Nederland worden gewaardeerd tegen de nominale waarde of lagere beurskoers.

De leningen zijn ingeschreven in het schuldregister van het Ministerie van Financiën.

In het verslagjaar werd f 1.075.000,- afgelost.

De lening Stichting Fonds voor bedrijven van vrouwen is gewaardeerd tegen nominale waarde.

Aflossing vindt plaats door middel van uitloting in de jaren 1988 t/m 1997.

Bijlage 3.4 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

<u>Pand Nicolaas Witsenkade, Amsterdam</u>	f 3.000.000,- =====
Het pand is gewaardeerd op de benaderde waarde in eigen gebruik.	
De onderhandse verkoopwaarde werd op 31 mei 1988 getaxeerd op eveneens f 3.000.000,-.	
Op deze boekwaarde wordt niet afgeschreven.	
<u>Inventaris en apparatuur</u>	p.m. =====
De aanwezige inventaris en apparatuur wordt pro memorie opgenomen.	
Alle aanschaffingen worden ten laste van de voorziening aanschaf apparatuur en inventaris gebracht.	
<u>Crediteuren</u>	532.941,54 =====
Betreft voornamelijk schulden wegens geleverde diensten en materialen.	
<u>Afdelingen</u>	235.706,82 =====
Betreft de schulden in rekening-courant aan de afdelingen, voornamelijk uit hoofde van de aandelen in de contributie-ontvangsten over het laatste kwartaal van het boekjaar.	
<u>Gewesten</u>	106.972,04 =====
Betreft het per saldo nog te betalen aandeel voor de gewesten in de contributie-ontvangsten over het laatste kwartaal van het boekjaar.	

Bijlage 3.5 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

<u>Rekeningen-courant instellingen (verschuldigd)</u>	f
Stichting Fonds Bijzondere Publikaties	500.618,26
Dr. Wiardi Beckman Stichting	136.039,76
Stichting Vormingswerk Partij van de Arbeid	95.465,91
Stichting Politiek Jongerenwerk in de Partij van de Arbeid	24.152,27
	<hr/>
	756.276,20
	=====

Diverse schulden en vooruitontvangen

Loonbelasting, premie AOW/AWW	144.089,55
Computerapparatuur	45.418,22
Cursuskosten	9.200,-
Emancipatieproject 'Rooie Vrouwen'	31.962,74
Premie arbeidsongeschiktheidsverzekering	20.000,-
Salariskosten	27.908,71
Accountantskosten	26.400,-
Leningen o/g	22.500,-
Kosten partijraad september	10.121,07
Kosten blad 'Rooie Vrouw'	4.335,33
Personeelspot feestcommissie	5.883,55
Institute for the New Chili	4.796,34
Diversen	8.602,21
	<hr/>
	361.217,72
	=====

Voorziening bijzondere verplichtingen personeel

Voorziening op 1 oktober 1987	647.139,32
Af:	f
- aanvulling WAO-uitkeringen	98.325,03
- diverse salariskosten	20.925,99
- gratificaties	7.532,94
	<hr/>
- transporteren -	126.783,96
	647.139,32

Bijlage 3.6 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

	f	f
- transport -	126.783,96	647.139,32
- kosten onderzoek GEA, inzake organisatie drukkerij	8.856,-	
- diversen	1.991,50	
	<hr/>	<hr/>
Stand op 30 september 1988		509.507,86 =====

Deze voorziening is onder meer bestemd voor:

- aanpassing pensioenen, ingegaan onder de vroegere pensioenregeling;
- verplichtingen uit de CAO ten aanzien van degenen die een WAO-uitkering genieten of genoten hebben.

Voorziening afdelingen en debiteuren

		f
Stand op 1 oktober 1987		6.350,51
Af:	f	
- Socialistische Partij Portugal	2.492,30	
- Anne Vondeling Stichting	1.068,65	
- Colombia University	353,-	
- diverse boekhandels	455,50	
- voorschotten buitenlandse gasten	200,-	
	<hr/>	<hr/>
Stand op 30 september 1988		4.569,45 1.781,06 =====

Deze voorziening is bestemd om sanering van afdelingsfinanciën mogelijk te maken.

Tevens kunnen dubieuze vorderingen ten laste van deze voorziening worden gebracht.

Bijlage 3.7 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

Voorziening aanschaf apparatuur en inventaris

	f	
Voorziening op 1 oktober 1987		347.382,41
Bij: doorberekend in 1987/1988:	f	
- kosten tekstverwerking en drukkerij	111.400,-	
- bureaunkosten	48.917,10	
- huisvestingskosten	67.700,-	
- bestuurskosten	10.500,-	
	<hr/>	238.517,10
		<hr/>
		585.899,51
Af: onttrokken in verband met diverse aanschaffingen volgens onderstaande specificatie		214.243,19
		<hr/>
Stand op 30 september 1988		371.656,32
		<hr/> <hr/>

De reservering is bestemd voor de aanschaf van diverse apparatuur en inventaris in de komende jaren.

Specificatie aanschaffingen apparatuur en inventaris

Tekstverwerkende apparatuur		100.466,96
Uitbreiding Philips mini-computer		24.449,50
Aanvullende computerapparatuur		10.120,44
Cursussen, begeleiding automatisering		15.220,50
Overige kosten automatisering		1.200,-
		<hr/>
Kosten automatiseringsproject	f	151.457,40
Ford Scorpio 2000 GL, ST-09-ZJ	46.395,-	
Af: verkoop Citroën GS, LZ-65-SG	12.000,-	
	<hr/>	34.395,-
Divers meubilair en Lundia-stellingen		10.534,30
Kopieerapparaat		4.794,-
		<hr/>
- transporteren -		201.180,70

Bijlage 3.8 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

	f	
- transport -		201.180,70
Uitbreiding personenzoekstelsysteem		4.260,60
Overige aanschaffingen		8.801,89
		<u>214.243,19</u>
		=====
<u>Voorziening onderhoud pand</u>		
Voorziening op 1 oktober 1987		498.470,24
Bij: gereserveerd ten laste van exploitatie 1987/1988		166.200,-
		<u>664.670,24</u>
Af:	f	
- kosten verbouwing lift	54.515,24	
daarvan betaald in 1986/1987	(18.072,-)	
		<u>36.443,24</u>
- camera's ter beveiliging entree	39.921,60	
- verbouw entree en hal	41.560,32	
- verbouw zij-ingang	8.487,90	
- overige exploitatiekosten	10.041,71	
		<u>136.454,77</u>
Stand op 30 september 1988		<u>528.215,47</u>
		=====
<u>Voorziening congressen</u>		
Deze voorziening is als volgt opgebouwd:		
<u>Partijcongres op 24 en 25 februari 1989</u>		
Gereserveerd ten laste van exploitatie 1987/1988		141.400,-
Af: vooruitbetaalde congreskosten		9.847,61
		<u>131.552,39</u>
	(a)	-----

Bijlage 3.9 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

Rooie Vrouwencongres op 3 en 4 februari 1989

Gereserveerd ten laste van exploitatie 1987/1988	22.300,-
Af: vooruitbetaalde congreskosten	9.466,31
	<hr/>
	(b) 12.833,69
	<hr/>

Rooie Vrouwendag op 16 april 1988

Stand op 1 oktober 1987	8.700,-
Af: kosten Rooie Vrouwendag (zie specificatie)	18.774,56
	<hr/>
	10.074,56
Gebracht ten laste van exploitatie 1987/1988	10.074,56
	<hr/>
	(c) -, -
	<hr/>

Totaal reservering congressen op

30 september 1988	(a + b + c) 144.386,08
	<hr/> <hr/>

Specificatie kosten Rooie Vrouwendag op 16 april 1988

Artiesten	6.980,-
Zaalhuur	4.602,65
Doorberekende salariskosten	1.680,-
Reis- en verblijfkosten	2.635,10
Drukwerk	2.913,83
Overige kosten	1.212,98
	<hr/>
	20.024,56
Af: diverse bijdragen	1.250,-
	<hr/>
	18.774,56
	<hr/> <hr/>

Bijlage 3.10 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

Campagnefonds

Met ingang van het boekjaar 1987/1988 zijn de activiteiten van de permanente campagne en de verkiezingsactiviteiten samengevoegd.

Gehoopt wordt dat door de samenvoeging van de beschikbare gelden gekomen kan worden tot een planmatige besteding van de middelen.

Jaarlijks zal een bedrag aan het fonds worden toegevoegd onder aftrek van het geld dat nodig is voor financiering van de verschillende activiteiten.

	f	Begroting 1987/1988 f
Stand op 1 oktober 1987	159.253,14	
Bij:		
- bijdrage Partij van de Arbeid 1987/1988, inzake verkiezingsactiviteiten	441.400,-	441.400
- bijdrage Partij van de Arbeid 1987/1988, inzake permanente campagne-activiteiten	639.000,-	639.000
- minder benodigde bijdrage 1987 Centrum voor Lokaal Bestuur	138.502,91	-
- individuele bijdragen	15.415,40	-
(a)	<u>1.393.571,45</u>	<u>1.080.400</u>

Gebracht ten laste van het campagnefonds

Ledenwerving (zie specificatie)	170.783,93	147.100
Ledenblad (zie specificatie)	345.868,46	325.000
Radio- en TV-uitzendingen	36.291,84	10.000
Toerneekosten	17.140,64	7.500
Functionele werkgroepen:		
- dienstweigeraar	19.788,30	21.900
- milieu en energie	7.640,95	3.400
- transporteren -	<u>597.514,12</u>	<u>514.900</u>

Bijlage 3.11 bij rapport d.d. 23 januari 1989
 PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

	f	Begroting 1987/1988 f
- transport -	597.514,12	514.900
- ombudswerk	34.842,40	29.000
- onderwijs	3.222,27	3.500
- volkshuisvesting	2.707,52	3.500
- werkgelegenheid en bedrijfs- democratisering	5.759,21	5.000
Overige kosten:	f	
- project minderheden	17.765,37	
- drukwerk, foldermateriaal	34.573,15	
- porti foldermateriaal	13.408,43	
- voorlichtingskosten	8.079,54	
- diversen	7.261,80	
	<u>81.088,29</u>	73.100
Publicaties:		
- kosten	129.319,74	
- opbrengsten	(116.159,34)	
	<u>13.160,40</u>	10.000
	738.294,21	639.000
Onderzoekkosten	75.764,90	-
	(b) <u>814.059,11</u>	<u>639.000</u>
Stand campagnefonds op 30 september 1988	(a - b) <u>579.512,34</u>	<u>=====</u>

Bijlage 3.12 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

Specificatie kosten ledenwerving 1987/1988

	f
Drukwerk, voornamelijk foldermateriaal	60.042,01
Advertentiekosten	37.600,88
Inschrijfkosten nieuwe leden	25.828,37
Filmproduktiekosten	21.500,-
Presentjes	14.535,46
Overige kosten	11.277,21
	<hr/>
	170.783,93
	=====

Specificatie kosten ledenblad

	f
Drukkosten	76.341,47
Verzendklaarmaken	66.236,87
Porti	145.757,15
Foto- en tekenkosten	5.489,19
Auteurskosten	38.541,70
Vormgeving	3.900,-
Zetkosten	9.703,-
Bijdrage herdenkingsnummer J.M. den Uyl	25.625,-
Overige kosten	4.949,08
	<hr/>
	376.543,46
Af: opbrengst advertenties	30.675,-
	<hr/>
	345.868,46
	=====

Spaarfonds afdelingen

Stand op 1 oktober 1987	641.317,11
Bij:	
- gereserveerd uit contributie-opbrengsten, 4 %	337.547,13
- rentevergoeding 1987/1988	33.920,45
	<hr/>
Stand op 30 september 1988	1.012.784,69
	=====

Bijlage 3.13 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

Kapitaal

	f
Vermogen op 1 oktober 1987	7.059.902,97
Bij: vrijval voorziening nadelig exploitatiesaldo blad 'Voorwaarts'	50.804,93
	<hr/>
	7.110.707,90
Af: tekort 1987/1988	162.401,11
	<hr/>
Stand op 30 september 1988	6.948.306,79
	<hr/> <hr/>

Bijlage 4.1 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN

=====

f

Contributies

8.438.678,32

=====

Betreft de in het boekjaar ontvangen contributies.
De contributie-aandelen worden conform de begroting
onder de lasten verantwoord.

Rentebaten, per saldo

Ontvangen rente:

- rente staatsleningen	215.625,-
- rente deposito's	176.217,96
- rente bank en Postbank	12.753,38
- rente Tweede Kamerfractie	10.941,76
- rente De Centrale	4.857,81
- overige rentebaten	3.776,19
	<u>424.172,10</u>

Af: betaalde rente:

f

- spaartegoed afdelingen	33.920,45	
- Stichting Fonds Bijzondere Publikaties	21.247,16	
	<u>55.167,61</u>	
		<u>369.004,49</u>
		=====

Exploitatie gebouw

Berekende huur van het pand Nicolaas Witsenkade 30

aan Partij van de Arbeid en neveninstellingen 393.600,-

Af: Exploitatiekosten pand:

f

- toevoeging voorziening onderhoud pand	166.200,-	
- onroerend-goedbelastingen	25.659,-	
	<u>191.859,-</u>	
- transporteren -		<u>393.600,-</u>

Bijlage 4.2 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

	f	f
- transport -	191.859,-	393.600,-
- verzekeringen	7.027,23	
- taxatiekosten	8.421,-	
- overige exploitatiekosten	5.106,95	
		<hr/> 212.414,18
		<hr/> 181.185,82
		=====

Overige opbrengsten

Doorberekende administratiekosten:

- Stichting Ondersteuning Tweede-Kamerfractie		38.400,-
- Anne Vondeling Stichting		6.895,-
		<hr/> 45.295,-
Legaten		14.200,-
Overige baten		4.362,03
		<hr/> 63.857,03
		=====

Partijbestuur

Salarissen en sociale lasten		1.284.563,85
Onkosten voorzitter en secretaris		47.545,50
Kostenvergoedingen PB en DB		44.765,65
Kostenvergoedingen medewerkers bestuur		23.027,58
Autokosten		31.100,73
Huisvestingskosten		134.107,14
Bureaunkosten		75.502,96
Accountantskosten		40.744,-
Abonnementen en documentatie		17.109,84
Medische keuringen personeel		9.783,77
Personeelsadvertenties		3.779,53
		<hr/> 1.712.030,55
- transporteren -		

Bijlage 4.3 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

	f	
- transport -	1.712.030,55	
Overige personeelskosten	16.684,95	
Overige bestuurskosten	4.078,81	
	<u>1.732.794,31</u>	
	=====	
<u>Service-apparaat</u>		
Salarissen en sociale lasten	1.270.134,42	
Huisvestingskosten	202.332,33	
Bureaunkosten	68.562,67	
Kostenvergoeding medewerkers	3.200,04	
Medische keuringen personeel	13.709,81	
Personeelsadvertenties	2.915,32	
Overige personeelskosten	7.938,24	
Reis- en verblijfkosten	3.725,64	
Overige kosten service-apparaat	3.617,95	
	<u>(a) 1.576.136,42</u>	

Computerkosten service-apparaat:		
- telefoonverbindingen	168.572,40	
- kosten bestanden	61.234,77	
- kosten inning	115.833,91	
- salarisadministratie	18.859,34	
- overige kosten	2.516,01	
	<u>367.016,43</u>	
Af: diverse doorberekeningen:		
- overheadkosten tekstverwerking en drukkerij	f 124.100,-	
- adresseselecties	61.395,94	
- brochureverzending	2.027,-	
	<u>187.522,94</u>	
- transporteren -	187.522,94	<u>367.016,43</u>

Bijlage 4.4 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

	f	f
- transport -	187.522,94	367.016,43
- overige doorberekeningen	3.220,-	190.742,94
		<u>176.273,49</u>
	(b)	176.273,49
Totaal kosten service-apparaat	(a + b)	<u>1.752.409,91</u>

Partij-organisatie

Vergaderkosten partijbestuur		21.103,19
Overige kosten partijbestuur		15.964,62
Kosten diverse commissies		27.706,47
Kosten actiedag gezondheidszorg		14.550,62
Partijraden		27.718,71
Reservering kosten partijcongres op 24 en 25 februari 1989		141.400,-
		<u>248.443,61</u>

Internationale betrekkingen

Buitenlandse vertegenwoordigingen		94.894,40
Conferenties, studiedagen:	f	
- kosten	18.633,02	
- diverse bijdragen	(20.836,-)	(2.202,98)
Lidmaatschappen:		
- Socialistische Internationale	74.221,-	
- overige lidmaatschappen	18.452,63	92.673,63
Diverse kosten		8.178,21
Fonds Internationale Solidariteit:		
- project Nee Chili	6.527,20	
- reiskosten Zuid-Amerika	3.756,-	
- anti-apartheid manifestatie	3.823,50	
- overige bijdragen	4.264,14	18.370,84
		<u>211.914,10</u>

Bijlage 4.5 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

	f
<u>Campagnefonds</u>	1.080.400,- =====
Betreft de budgetaire bijdrage aan het campagnefonds ten behoefte van verkiezingsactiviteiten en activiteiten voor de permanente campagne.	
 <u>Gewesten en afdelingen</u>	
<u>Contributie-aandelen</u>	
Gewesten:	
- steunpuntbijdragen	289.280,-
- activiteitenpot afdelingen	240.962,20
- overige contributie-aandelen	714.496,60

	1.244.738,80
Bijdrage agglomeraties en openbare lichamen	9.000,-
Afdelingen	920.393,95
Spaarfondsen afdelingen	337.547,13
Opbouwwerk	37.835,18
Ongevallenverzekering gewestelijke secretarissen	937,50

	2.550.452,56 =====
 <u>Instellingen en organisaties</u>	
Betreft de budgetaire bijdragen aan:	
- Rooie Vrouwen	481.631,78
- Dr. Wiardi Beckman Stichting	179.300,-
- Centrum voor lokaal bestuur	900.257,19
- Evert Vermeer Stichting	73.800,-
- Stichting vormingswerk	370.350,-
- Jonge Socialisten	97.500,-
- Blad 'Voorwaarts'	154.265,81

	2.257.104,78 =====

Bijlage 4.6 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

Overige uitgaven

Bureaunkosten:		f	
- portiekosten			96.723,44
- drukwerk			51.769,75
- overige bureaunkosten			1.140,69
			<hr/>
			149.633,88
Kosten blad 'Witsenkader':		f	
- verzendkosten	36.339,91		
- druk- en zetwerk	5.551,38		
- doorberekend aan neveninstellingen	(4.415,-)		
			<hr/>
			37.476,29
Reis- en verblijfkosten			39.137,43
Onvoorzien:			
- herdenkingsbijeenkomst J.M. den Uyl	47.753,09		
- herdenkingsnummer J.M. den Uyl	75.132,78	f	
. bijdrage blad 'Voorwaarts' (25.000,-)	(25.000,-)		
. bijdrage ledenkrant (25.625,-)	(25.625,-)		
. doorberekende portiekosten (65,50)	(65,50)		
			<hr/>
			24.442,28
- kosten ad-hoc commissies:			
. commissie A 'Schuivende panelen'	37.958,85		
. commissie B 'Bewogen beweging'	24.419,38		
. commissie C 'Politiek à la carte'	3.950,92		
			<hr/>
			66.329,15
- kosten dienstweigeraar blad 'Voorwaarts'	18.000,-		
- overige kosten	1.000,-		
			<hr/>
			157.524,52
- transporteren -			<hr/>
			383.772,12

Bijlage 4.7 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

- transport -		f	383.772,12
Diversen:			
- subsidies en bijdragen			3.044,-
- kosten overlijdensadvertenties			8.656,44
- nagekomen lasten:	f		
. ziekengeld 1985/1986	18.790,09		
. te weinig gereserveerde pensioenlasten	5.006,-		
. salariskosten	3.950,71		
. subsidie project 'Arm in Arm'	4.700,-		
. portiekosten	4.500,-		
. overige nagekomen lasten	7.385,26		
	(a)	44.332,06	
- nagekomen baten:			
. overrente pensioenpremies 1986	22.185,-		
. nagekomen afgeschreven vorderingen	8.841,65		
. vrijval gereserveerde portokosten	5.000,-		
. terugontvangen sanerings- bijdrage gewest Rotterdam	4.200,-		
. overige nagekomen baten	1.390,24		
	(b)	41.616,89	
per saldo lasten (a - b)		2.715,17	
- overige kosten		4.635,60	19.051,21
			<u>402.823,33</u>
			=====

Bijlage 4.8 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

Exploitatiesaldo drukkerij/tekstverwerking

		f
Salariskosten		500.515,09
Huisvestingskosten		110.477,26
Doorberekende overheadkosten		124.100,-
Reservering apparatuur		111.400,-
Onderhoud apparatuur		30.633,82
Kosten papier		100.913,82
Kosten overige materialen		64.527,06
Uitbesteed werk		13.166,40
		<hr/>
		1.055.733,45
Af:	f	
- doorberekend drukkerij	326.203,67	
- doorberekend montage/doka	118.349,38	
- doorberekend tekstverwerking	256.309,46	
- doorberekend papier	100.304,46	
- doorberekend overige materialen	44.298,34	
- doorberekend uitbesteed werk	13.166,40	
	<hr/>	858.631,71
Exploitatietekort drukkerij/tekstverwerking		<hr/> 197.101,74
Klein drukwerk:		
- partijbestuur	36.361,05	
- service-apparaat	27.492,25	
- vergaderkosten partijbestuur	14.577,60	
- commissies	8.154,45	
- partijraden	14.248,20	
- internationale betrekkingen	1.669,40	
- ledenwerving	23.330,85	
- toerneekosten	1.090,05	
- ledenblad	21.285,75	
- functionele werkgroepen	13.471,79	
	<hr/>	
- transporteren -	161.681,39	<hr/> 197.101,74

Bijlage 4.10 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

Exploitatiesaldo Rooie Vrouwen

	f
Salarissen en sociale lasten	284.278,69
Huisvestingskosten	42.733,22
Bureaunkosten	46.523,20
Kosten voorzitters	23.640,-
Kosten bestuur	24.279,66
Vergaderkosten gewestelijke voorzitters	5.221,15
Werkgroepen	16.857,69
Internationaal contact	7.454,34
Reservering Rooie Vrouwencongres	22.300,-
Nadelig saldo Rooie Vrouwendag (zie bijlage 3.9)	10.074,56
Overige personeelskosten	4.400,-
Diverse kosten	3.258,09
	491.020,60

Kosten blad 'Rooie Vrouw':

	f
- drukkosten	19.375,62
- verzendklaarmaken	11.377,61
- porti	5.642,97
- doorberekende loon- en huisvestingskosten	42.669,73
- redactionele ondersteuning	1.795,10
- inningskosten	3.314,52
- overige kosten	2.534,91
	86.710,46

Af:

- abonnementsgelden blad	f	
'Rooie Vrouw'	54.307,65	
- bijdrage drukkosten Partij		
van de Arbeid	25.000,-	
- diverse doorberekeningen	9.893,50	
	89.201,15	
		(2.490,69)
- transporteren -		488.529,91

Bijlage 4.9 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

	f	f
- transport -	161.681,39	197.101,74
- project minderheden	4.553,61	
- permanente campagne	12.329,40	
- 'Witsenkader'	10.387,09	
- brochures Partij van de Arbeid	16.086,25	
- verkiezingen	2.286,-	
- commissie 'Schuivende panelen'	51.310,30	
- commissie 'Bewogen beweging'	31.158,40	
- commissie 'Politiek à la carte'	989,25	
- herdenkingsbijeenkomst J.M. den Uyl	11.851,40	
- project emancipatiemedewerkster	1.600,80	
	<hr/>	304.233,89
Bodemsubsidie instellingen en organisaties ten aanzien van klein drukwerk:		
- Dr. Wiardi Beckman Stichting	8.057,45	
- Evert Vermeer Stichting	22.600,-	
	f	
- Jonge Socialisten	12.000,-	
. extra subsidie Jonge Socialisten	871,80	
	<hr/>	12.871,80
- Rooie Vrouwen	8.534,83	
. blad 'Rooie Vrouw'	25.000,-	
	<hr/>	33.534,83
	<hr/>	77.064,08
Totaal lasten drukkerij/tekstverwerking na aftrek van de doorberekende tarieven		578.399,71
Af: budgetaire bijdrage Partij van de Arbeid 1987/1988		501.000,-
		<hr/>
Nadelig exploitatiesaldo 1987/1988		77.399,71
		=====

Bijlage 4.11 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

	f	f
- transport -		488.529,91
Kosten brochures	5.333,10	
Af: opbrengsten brochures	2.196,40	3.136,70
Af:		491.666,61
- bijdrage Partij van de Arbeid, inzake klein drukwerk	8.534,83	
- giften	1.500,-	10.034,83
		481.631,78
Af: bijdrage Partij van de Arbeid		481.631,78
Exploitatiesaldo 1987/1988		-, -
		=====

De budgettaire bijdrage van de Partij van de Arbeid over 1987/1988 ad f 506.000,- bleek niet geheel benodigd; dit in tegenstelling tot 1986/1987 toen het verslagjaar na de bijdrage van f 506.000 met een tekort van f 73.476,99 werd afgesloten.

Bijlage 5.1 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

EXPLOITATIE BLAD 'VOORWAARTS'
 =====

	f
Salariskosten	204.131,04
Salariskosten dienstweigeraar	13.192,20
Huisvestingskosten	22.402,32
Bureaunkosten	7.778,77
Reis- en verblijfkosten	8.064,59
Drukkosten	189.567,29
Verzendklaarmaken	38.512,79
Porti	109.421,86
Foto- en tekenkosten	12.184,25
Auteurskosten	9.630,14
Vormgeving	29.870,35
Zetkosten	12.817,-
Doorberekende loon- en huisvestingskosten	44.444,50
Bijdrage herdenkingsnummer J.M. den Uyl	25.000,-
Inningskosten	14.326,97
Wervingskosten	41.194,17
Overige kosten	4.742,84
	<hr/>
Af:	787.281,08
- bijdrage Partij van de Arbeid (zie specificatie)	f 103.460,88
- bijdrage Partij van de Arbeid, inzake dienstweigeraar	18.000,-
- bijdrage Partij van de Arbeid, inzake loon- en huisvestingskosten	15.700,50
- abonnementen 'Voorwaarts'	639.897,20
- opbrengst advertenties	10.222,50
	<hr/>
	787.281,08
	-,-
	=====

Bijlage 5.2 bij rapport d.d. 23 januari 1989
PARTIJ VAN DE ARBEID te AMSTERDAM

<u>Specificatie bijdrage Partij van de Arbeid</u>	f
Budgetaire bijdrage 1987/1988 (begroot)	165.000,-
Af: terug te betalen exploitatietekort 1986/1987	50.804,93
	<hr/>
	114.195,07
Benodigde bijdrage voor een sluitende exploitatie van het blad 'Voorwaarts'	103.460,88
	<hr/>
Minder benodigd dan begroot in 1987/1988	10.734,19
	<hr/> <hr/>